

πιπλοσπη
γένει Ald.
Baf. Θεοφ.
καπηγένει
Scal.

ἔστι τῶν τε εὐίατα. Ἡρακλειδὸς γὰρ, ὅταν εἰς τὴν
θαλάσσαν ἐλυοῦν, ἔρει. τὸ δὲ ὑπὸ τῶν περιδόνων
αἰάτα. τῶν δὲ σπαλῆκων τῶν ἐν τοῖς ξύλοις, οἱ μὲν
εἰσὶν ἐκ τῆς οἰκείας σήψεως, οἱ δὲ ἐκ πικρῶν ἐπέ-
ρων. ἐντικτεῖ γὰρ ὡς περὶ καὶ τῶν δένδρων ὁ κεραιῶν κα-
λῆρον. ὅταν πτεράτη καὶ κελαινὴ ὡς εἰς ἔραφεις ὡ-
σπερ ἡ οἰμόχοδοι. Φεύγει δὲ τὰ τε ὁσμώδη καὶ πι-
κρὰ καὶ σκληρὰ, διὰ τὸ μὴ διαύδαται πτεράται· κα-
θάπερ τὴν πύξον. Φασὶ δὲ καὶ τὴν ἐλατίω φλοιοῦ
ἔχειν ὑπὸ τὴν βλάστησιν ἀσπὴν διαμύειν ἐν τῷ ὕ-
δατι. Φανερόν δὲ γίνεσθαι ἐν Φενεῶ τῆς Ἀρκადίας,
ὅτε αὐτοῖς ἐλυμνώθη τὸ πεδίον βροχέντων τῶν βερέθρων.
τὸ τε γὰρ τὰς γαφύρας ποιεῖντες ἐλατίνας, ἔστιν ἐπα-
ναθαίνη καὶ ὕδωρ ἄλλω ἔστω ἄλλω ἐφισκάντες, ὡς ἐρ-
ράγη καὶ ἀπὸ λῆθ, πάντα ὄρεθῆναι τὰ ξύλα ἀσπὴ.
τοῦτο μὲν ἐν ἐκ συμπαλώματι.

† μινόχοι.

fitque, univerfa materies incorrupta comperta. Sed

stant, quibus paulatim materies perforatur. Sed
hæc curari facile possunt. Nam si offensa mate-
ries trahatur in mare, "durabit. Quæ vero tere-
dinem senserit, curari non potest. Vermium au-
tem, qui nasci in materie solent, alii putrescente
ipsa materie generantur, alii parientibus aliis ver-
mibus. Pariunt enim vel in cæsa materie vermes,
quemadmodum in arboribus, qui cerastæ vocantur:
cum scilicet tam eroserint atque excavaverint, † ut
se circumagere possint. Fugiant ligna colorata a-
mara, duraque: quoniam hæc erodere nequeant,
ceu buxum. Tradunt etiam abietis cum germinat
decorticatam materiam aquis inoffensam durare
posse. Patuit id apud Pheneum Arcadiæ, † cum
obstrufis faucibus campus in lacum redundavit. Tum
enim ductis pontibus ex abiete, cum amplius ex-
tumesceret aqua, aliis super aliis fabricatis, postea-
quam "extrufis obturamentis unda erupit discel-

coalescet.

† quemad-
modum late-
bras suas
mures con-
suevere. fu-
giunt ligna
odorata, a-
mara.

† cum ab i-
mo erumpen-
tibus scaturi-
ginibus la-
cus in cam-
pum redun-
davit.

† disruptis
objicibus
unda.

JULII CÆSARIS SCALIGERI ANIMADVERSIONES.

Τὸ δὲ θύον. Poneve debuit inter Ægyptias.
Τῶν μὲν οὖν ἰδιότητε πια τίτων. Hinc alia materia, a-
liud exigit caput. Declarat enim affectiones elementares.
Grave, leve, densum, rarum & ejusmodi.
Ἄραπὴ δὲ φύσι. Diversum caput, in quo affectus perdu-
randi, aut putrefaciendi.
Ἐξ ὧν αἱ θύραι ἔτι πῶς τῶν πηστωσεσθῆναι τίτων ἐκεῖνο γέ-
νιας. Ligna cyprissina è quibus valvæ Templi Dianæ novi
factæ sunt, cum reposta fuissent, per quatuor ætates dura-
vere. Ἐπισησί, Theodorus omisit. Vetus templum incenderat
Xerxes.
Ait robur in fluviis non putrescere, in mari putrescere:
cætera è contrario. Condire enim quodammodo salsugine.
Quæras porro quare, ut alia, robur non condatur. An quia
salsuginem in se habet? Dicebamus enim in libro tertio, ni-
erosum esse ejus cinerem. Verùm in libris de causis satū
diximus.
Τὴν μὲν γὰρ ἐξ ἠερῶν. Theodorus legit πικρῶν. quia subdit γλυ-
κότητι. Et supra dicebat vermes ex humore dulci oriri. Du-
bitamus tamen nos. Neque enim amara abies, sed sicciore,
quam pinus. Itaque ἐξ ἠερῶν, lego: ut γλυκότητι non tam dul-
cedinem significet pro causis, quam humorem primo signifi-
catu, ut opponatur τῷ ἐρῶν, & consignificet dulcorem, pro
concaussa. Præterea tedam scimus nos amaram esse. Ad hæc

in mari nascitur περιδῶν. Salsum autem & amarum, affinia.
Tineam περιδῶν videtur Plinius interpretari. Terebinthem
etiam dicit.
Ἰφ' ὧν πεπαινεται καὶ μικρὸν τὰ ξύλα. Lego τροπίνεται, aut
περαινεται, sicut mox περῶν.
Πιπλοσπηγένει τῶν Θεοφρονησθέντων, lego. Ἐυίαται autem ut
fit, docet. mari enim curari. Hoc est τῶν, non transitivè, sed
absolutè positum: quod neutraliter rudes dicunt. Significat
autem, coire, coalescere, operire hiatum: quemadmodum
infra de Abiete. Si hiat, maderat: tunc συμμύει, inquit, καὶ
τῶν. Plinius hunc traetans locum omisit. Theodorus diver-
sus abie. Durare, inquit, nimirum valet.
Ὡσπερ ἐν μινόχοι. Sic lege. Theodorus aliter accepit. Tu
sic. Cum ita excavaverint, quemadmodum latebras suas
mures consuevere. Corrige in Codice Theod. colorata:
& pone odorata: ὁσμώδη.
Ἐλυμνώθη καὶ πεδίον βροχέντων τῶν βερέθρων. Theodorus, Cum
obstrufis faucibus lacus in campū redundavit. At βροχέντων
τῶν βερέθρων, non est, obstrufis faucibus, sed, ab imo e-
rumpentibus scaturiginibus. Hoc enim βροχέντων, Ebullire,
fervescere cum sonitu. Unde βροχέντων in mari. Item αἱ ἰπ-
ράγη καὶ ἀπὸ λῆθ. Extrufis obturamentis: potius, disruptis
objicibus, disiectis.

IOANNIS BODÆI A STAPEL NOTÆ ET COMMENTARIUS.

Τὸ δὲ θύον. Scribe, τὸ δὲ θύον, ἐν δὲ θύον. Sic in Aldino
& Basileensi habetur codice. Quæ lectio auctorem
habet Plinium lib. 13. cap. 16. Nota etiam Homero fuit.
Θύον, (vulgo θύον, malè: & pejor antiqui codicis lectio.
trogete, πωρήθη scripserunt pro θύον, per antiphrasin; quod
mandi non posset citrium: atque ita ignorantia rei Bota-
nices duas confuderunt arborea: supra cap. de malo me-
dica, diximus, antiquissimos non comedisse citria, sed
inter vestes odoris gratia reposuisse) Græcè vocatur, ab a-
liis Thya. Hesychius; θύον ὀνομα δένδρον. Odoramenti e-
tiam quoddam genus θύον vocatur. Hesychius; θύον ἀρωμα-
ματι Κύπριος. ἔστι τὰ ἀρωματικά. Elegans locus apud Dio-
nyfium Periegeten, in quo θύον pro odoramenti quodam
genere, & arbore citro ponitur. Agit Poëta de felicitate
Arabia.

riore. Eustathius. θύον, ὅπερ φασὶν εἶδῶν δένδρον δάιδους. Ne-
gat vir Cl. Salmasius (ex quo hæc notamus) de Africa-
nis citris accipi posse; Nec enim arbor, inquit odorata,
nec inter aromata numeratur. Præterea in Arabia eam nas-
ci, nemo dixit. Pergit, Avienus de ladano accepit. Sic enim
reddidit illos versus.
— Tellus hic semper fragrat odore
Cespitè, prorumpit lachrymoso stipite myrrha,
Myrrha quondam furor Cinyreus: heic ladani vim
Vellera defendunt, calani coma pullulat almi,
Gignit humus casiam, concrescunt thura per agros.

- Ἄλλο δὲ τὸ καὶ τῶν μα μὲν ἔξοχον ἔλαχ' ἐκείνη.
- Ἄει κηώεσσα θύον ὑπὸ λαρόν ὀδῶδει,
- Ἡ θύον ἢ σμύρνης δάιδους ἢ καλάμοιο,
- Ἡ καὶ θροπείσιο πεπαινομύου λιθάμοιο,
- Ἡ κασίης.

Quin etiam aliud mirum ingens fortita est illa
Semper odorata aromatibus suaviter spirat,
Vel citro, vel myrrha, vel fragrantis canna,
Vel etiam divino ad maturitatem perducto thure,
Vel casia.

Priori in versu θύον odoramentum, aroma, posteriori ci-
trum significat: in priori generale est, speciale in poste-

Qui ladanium θύον vocari scripserit, hætenus repperi
neminem; nec est arbor, quod tamen de θύον testatur
Theophrastus, scribit Eustathius. Ad alia argumenta mox
respondebo, ubi ad Homerum pervenero. Θύον Latinis
citrus dicitur. atqui citrum & θύον plantæ diversæ, Plinius
enim de utraq; seorsim diversis egit capitibus. Im-
posuit, inquit Cl. Salmasius, viris magnis, vulgaris capi-
tum sectio, qua totum opus Plinii divisum est, quæ in an-
tiquissimis libris, nulla est, nec agnoscit Plinium auctorem,
sicut multū locū ostendimus, & ex hoc uno clarissime patebit.
Castigata citrearum mensarum insania, in quibus descri-
bendis plusculum immoratus est, tandem ita sit scribit, de
ipsa arbore, unde mensæ illæ fiebant: Inter pauca nitidioris
vitæ instrumenta hæc arbor est, qua propter infisten-
dum ei videtur, nota etiam Homero fuit: θύον Græcè
vocatur, ab aliis Thya. Ita legenda hæc & continuanda
quæ perperam in vulgatis diducta ac divulsa sectione capitū
habentur. quod sic incipit: nota etiam Homero fuit, θύον
Græcè

Græcè vocatur. Cui capiti titulum imposuerunt, Thya arbor quæ. In indice manuscriptorum libri primi nihil tale, sed hæc tantum, Atlantica arbor, de citri arbore, de citreis mentis, quæ probentur, aut vituperentur in his, malum citrenum. Quibus verbis tituli vice omnia complexus est, quæ duobus illis capitibus 15. & 16. vulgariis librorum tractantur. Sub nomine citri etiam τὸ θυόν vel τὸ θυόν comprehendit. Hactenus Salmasius. Duas arbores hoc nomen obtinuisse, ex ipso probatur Plinius ad finem capituli, ubi ait: *Alia est arbor eodem nomine, malum ferens execrarium aliquibus odore & amaritudine, aliis expetitur.* τὸ θυόν intelligit; malum medicæ & Thya, citrus Latinis dicta. Sed quid ex Homero de citro vel Thya tradit Plinius? Nota, inquit, fuit Homero, θυόν Græcè vocatur, ab aliis Thya. Hanc igitur inter odores uri tradit in deliciis Circes; quam deam volebant intelligi, cum præsertim eodem versu cedrum laricemque una tradat. In quo manifestum est de arboribus tantum locutum. In deliciis. Sensus, inquit, Clariss. Salmasius postulat, in ædibus Circes, & fortean scripserit in ædibus illius Circes. Quam τὸ θυόν habeat illius, satis norunt Latine eruditi. Emendabam aliquando, uri tradit in ædiciis Circe. cuius conjectura neque nunc me penitet. Ædicium, ut, domicilium. Cum hoc dicatur, quin nē & illud possit dici, non video. Composita vox ex domo & colo, domicolium; pro quo domicilium sermo corruptus induxit, ita & ædicium. Facile fuit ex ignorato vocabulo in ædiciis notius ac tritius fecisse in deliciis. Sed quid impedit legamus, uri tradit in ædificiis Circes? Certè hæc non magna mutatio. Ex mutilo deficiis, quod librarii negligentia facile fieri potuit, conflatum deliciis, s, in l, mutato. Insignis memoriæ lapsus. Nam inter odores Circe non urebat citrum cedrumque, sed Calypso, cuius antrum, ut canit Homerus. Odyss. Mercurius Iovis mandato cum petiisset, factum ut thyæ seu citri, cedrique odorem longè perfentiret.

Πῦρ ἰσθὶ ἐπ' ἐξαρέφιν μέγα καίετο, τηλόβι δ' ὄδμῃ,
Κέδρου δ' ὀικίατιο, θυόν τ' ἀνά νῆσον ὀδῶδες
Διαοδύων.

Ignis quidem ingens ad focum ardebat, procul odor
Cedri fractu facilis thyæque per insulam redolebant
Ardentium.

In eundem errorem incursum Divinus Poëta, cum 7. Æneid. canit.

Proxima Circeæ raduntur littora terræ.
Dives inaccessos ubi Solis filia lucos
Assiduo resonat cantu, relictisque superbis
Urit odoratam nocturna in lumina cedrum.

Sequitur apud Plinium; cum præsertim eodem versu cedrum laricemque una tradat. Deest verbum, omnino; scribendum, una tradat uri. Laricis ne mentio quidem in versibus Homeri incognita Homero; nec tantum huic, sed etiam multo recentioribus. Unde ergo Plinius scribit Laricem à Circe vel Calypsone usitam? Non satis attendit ad Liberti legentis verba. Pro κέδρου δ' ὀικίατιο, θυόν, intellexit κέδρου δὲ θυόν, τὸ θυόν. Nihil æquè norum, ac Plinium nōdolo quandoque pinum, non raro laricem vertere. Vidimus Plinii sententiam, qui citrum & θυόν Homeri eandem facit arborem. Id hoc probat argumento: quod cedro & larice tradit Poëta uri θυόν; ergo & θυόν ibi genus ligni. Nullum hoc nomine Græcè appellatur præter citrum. Itaq; citrum est. Aliis hæc non placet sententia: idque quod citrum nemo tradiderit odoratum. Cedrus, inquit, in foco Calypso uritur tanquam odoramentum, ἀοθυμία; bene quippe olet dum accenditur. Virgilius.

Disce & odoratam stabulis accendere cedrum.
Et de Circe.
Urit odoratam nocturna in lumina cedrum.

At θυόν, vel citrus arbor vice θυόν, incendi solita, aut ulla odoris gratia commendata fuerit, nescimus. Nec sanè auctores id prodidit, nec verò id tacuisset Theophrastus, si scivisset. Nihil de odore, quum cupressi similem memoraret, foliatura, ramis, caudice, & fructu. Præterea frequentem in Græcia tempore Homeri fuisse, non sit verisimile; quod apud Hammonis sanum, & in Cyrenensi agro tantum nasci tradat Theophrastus. Aliud argumentum: citrum Libycam Homeri temporibus cognita Græcis fuisse, verisimile non est, quod eo tempore

nondum nota erat Mauritania, nec ferè pars ulla Africae citrus verò nullibi præterquam in Africa nascebatur, nec uspiam in Græcia reperiebatur. Romanis etiā serò admodum citrus nota fuit, quibus tamen ex vicinitate Africae. Eam prius & fuisse notam oportuit. Mentæ citrea ante Ciceronē nullam extitisse memoriam, Plinius confitetur. Quæ de Thya, hoc est citro memoravit Theophrastus, ea videtur ex auditu accepisse eorum qui cum Alexandro Cyrenaicam & Hammoniacam Libyam lustraverunt, vel ab his Græcis qui res Cyrenaicas compoluerant, vel commercia in illis locis exercebant. Citri in Mauritania nascētis non meminit, quia eam nescivit; quod Romanorū tempore non amplius id genus arboris reperiretur in Cyrenaica regione, utpote jam exhausta. Et hæc ferè sunt argumenta, quibus Plinii argumenta impugnantur. Primum est, odore carere citrum sive θυόν Theophrasti. Contrarium ex versibus jam citatis Dionysii patet. Sed nec illi θυόν citrum. Certè arborem odoratam θυόν satis expressit ait Eustathius. Disertè Plinius lib. 13. cap. 1. ubi de unguentis agit. *Illicis temporibus non erant; nec thure supplicabatur. Cedri tantum & citri suorum fructuum in sacris fumo convolutum nidorem, verius quam odorem novebant, jam rosæ succo reperti.* Utriusque ligni accensi nidorem in facris tum Græcos tantum novisse ait, non alterius thymiamatis aut aromatis odorem. θυόν odoratam vel e tymon ipsum docet. θυόν enim θυόν & θυόν dicitur, quod est, odores accendere; hinc θυόν odoratum. Idem Plinius lib. 5. cap. 1. Suetonius Paulinus (quem consulem vidimus) primus Romanorum ducum transgressus quoque Atlantem aliquot millium spatio, prodidit quia de excellentiæ ejus quæ ceteri: imas radices densis altisque repletas sylvas incognito genere arborum, proceritate spectabilem, enodis nitore, frondes cupressis similes, præterque gravitatem odoris, tenuis eas obduci lanugine: quibus addita aræ, posse, quales è bombyce, vestes confici. Arbor cupressi fronde citrus; hanc gravem habere odorem disertè tradit Suetonius Paulinus consul Romanus. Frustra ergo inodoram tradunt. Fortassis scripsit Theophrastus, καὶ τὸ καρυφὸν καὶ τὴν ὄδμῃ. In re incerta nihil assero. Vide quæ paulo infra dicuntur. Ad alterum argumentum; tantum nasci apud Hammonis sanū & in Cyrenensi agro; respondeo, in ipsa Græcia provenisse. Quod ex ipso probatur Theophrasto, qui lib. 4. cap. 1. tradit in montium cacuminibus locisque algidis nasci. καὶ εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὄρων, καὶ τὸς ψυχροῦς τόπους θυία ἢ φούταγ εἰς ὑψὺ ἔλασθη εἰς τὸ ἀρκευθὸς φύεται μὲν, σὺν εἰς ὑψὺ εἰς, &c. Agit eo capite de arboribus Græciæ familiaribus, eorumque solum natale describit; & quia Theophrastus in Arabia nasci non tradit, vel alius quis Græcorum, cuius libri hodie extant; propterea non sequitur, in Arabia non nasci. Africam Græcis Homeri sæculo ignotam fuisse, affirmare, non ausim; maxime cum Sacra pagina doceat, Salomonem regem sapientissimum misisse in Ophir, id est Africam, ut omnes faterentur interpretes, indeque recepisse ligna θυόν, quod θυόν septuaginta interpretatur. Si Salomon novit ex Africa petere aurum & lignum Thymum, non sit probabile id neglexisse Ægyptios & Phœnices, Africa quam Iudæi viciniores. Ex Ægyptiis vel Phœnicibus Homerus cognoscere quin potuerit, non dubito. Antiqui quippe Græci in Ægyptum & Phœniciam proficiscebantur doctrinæ & studiorum gratia. Et quomodo Africa fugere potuit Homerum, qui Ulysses suum fingit in Lotophagorum insulam, apud Syrtes, quam nemo Africæ negaverit, apulisse, eaque in insula socios Ulyssis loti dulcedine captos, diutius mansisse? vide cap. de Ioto. Poruit ergo Homero Thymum constare lignum. θυόν, Homeri Sabinam esse, ne imaginari quidem possum, fœtet igne injecta: quod si hæc θυόν foret, non neglexissent Græci, præcipuè auctuarii auctor, & Apulejus, nomen hoc recensere. De θυόν arbore vide quæ cap. de sabina dixi, & examina diligenter utrum sabina in Arabia nascatur, ut de θυόν tradit Diodorus. Insuper sabinae materies satis inepta. Nimis parva & coactæ brevitatis arbor, quam ut ex eo fulcra domus Domini, aut regia fieri possent. Alia Macrobii opinio; quæ itidem examinanda. Hic lib. 2. Saturn. cap. 15. Sic, inquit, vides hic & citreum nominari, & omnia signa poni, quæ de eo Vergilius dixit, licet nomen citrei ille non dixerit. Nam & Homerus, qui citreum θυόν appellat, ostendit esse odoratum pomum.

Θυόν τὸ καλὸν ὀδῶδες.

Et, quod ait Oppius inter vestem poni citreum, idem significat Homerus, cum dicit.

Εἴματα δ' ἀμφιέμοισι θυόντα σιγαλίεντα.

Hinc

Hinc & Næsius Poëta in bello Punico ait citrosam vestem. Homero malum medicam incognitam, ex eo liquet, quod sero admodum ad Græcos hujus cognitio pervenerit; quod nec dum Romæ culta Augusti, Tiberii, Claudiique temporibus, uti supra probavimus. Ignoravit Macrobius duas arbores citri nomen obtinuisse; nec de fructu *ῥόσος* agit Homerus, sed ligno. Utrum rectius in vulgatis Homeri codicibus, *ῥόσος ἀπὸ τῆσιν ὀδύδαι*, & *ῥόσος δὲ λούσασα*, legatur; an vero, uti apud Macrobiū, *ῥόσος δὲ ῥοσὸν κελόν* (pro quo *κελόν* scribendum esset: prima enim syllaba in *κελόν* brevis) *ὀδύδαι*, & *ῥόσος δὲ στρολόσται*, non disputabo; aliis hoc negotium quibus orium suppetit, committo. *ῥόσος* non est malus medica, sed citrus Atlantica; utramque confundit Macrobius; quo modo & aliarum arborum historiam perturbat. Vide quæ cap. de nuce, medica malo dicta sunt.

Ἄμμων, Plinius loco citato: *Præcipuam autem esse eam arborem circa Hammonis delubrum, nasci & interiore Cyrenaicæ parte.* Nihil tale, inquit, maximi viri, Theophrastus, sed simpliciter in iis locis arborem nasci, scribit. Id omnino fatemur: sed dixit Plinius *præcipuam*, quod aliis etiam in locis nasci traderetur à Veteribus; in montium puta cacuminibus, ut supra dixi. Alia accedit causa, quod ex Mauritania etiam adferretur. Rectè ergo dixit, præcipuè juxta Hammonis nasci delubrum.

Κυπαρίσιον. Plinius cap. 15. *Sunt autem cupresso famina etiamnum sylvestres, similes folio, odore, caudice.* Videtur ergo legisse, *ἢ τῶν κλάδων, ἢ τῶν φύλλων, & τῶν κελόνων, ἢ τῆ ὀδύδαι*, nisi placeat Theophrastum scripsisse, *& τῆ ὀδύδαι, ἢ τῶν κελόνων*. A Vitruvio citrum, cedrumque confundi scribit; quod is lib. 2. cap. 9. tradiderit, *Arbores (scribe, arboris) autem ejus sunt similes cupressæ foliaturæ, majoris vena directa.* — *Nascuntur autem hæ arbores maxime Cretæ, & Africa, & Syriæ nonnullis regionibus.* Nemo, inquit, est Herbariorum qui non fateatur cedrum & juniperum adeo indiscreta esse facie, ut internosci non queant, nisi fructus differentia. Cedrus igitur similem habet junipero foliaturam, non cupresso; ac citrus cupresso gerit folia similia. Ait paulo post, Cedri arbores nasci maxime in Creta, Africa, & nonnullis Syriæ regionibus. Sanè & citrum in Africa nascitur, non in Creta, nec in Syria, ubi cedri proveniunt. Ita illi. Fateor illam tradi tantum differentiam inter cedrum & juniperum a Theophrasto, sed videndum de qua agat cedro; majore, an minore. Major quoad folia nullam omnino cum junipero similitudinem habet. Oxycedrus junipero similis, quam intelligit Theophrastus, & describit lib. 3. cap. 12. Vitruvius de Majore agit, ex qua cedrium colligitur, quod frustra quis expectabit ex minore. Majori folia, capillata quidem, neutiquam aculeata, pino non dissimilia, sed breviora, quæque cum cupresso quodammodo comparari possunt. parvam enim cum cupresso similitudinem habent. Idem de natali cedri tradit Plinius lib. 16. cap. 39. *Cedrus, ait in Creta, Aphrica, Syria laudatissima.* Si peccavit Vitruvius, erravit & Plinius. Notant præterea Vitruvium, quod citrum verterit, ubi cedrus poni debuit. Aristoteles *περὶ γενεασιῶν ἀκουσμάτων*, de Mirabil. auscult. *ἄρτι δὲ τῶν ἐν τῷ τόπον κρήνη ἑλαίου φασὶν εἶναι, τῶν δὲ ἰσομύων ἔχει & κίτρου ὅτι δασπασίμων ὁμοίαν.* *Juxta autem* (agit de monte quodam in Carthaginensi ditio-ne) *eum fontem oleo fluentem esse, ac odore cedri guttis non absimilem:* Vitruvius lib. 8. cap. 2. *Item Carthagini fons est, in quo natat insuper oleum, odore uti scobe citreo, quo oleo etiam pecora solent ungi.* Sic citrum appellant, qui *κίτρου* Aristoteli. Nec enim putandum est scripsisse Aristotelem *τῆ κίτρου*. Liber autem vetustissimus Vitruvii, *citreo* planè profert. Aristotelem auctorem libelli citati negant doctiores, multisque conjecturis demonstrant. Nec ego Aristotelem autorem istius libelli credo, propter nugas quasdam, & phrasin. Recentioris cujusdam potius scriptum videretur, qui vixit cum malus medica citrus dicta est. Facile itaque fieri potest, *ἀπὸ τῆ κίτρου, τῆ κίτρου* scriptum fuisse: vel contra apud Vitruvium, pro *citreo*, *cedrino*. Corruptus codex Vitruvii; corrigunt alii: *Odoris uti scobis citreæ, aut citreorum*, id est odore ramentorum, five scobis citreorum, quibus odor acerrimus, auctore Plinio. Arridet aliis, *odore, ut è scobe citreo*. Nobis placet, *odore, ut è scobe cedrino*. Imaginari nequeo tam spissum commissum errorem à Vitruvio. De citrio malo verba Vitruvii intelligi vix possunt. Augusti temporibus, sub quo vixit Vitruvius, non nascebatur in Italia, ut nec Claudii. Contra apud plurimos auctores malè pro *citro*, *cedrum* scriptum est. Uti apud Plinium loco citato: *Confines ei mauri, quibus plurima arbor cedri & mensarum*

insania. Citri scribendum, ex iis quæ de mensis citreis dicentur, patebit.

Ὀσφραΐς πρῶς. Plinius loco citato: *Theophrastus, qui primus ab Alexandri magni ætate scribit, quæ circa urbis Romæ quadringentesimum quadragesimum gesta sunt annum, magnum jam huic arbori honorem tribuit, memoratas ex ea referens templorum veterum contignationes, quandamque immortalitatem materiæ in tectis contra omnia vitia incorruptæ.* Hæc Plinius; sed malè audit, quod non adjecerit, ubinam extarent illæ contignationes veterum templorum è citro factæ. Atqui notum est ex Theophrasto, in Cyrenaica civitate fuisse, circa quam plurima citrus nascebatur. Hoc dissimilavit Plinius, qui vult citrum nativam & indigenam Græciæ extitisse arborem. Verborum Theophrasti hic sensus: *Plurima citrus arbor iis in locis ubi nunc Cyrene sita est. Hoc refert, quod Theræi coloni alium locum exstruxerant & incoluerant, quom primum in Africam adventarent, antequam Cyrenen conderent.* Hujus Cyrenes incolæ, ut scribit Theophrastus, referebant superesse adhuc & conservari contignationes templorum e citro fabricatas à primo oppidi sui extructi tempore durantes, vel à primi oppidi quod in Africa extruxere. Cyrene vero extructa, ut docet ipse Theophrastus, trecentis circiter annis antequam libros de plantarum historia divulgaret. Nec vero tantum templorum contignationes ex hac factæ, sed etiam res aliæ. De lecto Helenæ, hæc Homerus Odyss.

Ἐκ δ' Ἑλένης θαλάμοιο ῥόσος ὑψοφόροιο Ἥλυθεν.

Helena ex Thalamo citrato excelso Egressa est.

Perfius.

— Quicquid denique lectis Scribitur in citreis,

Negant tamen viri magni Helenæ lectum ex citro structum fuisse. *Ἐπίον* inquit dixisset Poëta, non *ῥόσος*. Atqui Theophrastus hoc eodem capite *ῥόσος ἐξ ἑλάου* dixit, *λίγνα citrea*, *ἀπὸ τῶν θύλων*. Mirantur maximi viri, ac hæc ratione dici posse *ῥόσος θαλάμοιο*, fateantur. Aliud tamen, a-junt, *ῥόσος* lignum, aliud opus *ῥόσος*; quam phrasin non agnoscunt; puta quod nec *πεξῶδης ἔργον* Græci dicant, quod ex buxo factum est, sed *πέξος*, id est buxum, non buxosum. Nam buxosus est *πεξῶδης*. Igitur *θαλάμοιο ῥόσος* est odoratus & bonis repletus odoribus, & *ἰανὸν τῶν ὑψηλῶν*, non citrata vestis, quod esset absurdum, sed unguentis & odoribus perfusa. Et sane nihil aliud vox *ῥόσος* apud Homerum significat, quam odoramentum; unde omnis posterior Græcia *ῥόσος*, & *ῥόσος* pro odorato usurpavit. Hæc, ut verū fatear, negari nequeunt. Supra dixi mensas ex citro pretiosissimas factas: id vero vel ex Petronio constat.

— Ecce Afris eruta terris Citrea mensa.

Strabo lib. 4. ubi de arboribus loquitur quæ in Liguria reperiuntur; *περὶ δὲ ἐ τῆ περικλίμα τῶν θύλων σκεῖται χείρων σῶδης πῆς τρωπιζοπιῶν.* Sunt & aliæ arbores ob varietatē ad mensas conficiendas, citro nihil deteriores. *Ἐπίον* τρωπιζῶν meminuit etiam Plutarchus. Plinius loco citato: *Atlas mons peculiari proditur sylva, de qua diximus. Confines ei Mauri, quibus plurima arbor cedri (jam constat legendum citri) & mensarum insania, quas femine contra Margaritas regerunt.* Extat hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirum est, *empta illo ævo H. S. * x.* Memoratur & Galli Asinii H. S. XI. *Verundata sunt & duæ Iuba rege vendente, quarum alteri pretium fuit H. S. xv. alteri paulo minus.* Antiquus noster codex habet. *Extant hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirum est illo ævo emptæ libris xi. cum his memorantur & Galli Asinii, quæ libris xi. venundata sunt. & duæ à Iuba rege vendente, quarum alteri præcium fuit libris xv. alteri paulo minus.* Budæus libr. 3. de asse, non procul à principio, hunc in modum legit: *Extant hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirum est, illo ævo emptæ H. S. xi. memorantur & Galli Asinii H. S. II. venundata. Sunt & duæ à Iuba rege pendentes: quarum alteri pretiū fuit H. S. XII. alteri paulo minus.* Scribo, *Extant hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirum est, illo ævo emptæ H. S. xi. (id est libris xi.) cum his memorantur & Galli Asinii H. S. II. venundata. Sunt & duæ à Iuba rege pendentes: quarum alteri pretium fuit H. S. XII. alteri paulo minus.* Ita scripta postrema in codice & Salmant. & Tolet.

ante templi incendium reservatæ jacebant valvæ istæ in Ephesinæ Dianæ æde, & eadem, qua templum, flamma combustæ. Ab Alexandro magno restauratum templum, cum libros hos ederet Theophrastus, qui Aristoteli in schola successit; eodẽ puta anno cū fato suo functus Alexander, Olympiade centesima & decima quarta. Referunt Theophrastum omnia sua opera post eam Olympiadem edidisse; sed hac de re non laboro. Οὐγγι, id est, valvæ, foras, quæ ἠθροσσεύουσιν & ἀνοίξαι dicuntur, aliæ nequeunt intelligi, quam illæ quæ rejectæ erant, ac reconditæ custodiebantur. Hæc aliter explicari non possunt. Nemo valvas, quæ adhuc serviunt aperiendo & claudendo templo, quæque appositæ sunt postibus ἠθροσσεύουσιν, nec ἀνοίξαι rectè dixerit. Sed aliter hæc interpretatur Plinius, libr. 16. cap. 40. Maxime æterna putant hebenum, cedrum, & cupressum, clavo de omnibus materiis indicio in templo Ephesinæ Dianæ, utpote cum tota Asia extruente quadringentis annis peractum sit. Convenit tectum ejus esse de cedrinis trabibus. De ipso simulachro Deæ ambigitur. Ceteri ex hebeno esse tradunt. Mutianus ter consul, ex his qui proxime viso eo scripsere vitigineum, & nunquam mutatum septies restituto templo. Hanc materiem elegisse eandem, Canetiam nomen artificis nuncupans, quod equidem miror, cum antiquiorem Minerva quoque, non modo Libero parte vetustatem ei tribuat. Adjicit multis foraminibus narco rigari, ut medicatus humor alar, teneatque juncturas, quas & ipsas esse modico admodum miror. Valvas esse de cupresso, & jam quadringentis prope annis durare materiem omnem novæ similem. Id quoque notandum, valvas in glutinis compage quadringentis fuisse. Cupressus in eas electa, quoniam præter cetera uno in genere materia nitior maxime valeat æternus. Nonne simulachrum Vesovis, in arce de cupresso durat, à condita urbe quingentesimo quinquagesimo primo anno dictum? Memorabile & Veica templum Apollinis, ubi Numidarum cedrorum trabes durant, ita ut posita fuere prima ejus urbis origine, annis mille centum octoginta octo. & in Hispania Saguntæ sunt templum Dianæ à Zacyntho advecta cum conditoribus annis ducentis ante exitium Troie, ut auctor est Bochus, infraque oppidum ipsum id haberi. Cui percipit religione inductus Hannibal, juniperi trabibus adhuc durantibus Super omnia memoratur ædes in Aulide ejusdem Deæ, seculis aliquot ante Trojanum bellum ex ædificata: quoniam genera materie scientia oblitterata in plenum dici potest, utique que odore præcellant, ea æternitate præstare. Hæc Plinius; Vt pote cum tota Asia extruente quadringentis annis peractum est. Ne Salomon quidem tantum temporis divino extruendo templo impendit, nec credo unum fabrum fabricæ est præfuisse. Probabilius scripsisse Plinium, quadraginta annis peractum. Nunquam fidem adhibebo quadragintorum annorum spatio opus fuisse ad unum fabricandum templum. Loqui videtur de templo Alexandri magni jussu reædificato, & ipsius Plinii etiamnum tempore extante. Sed illud templum ante mortem Alexandri perfectum erat. Ergo nec quadraginta annis scripsit Plinius: sed malè cepit verba Mutiani vel alterius, ex quo hæc hausit. Scripsit ille, suo ævo circiter quadringentos annos elapso fuisse ab ea restauratione templi Ephesinæ Dianæ quæ sub Alexandro & incepta & absoluta est. Mutianus in Claudio regnante Asiam lustravit, idem Vespasiano capiente imperium extitit. Magnitudinem templi libr. 36. cap. 14. describit, ubi ducentos annos existit, antequam id opus absolveretur tradit. Magnificentia vera admiratio extat, templum Ephesinæ Dianæ ducentis viginti annis factum à tota Asia. Id solo in palustri fecere, ne terra motus sentiret, aut hiatus timeret; rursus ne in lubrico atque instabili fundamenta tanta molis locarentur, calcatis ea substravere carbonibus, dein velleribus lana. Univerfo templo longitudo est 425. pedum, latitudo ducentorum viginti, columna centrum viginti septem, à singulis regibus facta 40. pedum altitudine: Ex iis 36. celata à Scopis. Operi præfuit Chersiphron architectus. Hæc à Clariss. examinantur Salmatio in Exercitationibus Plinianis pagina 813. Illud magis ad nostrum pertinet institutum, quod ait simulachrum fuisse vitigineum, id est de vite factum. Nescio quomodo ex vitiginea materia sculpi poterit Dianæ idolum, ad durandum quoque inepta. Libenter restituerem vitigineum; quod impedit Plinius cum libr. 14. cap. 1. scribit; Vites jure apud priscos magnitudine quoque inter arbores numerabant. Jovis simulachrum in urbe Populonia ex una conspiciuntur tot ævis incorruptum. item Massiliæ pateram, Metaponti templum Junonis vitigineis columnis stetit. Etiam nunc scalis tectum Ephesinæ Dianæ, scanditur una de vite Cypria, ut ferunt, quoniam ibi ad præcipuam amplitudinem exeunt. Aliud vitis genus oportet

locis crescat citatis; apud nos vitis materies non incorrupta manet, sed facile læditur. Quod sequitur omnem fidem superat, nec est ligno ulli æternior natura; immo nullum magis putredini obnoxium, quam vitis lignum. Cæterum Vitruvius lib. 2. cap. 19. idolum Dianæ ex cupresso factum docet. Arboris autem ejus sunt similes cupressæ foliatura, materies vena directa, Ephesi in æde simulachrum Dianæ ex ea, & ibi & in cæteris nobilibus sanis propter æternitatem sunt facta. Contra Xenophon non cupressinum, non cedrinum, non hebinum, nec vitigineum fuisse refert lib. quinto. Κόρυ ἀνάσσει. ubi sic, scribit de fano Dianæ Scilluntinæ. ὁ δὲ ναὶς ὡς μικρὸς μερόλη τὸ ἐπὶ τῶν εἰρησίων, καὶ τὸ ἕσπερον εἶναι ὡς κρηναίωνος γένος ὅτι τὸ ἐπὶ Ἐφίση. Ædes ipsa, operis forma pro rata quidem portione Ephesinæ Dianæ templo simillima. Deæ etiam simulachrum quod cupressinum est, ab aurei illius similitudine, sola recedit materia. Ex his cognoscere licet primum Idolum antequam templum incenderat Xerxes, vel, ut alii malunt Heroftratus, fuisse ex auro, alterum vero, postquam restaurat Alexander templum, ligneum. Utrum autem illud cupressinum, cedrinum, vitigineum, an hebinum, non constat; ex auro fuisse non puram. Nihil enim facilius, quam aurum à ligno discernere. Sequitur apud Plinium; & nunquam mutatum septies restituto templo. Hoc jure miretur aliquis; ego satis nequeo. Præter omnem fidem est, quando templum deflagravit, non simul eodem igne consumptum fuisse idolum. Tantum potuit ethnicorum superstitio. Certe si ante incendium templi aureum fuit, probabile admodum, post restauratum templum, cupressinum idolum, ad ideam formatumque Dianæ simulachri in Scillunte repositum fuisse. Sequitur hæc materiem elegisse eandem Canetiam nomen artificis nuncupans. Corruptus codex: Nomen Canetia fictum nec Græcum est. In Chiffetiano manuscripto codice, come nomen artificis, legitur. Liber Thyaneus antiquissimus, ut monet Clariss. Salmasius, ita scriptum præfert: Hanc materiem elegisse eandem con etiam nomen artificis nuncupans. Ita etiam habet vetus Rigaltianus. Sub illis verbis, eandem con latet nomen artificis. nec enim ibi eandem, sensus tolerare potest, aut mens auctoris. Quippe si eandem hanc materiem elegisset ille artifex simulachro Dianæ faciendo, sequeretur aliquando mutatum simulachrum, quod negabat Mutianus; at nunquam mutatum septies restituto templo. Scribit ergo Doctiss. Salmasius: Hanc materiem elegisse Demonicon, etiam nomen artificis nuncupans. Quod equidem miror, cum antiquiorem Minerva quoque, nec modo Libero parte vetustatem ei tribuat. Aut Demonicon, aut aliud nomen elegendum quod propius accedat ad veterem scripturam. Certè mihi perinde quod nomen huic fuerit artificis. Sed cur miratur Plinius nomen artificis, qui sculpsit idolum Dianæ Ephesinæ, proditum à Muriano? Causa videtur, quod antiquius proderet, quam Minervæ aut Bacchi, quorum simulachra de cælo delapsa antiquitas credebat, nec ab ullo artifice dolata. Dianæ quoque Ephesinæ Idolum de cælo missum vulgo persuasum. Quod vel ex actis Apostolicis liquet, cum Beatus Lucas ca. 19. versu 34. τις γὰρ ἦν ἀθηναῖος, ὃς οὐ γινώσκων τὴν Ἐφεσίαν πόλιν τῶν ἄλλων οὐδὲν τῶν μερόλην Ἀρτέμιδος, & Ἐδοπιῶν. quisnam est hominum qui nesciat Ephesiorum urbem æditam esse magnæ Deæ Dianæ, & de cælo delapsi simulachri. Olim sacerdotes, & opifices simulachrorum, quo major esset superstitio vulgi, fingebant cælitus delapsa idola, hoc esse, esse doπιῶν, Herodianus lib. 1. αὐτὸ μὲν ἀγαθὸν. διοπιῶν ἄς λέγουσι. Iure ergo Plinius miratur auctorem à Mutiano & διοπιῶν τῶν Ἀρτέμιδος nominari; maxime cum tam antiquum illud idolum fingeret, & ipsius Bacchi & Minervæ simulachro antiquius, scripsit. Pergit Plinius; valvas esse de cupresso, & jam quadringentis annis durare. Si hæc ex Theophrasto, ut reliqua quæ de præstantia splendoreque cupressini ligni & valvarum compage habet, immane quantum peccaverit. Quis Theophrasti verborum sensus, supra diximus. Plinius hunc imaginatus est; valvas illas per quadringentos annos fabricatas ac reservatas durasse, usque dum templum perfectum fuerit, cujus foribus valvæ erant apponende. Sed verba Theophrasti malè accepit, qui valvas veteris templi per quatuor ætates incorruptas ac reservatas jacuisse scribit. Inde collegit Plinius, non nisi post quatuor sæculorum spatium extractum ac perfectum fuisse templum. Quod vel ex ipso probatur Plinio, qui libr. 36. cap. 14. tradit, 120 annis factam hanc ædem; hoc vero capite quadringentis annis fabricatum tradit. Hæc tam diversa non aliunde quam ex varia vocis, γὰρ, interpretatione habet. Quidam enim γὰρ absolvi triginta annorum spatio scribunt, alii centum.

vox succo. Legit Doctiff. Dalecampius, Quorum quidem alii e putrescente materia, alii ex aliis pariuntur, sicut in arboribus qui cerastes vocatur) ex eo qui cerastes vocatur. Theophrasto tria lignorum materie infesta sunt, περιδών teredo, Ἰριπίς ὁμοιοι σκάλιξι, tineæ vermibus similes, & vermes qui nunc ex putrescente materia gignuntur, nunc ex aliis vermibus. Chrysolomo vermīs lignum rodens dicitur, Ἐκαστο τῶν παραγμάτων ἔχει τῶν λυμαινομένων, ὁ σίδηρος, τὸν ἴον, τὸν σίγα, τὸ Ἴριον. διὲ εἶδ' οὐ σκάλιξι ἢ ἰριπίδου ἐνδο τῶν ξύλων, ἢ σκάλιξι ἢ ἰριπίδου, ἢ ἀμπελων, ὅτις ἐσθιμαίων, τρωξέδου περιδών: ψιλὸ σόκον. Vnaqueque res unum habet, quo ladietur ac infestatur, ferrum ærugo vitiat, lanam, ὅτις, id est, tineæ; dæx vermīs genus intus in ligno natum; ipsi vermīs

est rodens cornu, ix vitem perforat, ὅτι: vestes, trox leguminibus inimica, seps ficis.

Θεοφραστος. Aldinus & Basileensis, περιδώνητος. Emendat Maximus Scaliger, Ἰριπίδου περιδώνητος: sic lege, vel scribe, ὁ περιδώνητος. à tinea pertusus & devosus.

Ἄπειρο μύροδοι: Scribe μύροδοι vel μύροδοι. Plinius, Cum tantum erofert, ut circumagat se, generat alium. Vide Scalligeri animadversiones.

Φύξι. Plinius loco citato: Hæc nasci prohibet in aliis amaritudo, ut cupressu, aliis durities, ut buxo.

Ἐλάτω. Plinius, Tradunt & abietem circa germinationes decorticatam, qua diximus luna aquis non corrumpi.

Κ Ε Φ. Ζ.

CAP. VI.

In Tylo insula Arabiæ materiem esse, ex qua fabricatæ naues incorruptæ pene in mari perdurent: tum de materijs condiendis inueterandisque: & quæ materiæ faciles in opere, & quæ difficiles: & cur cerdones ex piro sylvestri tabulas faciant, ac quomodo circi intorti permaneant.

ΕΝ Τύλω δὲ τῆ νήσῳ τῆ περὶ τὴν Ἀραβίαν, εἶναι τὴν Φασί ξύλον, ἐξ ἧς τὰ πλοῖα ναυπηγοῦνται. τὸ πλοῖον δὲ ἐν ἕνῳ τῆ θαλάττης ἁερδὸν ἀσπίον εἶναι. Διὰ μένει γὰρ ἔτη πλείω ἢ διὰ τὴν ἀσπίον ἀσπίον εἶναι. εἰ δὲ δὲ ἐξω, χρόνον μὲν, ἡ δὲ τῆσδε δὲ σήπεται. Ἰουμασὸν ἢ καὶ ἔπρον λέγουσιν ἢ περὶ ἔδεν πρὸς τὴν σήψιν εἶναι γὰρ π δένδρον, ἐξ ἧς τὰς βακτηρίας τῆσδε ἔ γίγνεσθαι καλὰς σφύρα. πικιλίαν δὲ πινὰ ἐχέουσι ὁμοιοι τῶ τῆ πύρα. δερματι. βαρὺ δὲ σφύρα τὸ ξύλον

† ἰριπίδου.

† πινάκις ἢ ἀρχαῖοι.

† καὶ ἰλαίαι. ἢ κισσο γάρ.

IN Tylo autem Arabiæ insula materiem esse affirmant, ex qua naves ædificant, quæ mari incorrupta pene perduret. Quippe cum annos plusquam ducentos demersa immunis ab omni offensâ feruetur: extra aquam diuturna quidem eadem est, sed non tantundem. Ocyus enim putrere incipit. Quin & illud tractus ejusdem mirandum referunt, quamquam id quidem nil ad putredinem spectet. Arborem enim constare ex qua baculos cædunt, pulchrosque admodum faciunt, nec sine varietate quadam coloris, pellibus tigrum proxima. Ponderosam unice materiam hanc affirmant, cumque in solidiora quisquam projecerit, modo fictilium fragilem. Addunt etiam tamaricis lignum, non ut apud nos, imbecillum, sed validum, sicut iligneum, aut aliquid ferme materiæ hujusmodi, ibidem comperiri. Id igitur loci cœlique discrimina viresque indicat. Materiem autem unigenam, ceu roboream pineamque, cum condiunt (condire namque consueverunt, non pari altitudine maris universam aut demittere, sed aliam juxta terram, aliam paulo superius, aliam altitudine ampliore) quæ radici propria sunt, citius descendunt: vel si fluitent, plus deorsum versus sane inclinantur. Materialum item aliæ in opere faciles, aliæ difficiles. Faciles, quæ molles; & omnium præcipue tilia: difficiles, quæ duræ, nodosæ, crispæ, convolutionibusque perplexæ. Aria, robur reddidere liceat, pini, & abietis nodus difficillimus constat. Semper autem inter unigenas mollior durior præstantior: carnosior enim. Et quidem fabri hac de judicandis asserib. ratione utuntur. Ferri vitiatam duramque; materiã magis, quam mollem cædere valet. Etenim in molli obrunditur, ut de tilia dictum est: contra in dura acuitur. Qua de causa cerdones ex piro sylvetri suas tabulas faciunt. Medullam (ut fabri ajunt,) omnis habet materies, sed conspicua potissimum in abiete. Ejus namque orbiculorũ compositio corticea inspectatur, quod non æque in olea, buxo, atque similib. Quamobrem quidam buxum, atque oleam, medulla omnino carere existimant: has enim minime omnium distrahi posse. Est autem distrahi, ut mota medulla, contorqueatur materies: vivere enim diu videtur. Quamobrem quidam undique simul demere solent, sed præcipue ex circis, quo intorti permancant, ideoque scindunt. At vero absurdum putaveris, rotundæ materiæ medullam illæfam atque immotam posse edurare. Immutatæ vero nisi tota extrahatur, commovere materiem, atque pervertere. Dispoliatam enim mori facilius posse, consentaneum potius dixeris. Mali tamē atque antennæ medulla exempta incommode relinquuntur. Sed hoc per accidens. Quoniam plerisque vestitur tunicis, sed fortissima, tenuissimaque potest

† ita ut etiã obtusũ ferum magis valeat. † materiã durã, quam mollem cedere. † buxum, oleamve potentia habere medullam existimans. † ex totulã.

ξύλων, τὰ μὲν ῥαϊσὰ, τὰ δὲ πελεκητὰ, τὰ δὲ στρογγύλα.
 ῥαϊσὰ μὲν, ὅσα διακρινόμενα εἰς τὸ μέσον περιέχονται. πε-
 λεκητὰ δὲ, ὅσων ἄπολεκώσι τὰ ἔξω. στρογγύλα δὲ,
 δηλονότι τὰ ὅλως ἀψαυσα. τούτων δὲ, τὰ σχιστὰ μὲν,
 ὅλως ἀρραγῆ, διὰ τὸ γυμνωθεῖσαν τὴν μήτραν ἐξηραίν-
 ουσαι καὶ ἀποθνήσκειν. τὰ δὲ πελεκητὰ καὶ τὰ στρογγύλα,
 διὰ τὸ ἐναπέληθθαι τὴν μήτραν. ἔδεν γὰρ ὅτι τῶν
 ἀπάντων ἐρήγνυται. τοῖς δὲ λωπίνοις καὶ τοῖς ἄλλοις οἷς
 εἰς οὖν ἐρόφυγγας χεῶνται, πρὸς τὸ μὴ ῥήγνυσθαι,
 βόλοισι πεπεταμένοι, ὅπως ἀναξηραίνῃ καὶ διαπνέ-
 οθῆ καὶ μικρὸν ἢ ἐκ τῆς μήτρας ὑγρότης. ἡ μὲν ἔν μή-
 τραν τοιαύτην ἔχει διῶμα. Βάρθολομῆος δὲ ἐνεγκεῖν, ἰσχυ-
 ρὰ, καὶ ἡ ἐλάτη καὶ ἡ πύκη, ἀπαλαί τῆς μύρας. ἔδεν γὰρ
 ἐν διδασκασίᾳ ὡς περὶ τὴν δρυὸς καὶ τὰ γεωδῆ, ἀλλ' αὐτῶ ἴσως.
 σημείον δὲ ὅτι ἔδεν περὶ ῥήγνυσθαι, καθάπερ ἐλάτεια καὶ
 δρυὸς, ἀλλὰ πρὸς τὸ σίπνεται, καὶ ἄλλως ἀπαυδῶσι.
 ἰσχυρὸν δὲ ἔστι Φοίνιξ ἀνάπαλιν γὰρ καὶ ἡ κάμψις ἢ
 τοῖς ἄλλοις γίνεται. τὰ μὲν γὰρ εἰς τὰ κατω κάμψεται,
 ὁ δὲ Φοίνιξ εἰς τὰ ἄνω. Φασὶ δὲ καὶ τὴν πευκλὴν καὶ
 τὴν ἐλάτῃν αὐτῶθῃν. τὸ δὲ τῆς Εὐβοϊκῆς καρύδας
 γίνεται γὰρ μέγα καὶ χεῶνται πρὸς τὴν ἑρῆψιν ὅταν
 ἢ μέλι ῥήγνυσθαι ὑπόφῃ, ὡς περὶ ἀνεῖναι πρὸς
 τὸν ὄσπερ καὶ ἐν Ἀντιόχῳ σιωπέπτον ἐν τῷ βαλα-
 νεῖω, καὶ πάντες ἐξέπῃθησαν. ἰσχυρὸν δὲ τὸ τῆς συκῆς,
 πᾶσι εἰς ὄρθον. ἡ δὲ ἐλάτη μάλιστα ὡς εἰπεῖν ἰσχυ-
 ρόν. πρὸς δὲ τὰς τῶν τεκτόνων χεῖρας, ἔχει καλλὸν
 μάλιστα ἡ πύκη, διὰ τὴν μαυροτητα καὶ τὴν δύσπο-
 ρίαν. ἔδεν γὰρ ὅλως ἔδεν ῥήγνυσθαι φασιν, ἐὰν κελῆ-
 θῃ. ἢ ὡς τὸν ἄρον δὲ Φιλύκη καὶ ἡ λυκίτης ὡς περὶ τῆς
 κηλέρας. τῶν δὲ ἄλλων ἡ Φιλύκη. τὸ γὰρ ὅλων ὄρε-
 ρον ὡς περὶ ἐλέχθη διὰ μαλακότητά. εὐκαμπία δὲ,
 ὡς μὲν ἀπὸ τῶν εἰπεῖν, ὅσα γλίσχρα. διὰ φέρῃ δὲ δο-
 κεῖ συκαμύρα καὶ ἐρνεός. διὰ καὶ τὰ ἰκρία καὶ τὰς τε-
 φάνας, καὶ ὅλως ὅσα πρὸς τὸν κόσμον, ἐκ τῶν
 ποιῶσιν.

ἄπο πελεκητοῦ
 Ald. Bas. ἔστι
 in margine
 ἀποπελεκητοῦ.

† καρύδας κυ-
 τῶνται γίνεται.
 † μέλι.

ἢ ἐλάτη διὰ
 τὸ Ἄλ. Bas.
 Scribe, ἰσχυ-
 ροὶ μάλιστα
 τῶν διὰ τὴν
 ἢ ἀποπέπτον,
 Γαζα. Vide
 Lex. const.
 in voce δὲ
 ὄσπερ.

lit, tantum relinquatur. Lignorum alia fissilia, alia
 dolatilia, alia rotunda. Fissilia, quæ dividentes per
 medium secant. Dolatilia, quorū partes externas cir-
 cundolant. Rotunda, quæ scilicet intacta omnino re-
 linquunt. Ex his fissilia nullā penitus rimam patiuntur,
 quoniam enudata medulla exiccatur, atque emor-
 ritur: dolatilia, & rotunda rimas admittunt, longeq;
 magis rotunda, quod medulla in his lateribus plenio-
 ribus circumdatur. Haud enim quicquam ex cunctis
 est, quod fissura immune possit evadere. Itaq; loteis,
 reliquisque, quorum usus ad cardines, ne findantur,
 fimum illinunt bubulum, ut sicceret, sensimque diffle-
 tur atque evaporetur humor medullæ. Vis medullæ
 hujusmodi est. Ponderis sustinere abietem valide, &
 pinum (nil enim ponderi cædunt, ut robor, & reli-
 quæ terrenæ, sed renitentur) argumentū, quod nun-
 quam rumpuntur, sicut olea, & robor: † sed prius,
 quam viribus, carie, aliāve deficiunt. Palma quoque
 prævalida est, & in diversum quam cæteræ incurva-
 tur. Quippe cum reliquæ omnes in inferiora flectan-
 tur, palma è contrario fornicatim se flectit. Quin &
 pinum atque abietem reniri affirmant. † Juglans
 frangi se sonitu prænunciat: est enim vel ejus mater-
 ies ampla, usufque ad opus tectorium, ita ut
 presentire homines possint: quod & in Antandro
 accidisse, omnesque è balneis terrefactos profu-
 gisse traditum est. Valida etiam ficus, sed in re-
 ctum pertendens. Pinus omnium fere maxime
 viribus valet, & ad usum ædificatorium † specta-
 bilis eadem potissimum est, laxitatis rectitudinisque
 meatuum causa. Hanc enim ne findi quidem ullo
 pacto posse affirmant, si glutine muniatur. † Obe-
 dientissima philyca est, candorque ei celastri modo.
 Tilia inter reliquas præcipue talis est. In totum e-
 nim præfacilis operibus est, præ sua mollitia, ut re-
 tulimus. Flecti facile possunt (quoad simplicem
 reddere rationem licet) omnes, quæ lentæ sunt: sed
 moro atq; caprifico primatus indubie datur. Quam-
 obrem furculas, circos, denique ornamenta quæ-
 cunque fieri solent, hisce conficiunt.

† pinum in
 transversū
 posita.
 † prius pu-
 trefcunt, ac
 aliter defi-
 ciunt.

† nucis vero
 euboicæ, id
 est, castaneæ
 materies præ-
 datur, incur-
 vatur: vele-
 jus materies
 ampla, usuf-
 que ad tecta
 frangi se so-
 nitu prænu-
 nciat: ita ut
 presentire
 possint.
 † abies.

† maxime
 tenax instar
 glutinū est.
 † rigidissi-
 ma.

† primarias
 carinas tra-
 bes cui affi-
 guntur con-
 stitæ, & cir-
 culos, deni-
 que quæcun-
 que concin-
 ne componi
 solent.

JULII CÆSARIS SCALIGERI ANIMADVERSIONES.

Θαυμάζω γὰρ ἰσὶ. Non debuit ab superioribus separari. De
 medulla enim etiamnum agit.

Παντὸς δὲ, ὡς εἰπὶν. ξύλων σκληροτάτη μωνοτάτη ἢ μήτρα.
 Theodorus legit, σκληροτάτη ἢ μωνοτάτη. Quasi non agat de li-
 gnis durissimis, sed de omni ligno. Nam mox utranque par-
 tem de medulla exequitur; μωνοτάτη μὲν, σκληροτάτη δὲ. Et dix-
 it, ὡς εἰπὶν. Quia quarundam arborum densissima, ut Gaia-
 ci. Plurima tamen eget animadversionis, an τὸ μωνοτάτη sit
 σκληροτάτη. Videtur enim hæc due naturæ conjungi non posse.

Τῶν δὲ ξύλων τὰ μὲν ῥαϊσὰ, τὰ δὲ πελεκητὰ, τὰ δὲ στρογγύλα. Mis-
 cuit actum Naturæ, cum potentia ad artem. Dico miscuit;
 quia ex æquo fecit ex his differentias in speciebus. Abusus
 agitur est. Nam στρογγύλον, est actū, ῥαϊσὸν, est aptitudine, ἔστι
 πελεκητὸν. At hoc ipsum ῥαϊσὸν, ἔστι πελεκητὸν, non est nisi ἐκ τῶν
 στρογγύλων, καὶ ἐκ αὐτῶν. Præterea πύκης usus, tam ad decorti-
 candum, ut relinquatur στρογγύλον, quam ad dolandum in an-
 gulos. Στρογγύλωτὰ debuit dicere. Verum quia teretes sunt, ἔστι
 teretes relinquuntur, non autem tales fiunt; iccirco usus est
 voce primogenia. Melius infra, ἀψαυσα. Adde quod πύκησις
 etiam ad rotunditatem exercetur. Multæ enim columnæ ro-
 tundæ, non solo ablato cortice, sed etiam ad veram ἔστι regula-
 rem circinationem. Atque hinc caput aliud instituito.

Διὰ τὸ ἐναπέληθθαι τὴν μήτραν. Theodorus, Quod medul-
 la nulla in his, lateribus plenioribus circumdatur. In no-
 stro Codice nulla sunt latera illa.

Βάρθολομῆος δὲ. Diverſa materia, atque ab superiore segreganda.
 Est enim à potestate activa. Theodorus omisit, ἀπαλαί τῆς
 μύρας. Et sane infra. Τεκτονικῆ μὲν οὖν ἢ πωλοσοτάτη κερπήση. E-
 tiam vulgò architecti id observant; sublicas ἔστι columnas a-
 biegnas inepas esse oneri ferendo, roboreas præstare lapideam
 firmitatem; longurvis ἔστι laquearibus, roboreas findi; Abie-
 tis usum eligendum.

Ἀλλὰ πρὸς τὸ σίπνεται, ἔστι ἄλλως ἀπαυδῶσι. Theodorus, Sed
 prius, quam viribus, carie, aliāve deficiunt. Malus au-

tor, cum Plinio, latinitatis. Deficiunt carie, non deficiuntur;
 deficiuntur viribus, non deficiunt eo modo, quo deficiunt car-
 rie. Itaque quas vires addidit de suo, ea de sententia viri-
 bus puritatem sustulere. Notabis etiam σίπνιν pro carie; σα-
 πέλων etiam Dioscorides dicit; Plinius quoque cariem in-
 terpretatur. Alibi σίπνις est putrefcere, longè diversa à
 carie ratione. Putredo ex accessione humoris peregrini, car-
 ries ex utriusque defectu. Quod autem dicit Philosophus,
 ἔδεν γὰρ ἐν διδασίᾳ, intellige sanè. Falsum enim est, si exactius
 accipias. Immo vero adeo cedunt oneri, ut inambulantibus
 subcutiantur, ἔστι fluctuent. Sed ita cedunt oneri, ne succum-
 bant. Ablato enim onere, ad directionem redeunt.

Τὸ δὲ τῆς Εὐβοϊκῆς καρύδας. Theodorus Plinium sequutus,
 omisit cognomen, Εὐβοϊκῆς. Male. Nanque si non addas, non
 erunt necessaria verba illa; γίνεται γὰρ μέγα. Vulgaris juglan-
 dis nostratū non erat opus magnitudinem indicare. Lego φο-
 φοῖ. Plinius etiam aliter scribit, τὸ γίνεται μέγα. Fiumt ex ea
 trabes. πρὸς τὴν ἑρῆψιν. Quod alibi ἑρῆψιμο. Theodorus, ad
 opus tectorium. Male. Vides apud Vitruvium, quid sit te-
 torium opus, quid trullissatio. Plinius simplicissime, fir-
 missima in tectum.

Ἐχέτω μάλιστα ἢ ἐλάτη. Theodorus legit πύκη. Male. Ne-
 que suum ducem Plinium animadvertit, quod laudibus abie-
 tem extulerit. Et verba hæc illis respondebant; πρὸς δὲ τὰς
 τεκτονικὰς χεῖρας: ἔστι mox, ἰὼν δὲ κερπήση. Et Plinius, fabricæ
 artis genere spectabilis, & glutino sociabilis. Puto multos
 errores hoc in loco esse apud utrunque autorem.

Εὐβοϊκῆς ἢ Φιλύκη. Theodorus, obedientissima. Immo ve-
 ro rigidissima. Plinius obedientissimam quocunque in opere
 fraxinum dicit, qua ducitur ab arte ad omnia opera.

Τὰς τεφάνας. Theodorus, circos. Non intelligam flami-
 nium, aut maximum, sed orbis. Qua ratione lentam mate-
 riam ad furculas præ aliis eligerens, considerandum est.

IOANNIS BODÆI A STAPEL NOTÆ ET COMMENTARIUS.

Ἀπὸ τῶν γὰρ ἐστὶ. Rectè addiderunt particulam μεν, quæ in Basileensi & Aldino desideratur. Plinius cornum, lotum, ilicem, buxum inter ea numerat quibus ossæ medulla. Lib. 16. cap. 38. Tota ossæ est illex, cornus, robur, cytisus, morus, ebenus, lotos, & quæ sine medulla diximus, &c. Ea sunt olea, buxus, cornus.

Πολυτέλειον, scribe πολυτέλειον; Typographi mendum est. Σκληροπέτερον. Theodorus, σκληροπέτερον καὶ μαλακότερον. Vide Scaligerum. Qua ratione, μακρὴ καὶ σκληρὴ dicatur medulla, ipse docet Theophrastus. Quæritur verum utrū conjungi queant hæc duæ naturæ. In spongia, fungo glomeratæ rotunditatis, Βο-νύστ vulgo vocato, summa siccitas, summa raritas; sed durities, quod τὸ ἐρεθὸν etiam significat, & raritas conjungi in una eademque parte non possunt. In una tamen medulla, diversis in particulis, τὸ ἐρεθὸν καὶ μακρὸν, cur reperiri nequeat, non video. Contrariū docet Theophrastus. Μακρὴ dicitur medulla, quod nervis longo inter se distinctibus intervallo, carneq; media copiosiore consistit: ἐρεθὸν vero, quod nervi durissimi & caro durissima sit. Pro ἑκείνῳ paulo infra scribe ἔχει.

Τὰ αἰσὲς τῶν μήτερον, id est, ἀποβάλλει τῆ καρδία, quæ medullam cingunt. Supra cap. præcedenti partes medullæ viciniore, cæq; quæ ipsam cingunt περιμαρτα & φλοιῶδες κύκλους vocavit; Vitruvius torulos. Ὁρμηρεῖ τὸ αἰσὲς μήτερον, Vitruvius vertit, ejicere torulum ex arbore, capite jam sæpe citato. Ita qui inest in his inutilis liquor, effluens per torulos, non patietur emori in eo saniem, nec corrumpi materiei sanitatem.

Βόλοτον. Plinius lib. 16. cap. 42. Apud nos materia finduntur aliquæ sponte: ob id architecti eas fimo illitas sicari jubent, ut afflatus non noceat. Malè hæc Plinius, Theophrastus, lotum & alias è quibus cardines fabricantur, fimo bubulo illini dicit, ne findantur, ut exsiccentur & differretur paulatim medullæ humor.

Βάρο, &c. Idem loco citato; Ponderus sustinere valida, abies, larix, etiam in transversum posita. Malè πικρὸν laricem reddidit. Rectè Theodorus pinum. Deest præterea vox possunt. Ponderus valida sustinere possunt abies. vel ἰκνησιμὸς est. βάρο δὲ ἰσχυροῦ ἰσχυροῦ.

Ἡ ἀβὴς. Idem loco citato; Ponderus sustinere valida, abies, larix, etiam transversum posita. Robur, olea, incurvantur ceduntque ponderi, illæ veniuntur, nec temere rumpuntur, priusq; carie quam viribus deficiunt. Vitruvius lib. 2. ca. 8. de abiete. Et primum abies aëris habens plurimum & ignis, minimumque humoris & terreni, levioribus verum naturæ potestatibus comparata, non est ponderosa. Itaque rigore naturali contenta, non cito flectitur ab onere, sed directæ permanet in consignatione: sed ea quod habet in se plus caloris, procreat & alie tenuitatem, ab eoque vitiat. Vide Scaligeri animadversiones. Malè Theodorus, ἀπαλοῦ πηξιδου, in transversum posita, neglexit. Columnæ enim & sublicæ abiegnæ oneri faciendo inutiles, quercinæ aptissima. contra longurii & laquearia è quercu finduntur, ex abiete renitentur nec rumpuntur. Vitruvius lib. 7. cap. 3. ubi de camerarum dispositione agit: Cum ergo camerarum postulat ratio, sic erunt faciendæ. Asseres directi disponantur inter se, ne plus spatium habentes binos pedes, & hi maxime cupressini, quod abiegni ab carie & ab vetustate celeriter vitiantur. Hicque asseres cum ad formam circinationis fuerint distributi, catenis dispositis, ad consignationes (sive recta erunt) crebriter clavis ferreæ fixi, religuntur: eaque catenæ ex ea materia comparentur, cui nec caries, nec vetustas, nec humor possit nocere, id est buxo, junipero, olea, robore, cupresso, cæterisq; similibus, præter quercum, quod ea se torquendo rimas facit quibus inest operibus. Robur inter ea quæ ad cameras faciendâs apta, numerat. Camera, arcus ædificium sustinent, rectumq; devexum & curvatum. Camera ergo ex lignis in transversum positis. Malè etiam scribunt laquearia ex robore findi. Laquear dicitur camera, hoc est pars superior cubiculi & cœnationis connexa, quæ variis adornari solet sculpturis & coloribus. Ipsa experientia Vitruvium reprobat. Nam tam roboris, quam quercus infunditur materies, ut Architecti observarunt.

Ἰσχυροῦ ἢ ἐὶ φαινέ. Plin. loc. cit. Et palma arbor invalida: in diversum enim curvatur, at populus contra omnia inferiora pandatur, palma è contrario fornicatur. Corruptus codex. Theophrastus validâ inquit arborem. Scribe; Et palma arbor valida: in diversum enim curvatur: nam cum omnes in inferiora pandatur, palma è contrario fornicatur. Pandare & fornicare quadantenus contraria. Fornicare dicitur ligna quæ sursum incurvantur; fornicis enim cornua deorsum solent inclinari. Pandare vero dicuntur, quando ponderi cedunt nec renitent, sed deorsum versus incur-

vantur. Quod palma oneri imposito fornicatur, à Plutarchos lib. 8. sympol. quaest. 4. Athletis comparatur. Ἰδίον δὲ καὶ τῶν παρτα, & μηδὲν συμβεβηκὸς ἰτέρῳ τε μίλλον λέγει. Φοίνικος γὰρ ἔυλον ἀπαινοῦν ἰππῆς βαρὺ πίστες, οὐ καὶ δλίβοδρον ἐσθιδωσιν, ἀλλὰ κυρτοῦ αἰσὲς πύλαιος. ὡς ἀπὸ ἀντιπύλαιος τὸ βίαιον. Ἐν τῷ δὲ αἰσὲς τὰς ἀθλητικὰς ἀγωνίας ἐστὶ. τὰς μὲν γὰρ ἀθλητικὰς καὶ μαλακίας εἰσθητὰς αἰσὲς πίστες καὶ μακροῦς, εἰ δὲ ἰσχυροῦς ὑπομνηστικὰς τῶν ἀσκησῶν ἢ μόνον τῆς σωματικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς φρονήμασιν ἰππῆσιν καὶ ἀθλοῦνται. Pecaliare autem præter hæc omnia est quod dicam, & cum nulla alia planta commune. Palma lignum si superne onere imposito premas, non deorsum affligitur aut concedit, sed contra incurvatur, quasi vi renitens prementi. Eodem modo res habet in Athleticis certaminibus: qui enim ob imbecillitatē & molliciem concedunt, si flectuntur, atque deprimuntur: qui exercitationem fortiter sustinent, eorum non corpora modo, sed animi quoque eriguntur & augentur. Ob has aliasve causas victoriæ Olympiæcæ symbolum fuit,

Equis Olympica mæretur gloria palmæ.

Sed cur fornicatur palmæ lignum? An quod ignea & spiritalis vis, qua maximè pollet, cum tentatur & irritatur, sese exercens, magis ac magis erigit? An quoniam pondus ramis subito urgens, aërem omnem qui in his est, oppressum cedere retrò cogat, qui deinde resumptis paulo viribus adversus onus acrius rursus instat? An molles & teneræ virgæ impetum non sustinentes, cum onus quiescit, paulatim se erigunt, & speciem quasi contra illud assurgant, exhibent?

Τὸ ἢ τὸ εὐβοϊκὸς. Vertunt, juglans frangi se sonitu prænunciat. Errandi occasione, dedit Plinius, qui vocem εὐβοϊκὸς neglexit; Facile, inquit, pandatur juglans; fiunt enim & ex ea trabes, frangi, se prænunciat strepitu, quod in Antandro accidit, cū è balneis territi sono profugerunt. Supra probavi, καρύων εὐβοϊκὸς castaneam esse; vide cap. de castanea. Juglans καρύων, κατ' ἐξοχὴν, sine epitheto vocatur. Utrum castaneæ materies pandatur, non tradit Theophrastus. Probabile scripsisse Græcum auctorem. Τὸ ἢ τὸ εὐβοϊκὸς καρύων καρύωνται; γίνονται γὰρ μέλα καὶ λευκὰ αἰσὲς τῶν ἰσχυρῶν. ὅταν μέλλῃ ῥηγνῶν φρεσὶ ἀδὲ αἰσὲς αἰσὲς ἀνὰ αἰσὲς αἰσὲς. Verte; nucis vero Euboica, id est castaneæ materies pandatur; est enim ampla, utunturque ad tecta, frangi se sonitu prænunciat, ita ut præsentire homines possunt. Περὶ τῶν ἰσχυρῶν vertit Plinius, ad trabes, quasi scriptum fuisset, αἰσὲς τῶν δούρων. nec melius Gaza, opus rectorium, id est albarum. Quod si quis neget pandari castaneæ lignum, dicatve de suo addidisse Pliniū, scribat; τὸ ἢ τὸ εὐβοϊκὸς καρύων (γίνονται γὰρ μέλα καὶ λευκὰ) αἰσὲς τῶν ἰσχυρῶν ὅταν μέλλῃ ῥηγνῶν, &c. Sed alterum magis placet. Non est validū lignū castaneæ, quamvis durum. Corruptus & Plinii codex; pro, strepitu, scribe ex Theoph. crepitu.

Τὸν τεκτόνων. Plinius: Firmissima ad tectum abies; eadem valvarum repagulis, & ad quæcunque libeat intestina opera aprissima sive Græco, sive Campano, sive Siculo fabricæ artū genere spectabilis, ramentorum crinibus, pampinato semper orbe se volvens, ad incitatos runcinarum raptus. Eadem & curribus maxime sociabilis glutino, in tantum ut findatur ante, qua solida est. Maximi viri testantur MSS. firmissima in rectum legi. Et verissimam hanc inquit lectionē, & firmissimam à Plinio dici abietem in operibus, cum recta statuitur: In rectū, ἢ ἐὶ ἄνω eum habere ex Theophrasto, ἰσχυροῦ δὲ τὸ τῆς οὐκῆς, ἢ τῶν εἰς ἄνω. ἢ δὲ ἰσχυρὸν μάλιστα αἰσὲς εἰπὼν ἰσχυροῦ. Firmam ab eodem esse ficum, si modo in rectum collocetur; at firmissimam longe abietem hoc modo positam. Non nego scripsisse Plinium, in rectum, & id ex Theophrasto habere; sed malè intellecto. Non est hæc ista mens autoris; qui alias uno, ut sic dicam, habitu contraria perferret, quod ab eo alienum. Paulo ante scripsit abietis lignum in transversum positum pondus sustinere: quomodo, ergo, quasi sui oblitus, tam cito pronunciat lignum abiegnum in longum positum esse validissimū? Hæc contraria sunt. Verba ἢ εἰπὼν non debent referri ad ἰσχυροῦ, quod de ficu tradit, sed ad id quod supra scripsit, ἀπὸ αἰσὲς πηξιδου, in transversum posita, vide quæ supra dixi. Eadem valvarum repagulis: Chriffetianus codex; paginis valvarum. Sic vocat, τὰ σκευὸν μακρὸν τῶν ἰσχυρῶν, & τὰ πηξιδου. Sed paginæ propriè in valvis, ut rectè monet Salmasius; quia duplices sunt, & complicantur replicanturque, ut librorum paginæ. Et ad quæcunque opera intestina libeat aprissima. Opus intestinū vocant, quicquid materie, id est, ligno constat. Nimis laxè; non omne quod ex ligno constat intestinum dicitur opus, sed illud ita propriè vocatur, quod ex ligno pretiosiore & præstantiore ad ornatum ædificiū, elegantiore fabrica, & ea arte quam minutiaria scri-

ariam & capsiariam, schijn-werck / histemaechers-werck / Baravi vocant. Varro libr. 3. de re rustica cap. 1. Cui enim villam haberes opere tectorio & intestino, ac pavimentis nobilibus lithostrotis spectandam, parum putasses esse nisi tuis quoque literis exornari parietes essent. Intestinum dicitur opus, quod intra domum tantum locum habeat, & in ædium parte interiore situm sit. Ad opus illud veteres mediale ligni fumebant, quod & hodie etiam observatur. Græci artem hanc λειπουργίαν vocarunt. Dioscorus libr. 17. Bibliotheca, ubi sumptuosissimum funus Hephaestionis describit; Αὐτὸς δὲ δόχ' τεκτονίας ἀγροίας καὶ λειπουργίας καθ' ἑσθλόν. Ipse ascitis undique architectis & intestinorum operum artificibus (scrimariis) magno numero. Plutarchus, Εὐφροῆς οἱ τῶν τορευτῶν καὶ λειπουργῶν. Eulebius li. 10. τοῖς δὲ τοῦ οὐλοῦ ἀσπίδων τῆς δικτύου εἰς ἀκροῦν εἰς τῆς λειπουργίας ἐξοικονομοῖς. Pergit Plinius; Sive Græco, sive campano fabricæ artis genere spectabilis. Hæc addit, quoniam plurimi artificii intestina hæc opera. Excelluerunt hac in arte Callicrates & Myrmecides, de quibus Plinius libr. 7. cap. 21. & Varro libr. 6. de lingua Latina. Ad incitatos ruminarum raptus: In scriptis codicibus, runcinarum raptus. Corrigit Clariff. Salmafius, ad incitandos runcinarum actus. In intestinis operibus locum habent, ascia, runcina & planæ; in aliis dolabræ. Sequitur apud eundem. Eadem & curribus maxime sociabilis glutino. Liber Thuanæus, Eadem è turris. Corrigit idem, Eadem & fabris maxime sociabilis glutino: αὐτὸς τῆς περικύβητος χειρῶν. Theophrastus. Sequitur, in tantum ut findatur ante, qua solida est. Scribe ex Theophrasto; in tantum ut findatur antequam sociata est, subintellige glutine. οὐδὲ γὰρ ὄλων οὐδὲ ῥήγνυσθαι φασὶν ἰάν κρηλῆθῃ, Hanc enim ne fundi quidem ullo pacto posse affirmant, si glutine munitur. Vult Plinius findi antequam glutine munita sit, non findi postquam munita est.

Ἐχέουλον. Corruptus locus. Alter, quem ad nos misit Clarissimus Menelaus Winfemius, in quo pauca quædam à viro Doctissimo Arcerio ad oram ad scripta sunt, habet. Ἐχέουλον, glutino sociabilis. Hanc lectionem probat excellentiff. Salmafius, nixam auctoritate Plinii; eadem & fabris maxime sociabilis glutino.

Ἡ πύκη. Aldinus & Basileensis, ἢ ἰλάση. De abierte hæc Plinius, non de pino, ut ea quæ ex eo de abiete recitavimus, docent. Scribe, ἢ δὲ ἰλάση μάλιστ' αἰς εἰπὴν ἰσχυρῶν αὐτῶν δὲ τῶν περικύβητος χειρῶν ἰλάση μάλιστ' αἰς τῶν μανθημάτων, &c. omisis illis ἢ πύκη, vel, ut in Aldino habetur, ἢ ἰλάση. Continuat enim abiegni ligni historiam. P. margine in codicem ista irrepsere.

Εὐνοῦλατον, Theodorus, ἀπειροῦσιν obedientissima legit, ἀπειροῦσιν rigidissima. Placet Theodori lectio. Sequitur enim τῶν δὲ ἀλῶν φλύσων, τὸ γὰρ ὄλων ἀπειρῶν ὡσπερ ἰλέκη αἰς μάλιστ' αἰς τῶν. Tilia obedientissimam supra dixit. Quæ planta philyram repræsentet, non satis constat. Variis in locis φιλύκης meminit Theophrastus, formam nullibi describit, sed alibi maturè germinare & serò fructum reddere, alibi Philycæ honorem in alendo pecore, & semper fronde abundare tradit; hoc capite vel obedientissimam esse, si interpretem, vel rigidissimam, si Græcum sequamur codicem quem corruptum putamus, canderetque celastro similem ait. Nonnulli alaternum Plinii volunt; cuius libr. 16. cap. 26. meminit. Fructum arborum sole nullum ferunt, hoc est ne semen quidem, tamarix — alaternus, cuius folia inter ilicem & olivam, &c. Locum hunc Plinii alibi examinavi. Alaternum & philycam eandem arborem, asserit Bellonius libr. 1. observat. cap. 42.

Nemo est in toto monte (Athos) cui arbor quam Plinius alaternum appellavit, veteri legitimo nomine, quo ipse Theophrastus usus est, philycæ, noxa non sit. Corcyrensis vero & Cretensis ἰλάση dicitur; quoniam, ut Plinius scribit, folia habet inter ilicem & oleam media. Recentiores duas arbores alaterni nomine describunt, quarum altera elatior, altera humilior vocatur; utraque describitur à Clusio libr. 1. histor. cap. 33. Hujus fruticis perpetuo viventis duo genera, in mea peregrinatione Hispanica observare memini. unum arborescens interdum, longis ramis, non admodum crassis, neque in multas alas divisis, flexilibus deinde virgultis, quæ externo cortice è candido virrescente integuntur, latente sub eo membrana quadam flavescente quæ lignum ambit. Ramos ambiunt incondito ordine disposita folia, media inter oleæ atque ilicis folia magnitudine, crassiuscula, leviter per ambitum serrata, ex viridi nigricantia, & cum amaritudine paululum mordicantia. Ad singulorum foliorum qui in ramulis nascuntur, exortus, flores oleæ similes, coloris ex herbido pallescentis, racematim ex oblongis pedicellis dependent vere, interdum etiam media hyemum nullum in hoc fructum vidi. Alterum multo humilior est, ramis brevioribus, cortice qui eos ambit ex albo, viridi, & purpurascens coloribus simul permixtis infecto. Folia illi superiore minora, magis circinata rotunditatis, in ambitu etiam serrata. Ex foliorum alis flores è longiusculis pediculis dependent, ut in superiore, illis tamen majores, & coloris magis herbacei; Quibus succedit fructus racematim coherens, lentiscini magnitudine, initio viridis, deinde non nihil rubescens, qui tribus nucleis constare videtur, pleniorum, & nigri coloris, maturitate fieri arbitror: nam immaturo, fructu colligebam Aprili, & floribus onustum Februario & Martii initio. Primum genus Vhsiponnensi agro, locisque vicinis in Lusitania observabam; alterum etiam eisdem locis; præterea multis Boætiæ, tum Granatenfi regno & Valentino. Nullum illius usum medicum novi. Sed Lusitani asserunt; ejus cortice in aqua decocto piscatores sua vesca subrutilo colore inficere, & tinctorum è fragmentorum ligni, quod paller, decoctione, nigrescentem è caruleo colorem conciliare. Alaternus in horto Lugdanensi Batavo colitur: in nostro perit hyemis injuria.

Εὐκρομῆα. Plinius lib. 16. cap. 43. Cuiusque operi facilis, flexilia omnia, quæ lenta diximus, præterque morsus & caprificus. Αἰφίειν Theophrastus; quod non differre, ut Plinius vertit, sed excellere denotat.

Ἰκρία. Furculas vertit Gaza. Certè vox hæc eam habet significationem. Sed mori materies inepta ad furculas. Facile flecti potest, sed flexilis esse non debet, ex qua furculæ. Varias habet ἰκρία significationes. Hefychius, ἰκρία ἢ κρηθῆρα τῆς κρηθῆρας, οἱ δὲ τὰ πλάγια καὶ τὰ μακρὰ σπειρώματα τῆς νεῦς, ἢ τὰ ἐπὶ τοῖς ἔλυοις κρηθῆρας ἡμερῶν, καὶ τὰ ἐπὶ τοῖς ἔλυοις, καὶ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος & ἀσπίδος καὶ τῆς κρηθῆρας αὐτῆς, & τὰ ἔλυα οὕτως ἰκρία τὸ Ἀθηναίων, ἢ ἢ ἢ ἢ τὸ ἐν Διονύσειο γίαιον γίαιον, ἰκρίον, σπειρώμα ἢ ἔλυον ἐν αἰοῖς κρηθῆρας ἕσσονται. Icria alii cathedram navis gubernatoris exponunt, alii vero latera, longaque tabulata navis, ex lignis facta hippodroma, lignaque recta quæ sunt in puppi & proa: ipsius tabulata navis sic vocabant Athenis, super qua currebant antequam bacchi ludus fierent. icrion tabellatum, vel lignum in quo malefici cruciabantur. Suidas, ἰκρία ἰουδαίου τὸν Σωτῆρα ἀποκλυσσοῦ. Tabula erecta Servatorum Iudæi affecerunt. Vertere, quamobrem primarias carina traves cui affiguntur costæ, & circulos, denique quæcunque concinne componi solent, hisce conficiunt. Vide cap. sequens.

Κ Ε Φ. Θ.

CAP. VIII.

Quæ facile difficileque secentur terebrenturque. Quæque torno sculpturæque convenient: quæ humidissima, quæ navibus aptissima sint: quæ tectis, & plerisque aliis commodissima, ut abies, pinus, cedrus, picea, robur, tilia, acer, carpinus, taxus, ilex, scissima, ulmus, buxus, portulaca, juglans, terebinthus, philycæ, apbarca, celastrus, laurus, salix.

Ἐπιπύκη δὲ καὶ εὐχρῆτα τὰ ἐνικρότερα τῶν πᾶμπαν ξηρῶν. τὰ μὲν γὰρ παύονται, τὰ δὲ ἴσονται. τὰ δὲ χλωρὰ λίαν συμμύει, καὶ ἐνδέχεται ἐν τοῖς ὀδῶσι τὰ πρίσματα, καὶ ἐμωλήθει διὸ καὶ ὠδονομοῦσιν ἀλλήλων τοὺς ὀδόντας, ἢ αἰξάγηται. ἐστὶ δὲ καὶ δυσῆρητότερα λίαν χλωρὰ. βραδέως γὰρ ἀναφύεται τὰ ἐκτροπήματα, αἰς τὸ βαρῆα εἶναι. τῶν δὲ

Secantur findunturque facilius, quæ humidiora scapiuntur, quam ut siccissima sint: altera enim inter dentes cessant, altera constant. Quæ vero nimis viridia sunt, hæc admodum coeunt, segmentaque inter dentes ferrarum admittunt, implentque. Quæ de causa dentes alterna inclinatione fabri permittunt, ut sponte educi possint. Sunt & terebratu difficiliora, quæ nimis viridia, Terebramenta enim,

ἢ μετὰ τῆς Ald. Bas.

† ξηρῶν Scal. † δρυῶν παχέως. καὶ ὄψις ὁ αἰρ ἀναφερμαίνοντο ἀναδιδῶσι. πάλιν τὰ λεία καὶ ξηρὰ διὰ τὴν σκληρότητα δύσπερα κατὰπερ γὰρ ὄσρακεν συμβαίνει πρίν. διὸ καὶ τρυπῶντες ὀπιβρέχουσιν. εὐπελεκητότερα δὲ καὶ εὐτρονότερα καὶ εὐξοώτερα, τὰ χλωρὰ. περσκαίηται γὰρ τὸ πρηνυτήριον μάλλον, καὶ σὺκ δόποηδᾶ. καὶ ἡ πελέκησις διὰ τῶν μαλακωτέρων ράων, καὶ ἡ ξέσις ὁμοίως καὶ ἐπιλοφότερα. ἰσχυρότατον δὲ καὶ ἡ κρανία. τῶν δὲ ἄλλων εἴχ' ἡκίστη ἡ πτελέα. διὸ καὶ σὺν σροφείας, ὡς περ ἐλεχθη, ταῖς ἴσραις πτελείουσι ποῖσιν. ὑγρότατον δὲ μελία, καὶ ὄξυνη καὶ γὰρ τὰ κληνάριμα τὰ ἐνδιδόντα, ὡς πύτων. ὅλως δὲ πρὸς πῶσα τῆς ὕλης ἐκάστη χρῆσιμη, καὶ πῶσα ναυπηγίσιμῳ, καὶ οἰκοδομικῇ (παλείη γὰρ αὐτῆς χρῆσιμη καὶ ἐν μεγίστοις) πείρατόν ἐῖπεν, ἀφορίζοντα καθ' ἕκαστον τὸ χρῆσιμον. ἐλάτη μὲν καὶ πεύκη καὶ κέδρῳ ὡς ἀπολῶς εἰπεῖν ναυπηγίσιμα. τὰς μὲν γὰρ τερήρεις καὶ τὰ μακροὰ πλοῖα, ἐλάτινα ποῖσι διὰ τὴν κευφότητά. τὰ δὲ σρογύλα, πεύκινα διὰ τὸ ἀσπαπές. ἐνίοι δὲ καὶ τὰς τερήρεις, διὰ τὸ μὴ εὐπορεῖν ἐλάτης. οἱ δὲ καὶ Συρία καὶ Φοινίκην, ὡς κέδρου. σπανίζουσι γὰρ πεύκης. οἱ δὲ ἐν Κύπρῳ πίτυῳ. αὐτῷ γὰρ ἡ νῆσῳ ἔχει, καὶ δοκεῖ κρείττων εἶναι τῆς πεύκης. καὶ τὰ μὲν ἕνια ὡς πύτων. τὴν δὲ τρόπιν, τερήρεις μὲν δρυῖν, ἵνα αἰτίχη πρὸς τὰς νεωλκίας ταῖς δὲ ὀλκίαισι, πευκίνην. ὑποσηφάσι δὲ ἐπὶ καὶ δρυῖνον, ἐπ' αὐτὴν νεωλκίαισι. τοῖς μὲν ἐλ' ἀπὸσι ὄξυνη. καὶ ὅλως ὡς πύτων τὸ χέλυσμα. εἴχ' ἀπὸ τῆς δὲ εἴδ' ἔχ' τὴν κέλλησιν ὁμοίως τὸ δρυῖνον τῶν πευκίνων καὶ ἐλατίνων τὰ μὲν γὰρ ποκνά, τὰ δὲ μακρά. καὶ τὰ μὲν ὅμοια, τὰ δὲ εἴ. δὲ δὲ ὁμοιοπαθῆ εἶναι τὰ μέλλοντα συμφύεσθαι, καὶ μὴ ἐναντία, κατὰπερ εἰ λίθον καὶ ξύλον. ἡ δὲ πορεία τῶν πλοίοις γίνεται συκαμίνου, μελίας, πτελέας, πλατάνου. γλιχορότητα γὰρ ἔχειν δὲ καὶ ἰσχύον. χειρίστη δὲ ἡ τῆς πλατάνου παχὺ γὰρ σπῆται. ταῖς δὲ τερήρεισι ἐνίοι † πτύνας ποῖσι, διὰ τὸ ἐλαφρόν, τὸ δὲ σφραῖμα πρὸς τὸ δὲ σφέλομα, καὶ τὰς ἐπ' ὀπίσθας, μελίας καὶ συκαμίνου, καὶ πτελέας. ἰσχυρὰ γὰρ δὲ πύτων εἶναι. ναυπηγίσιμῳ μὲν οὖν ὕλη σχεδὸν αὐτῆ. οἰκοδομικῇ δὲ πολλὰ πλείων. ἐλάτης, καὶ πεύκη, καὶ κέδρῳ, καὶ ἀρκευτος. ἀπολῶς δὲ ὡς εἰπεῖν πάση χρῆσιμη. πλὴν εἰς ἀσθενῆς πάμπαν. σὺκ εἰς ταυτὸ γὰρ πᾶσαι. κατὰπερ οὐ δὲ ὀπι τῆς ναυπηγίας. αἱ δ' ἄλλα πρὸς τὰ ἴδια τῶν τεχνῶν, οἷον, σκάφη καὶ ὄργανα, καὶ εἴτε τοῖσιν ἕτερον. πρὸς πλείω δὲ ἡ ἐλάτη παρέχεται χρῆσιμη καὶ γὰρ πρὸς σὺν πίνακας σὺν γραφομύδους. τεκτονικῇ μὲν εἴη ἡ παλαιότητα ἡ κρανία, εἰ μὴ ἡ ἀσπαπῆς. εὐθετεῖ γὰρ ὡς εἰπεῖν πᾶσι χρῆσιμη. ναυπηγικῇ δὲ ἡ ἐκκομότερα διὰ τὴν κάμψιν ἀναγκαῖα. ἐπ' αὐτὴν πρὸς γὰρ τὴν κέλλησιν ἡ ξηροτέρα συμφύεει. ἴσται γὰρ καὶ νῦν τὰ ναυπηγούμην, καὶ ὅταν συμπῆ καθεκλυθέντα, συμμύει καὶ σέγει. πλὴν εἰς παντῶν ἐπισημασθῆ. ὅτε δ' οὐ δεχεται κέλλησιν, ἡ εἴχ' ὁμοίως. δὲ δὲ καθ' ἕκαστον λαμβάνειν εἰς πῶσα χρῆσιμὸς ἐστίν. ἐλάτη μὲν εἴη καὶ πτελέα, κατὰπερ εἰρηται, καὶ πρὸς ναυπηγίαν καὶ πρὸς οἰκοδομίαν, καὶ ἐπὶ πρὸς ἄλλα τῶν ἔργων εἰς πλείω δὲ ἡ ἐλάτη. πίτυς δὲ χρῶνται μὲν εἰς ἀμφοῦ, καὶ εἴχ' ἡπὸν εἰς ναυπηγίαν. εἰ μὲν ἄλλα παχὺ διὰ σπῆται. δρυῖς δὲ πρὸς οἰκοδομίαν καὶ πρὸς ναυπηγίαν, ἐπὶ δὲ πρὸς τὰ κατὰ γῆς κατασκευάσματα. Φιλύρα δὲ πρὸς τὰ βασιδάματα τῶν μακρῶν πλοίων, καὶ πρὸς κλωπία, καὶ πρὸς τὴν τῶν μέτρων κατασκευάσιν. ἔχει καὶ τὸν φλοῖον χρῆσιμον πρὸς τὰς κίβας (ποῖσι

nim, ut ponderosa expui haud quaquam celeriter nim difficile possunt: siccorum è diverso celeriter. Aër enim fer- egeruntur, vefactus confestim expuit. Rursus difficile levia, & quia ponderosa sunt. ficca secantur: evenit namque ut veluti fictili sectio inferatur. Quamobrem lignis perforandis aquam infundunt. Securi, torno, sculpturæque facilliora, quæ viridia: quippe cum † ferrum magis insidat, † cornus. hæreatque, nec quicquam resiliat. "Securi quoque † molliora molliora, sculpturaque expeditius, leniusque fran- facilius se- guntur. Quin & cornus validissima est. Reliquas curi percu- ulmus viribus suis facile vincit. Qua de causa car- tiuntur, ac dines (ut dictum est) foribus ulmeos addunt. Humi- sculptuntur. didissima fraxinus, † scissimaque: lectulos enim ce- † oxya. dere aptos ex his conficiunt. Ad summam, quibus quæque materies commoda, & quæ navibus, ædi- busve idonea (nam hujusmodi usus plurimus, sum- misque operibus adhibendus est) explicare tentabi- mus quantumque commoditatis singula fortiantur, pro viribus aperiemus. Abies, pinus, cedrus (ut sum- matim contingam) sunt aptissimæ navibus: trire- mes enim, atque longa navigia ex abiete, levitatis gratia faciunt. Rotunda vero ex pino, quoniam non putrescat. Nonnulli etiam triremes ex eadem con- dunt, quod abiete carent. Qui Syriam Phœnicem- que incolunt, cedro utuntur, quia pino etiam e- gent. Cyprii picea. Hanc enim illa insula habet. Vi- deturque pino præstantior. Et cætera quidem ex his. Carinam vero triremibus quernam subjiciunt, ut cum in terram † attrahitur, resistere possit. Navi- † subduci- bus onerariis pineam, atque etiam quernam subjun- tur. gunt, cum extrahendas ædificient: minoribus vero "scissima deputata est. Atque in totum ex hac testu- † oxya. dinem condere assolent. † Nec pino, atque abieti † pino & a- quercus conglutinari valet. Altera enim spissa, al- bicci querc- tera rara: & altera similis, altera minus. Affectus agglutina- autem similis ea esse oportet, quæ sociari, conflu- tur: altera- rique debeant, non contrarii; ut si ligno lapidem enim (pinus) conjungere velis. Tornatus navibus rotundus ex- spissa, rara moro, fraxino, ulmo, platano: lentitiam enim altera (abies) firmitatemque adesse oportet. Sed deterrimus, qui † altera (pinus) simi- platano fuerit: celeriter enim putrescit. "Sunt qui- lior, altera- libus vel ex picea levitatis causa tornandum (abies) mi- statuunt firmamentum. Testudinem & auriculas ex- nus similis: simli vero fraxino, moro, ulmoque fabricant: valida enim natura esse oportet quæ- nim, pinus, cedrus, juniperus, utque in plenum refe- ram, commoda unaquæque materies est, præterquam † Sunt qui- si qua † firmissima penitus conflet. Non enim quæ- triremibus que operi eidem accommodatur, quemadmodum carinâ pro- nec in navium fabrica. Reliqua materies artium pro- tamq; ex pi- priis redditur. Exempli gratia, vasis, ac instrumen- cea levitatis- tis, & si quid aliud ejusmodi habeant. Sed ad pluri- causa tornâ- ma pene usum abies præstat, quippe quæ ad tabellas dâ statuunt: statumina- que optima, quæ vetustissima, modo immunis carie- ex fraxino. sit. Operibus enim (ut ita dixerim) omnibus ædi- † infirmissi- ficatoriis aptissima est. Sed navibus propter flexum ma penitus- humidior capiatur necesse est. Nam ad conglutina- existat. tionem siccor aptior est. Navis enim compacta, ut extra mare firmior est, ita in mare protracta, hu- more inhibito, se undique protinus comprimit, at- que rimis conjunctis omnibus continuat. Nisi peni- tus exaruerit. Tunc enim gluten aut omnino asper- natur, aut non æque recipit. Sed jam particulatim materiem quæ commoda sit, videamus oportet. Abies & pinus (ut proposuimus) & domibus, & navibus, & aliis plerisque commodissima sunt, sed plura abies expedit. Picea usus quidem ad utrunque opus, & ma- xime ad navale, sed putrere celeriter incipit. † Ro- † Quercus. bur tam navibus quam domibus commodum: nec- non & in terra obrutum durat. Tilia foris navium

" φλοῖον χρῆσιμον πρὸς τὰς κίβας

Virgilius.

Dat utile lignum

Navigiis pinus.

Idem Ecloga 4.

Cedet & ipse mari vector, nec nautica pinus Mutabit merces.

Pini materies in aqua, praesertim falsa, diutissime durat; ideo domus, templa, totaque Amstelodamensis urbs, super malis arboris pini in imo fundo subagitat, five fistucatis condita. Quod elegantissimis hisce versibus lepidissime nostri saeculi facile princeps exprimit Poeta.

Inventas fit tota nemus, quo condita fundo Hic boreo nuper pinus in orbe fuit,

Vel, ut in ultima editione.

Nuper Hyperboreo pinus in orbe fuit;

Accedit altera causa, cur eligatur pinus, quod non rumpatur, pondusque sustinere possit, ut capite praecedente docuit Theophrastus.

Πίνω, &c. Ex picea naves fabricatas, docet Plutarchus s. symp. quaest. tertia, ubi quaerit cur picea coronarentur Isthmii certaminis victores; Ἀλλὰ inquit, ἂν τὰς ναυπηγίας μάλιστ', Sed ob navium potissimum constructiones.

Homerus Iliad. 5.

Ἡρπιδ' ὡς ὅτι τις δρυὸς ἤρπεν, ἢ ἀχερωῖς, Ἡπιπίτυς βλωθρῆ, τήντ' οὐρεσι τέκτονες ἄνδρες Ἐξέταμον πελέκωσι νηῖοσι εἶναι.

Cecidit sicut quando quercus cecidit, vel populus alba, Vel picea alba, quam in montibus opifices viri Amputarunt, securibus recenter acutis, navale lignum ut sit.

Non tantum arboris refiniferae lignum navibus struendis utile, sed & refina quam fundunt, & ex qua pix, sine qua naves fabricari nequeunt.

Πρὸς τὰς κίττας; Corruptus codex. Scribe, ac distingue; ἔχει δὲ τὸν φλοιὸν χρησιμὸν πρὸς τὰ σχοῖνα καὶ τὰς κίττας πλοῦσι καὶ ἐξ αὐτοῦ σφιδάμιον δὲ ἐς ζυγία; id est, habet etiam corticem funibus arculisque percommo'dum; ex eo enim illas faciunt acer & carpinus. Funes ex tiliæ cortice fieri lib. 3. cap. 18. docuit. Κεῖνωσι φιλυρίων meminit Dioscorides in praefatione libri primi. Frustra ergo negant Dioscoridem novisse φιλυρίων. Tiliæ materies naturam describit Vitruvius lib. 2. cap. 9. Populus alba & nigra, item salix, tilia vitex, ignis & aëris satietate, atque humoris temperate, parum terreni habentes, leviori temperaturæ comparatæ, egregiam videntur habere in usu rigiditatem. Ergo cum non sint dura, terreni mixtione propter raritatem sunt candida, & in sculpturis commo'da praestant tractabilitatem. Ita locus hic legi debet, qui in editis corruptus sic habetur; ignis & aëris habendo satietate atque humoris temperatæ, parum terreni habentes.

καὶ ζυγία. De carpini materia hæc Vitruvius loco citato: Item carpinus, quod est minima ignis & terreni mixtione, aëris autem & humoris summa continetur temperatura, non est fragilis, sed utilissimam habet tractabilitatem. Itaque Græci ex ea materia juga jumentis comparant, quæ apud eos juga ζυγία vocantur, item & eam ζυγίαν appellant, &c. Hodie etiamnum ex carpino juga, quibus boves junguntur confici, auctor Benedictus Curtius Symphorianus.

Ἰποβάροις, subsellis vertunt; rectius, scabellis. Xenophon, Ἀπεμύλι 2. οὐ μόνον τὸς σπαιμένας μαλακούς, ἀλλὰ καὶ τὰς κλίνας καὶ τὰ ὑποβάροις τὰς κλίνας ὡρρασκινάζεις; mollia stragula, & lectulis molles, & ea quæ lectulis supponuntur, ut mollia sint curas.

Πεῖν δὲ πρὸς ἄξονας, &c. Ἄξων axis, id est, τὸ διὰ τῶν τροχῶν δῆκον ζύλον, καὶ ὁ σφίρονται, &c. lignum illud teres circa quod rota currus vertitur; ita dictum ὡρρα τὸ ἄγειν, ab agendo, quod rota circa illud agatur, hoc est moveatur. In cælo item axem vocant mundi diametron, hoc est lineam quandam imaginariam, qui ab uno mundi cardine in alterum tendit. Proclus, ἄξων καλεῖται τὸ κέντρον ἢ διὰ μέτρος αὐτοῦ, καὶ ἰσὺ σφίρονται; axis mundi vocatur diameter ipsius circa quam volvitur. Apud Athenienses ἄξωνες erant axes ligneæ, in quibus leges Solonis erant incisæ. Plutarchus in Numa. οὐ τῆς αἰὲς τῶν ἄξωνων ἢ Σόλωνος ἀντιγραφοῦ, ἐν commentario tabularum Solonis. Idem in Solone. ὁ δὲ τῶν καὶ δέκατος ἄξων ἢ Σόλωνος τὸ ὄρθρον ἔχει νόμον οὕτως γυροσφαιμῆ

ρον, in tertia decima vero Solonis tabula, lex octava ita scripta est. Ibidem, ἴσχυον δὲ εἰς νόμοις πᾶσι εἰς ἑκάτον ἐπιτακτικῶς ἐδικαιώθη, καὶ κεντρὸν σφίρονται εἰς ζυλίνους ἄξωνας ἐς πλαισίοις ἀεὶ γυνοῦσι σφίρονται, statuit autem in centum annos leges omnes ratas haberi, quæ ligneis in tabulis descriptæ sunt, quas axonas appellant. Gellius lib. 2. cap. 12. In legibus Solonis illis antiquissimis, quæ Athenis axibus ligneis incisæ sunt, quasque latas ab eo Athenienses, ut sempiternæ manerent, pennis & religionibus sanxerunt, &c. Ἄξων item, tabula in qua antiqui delinquentiū pœnas scribebant. Unde Athenienses legum suarum tabulam (ut est apud Demosthenem) sic appellabant. Theodorus maluit axes plastrorum vertere, quam tabulas in quib. pœnæ inscribebantur. Theodori non displicet versio. Apud Hesiodum legitur dentale aratri ex Illice confectis veteres. Versus paulo infra citabo.

Μοισσρόφους ἀμάξας, &c. Sunt carri five vehicula, quibus in evehenda terra ejectitia, herbis evulsis, lapidibus, &c. utimur. Μοισσρόφους ἀμάξας dixit, non quod hujusmodi carri biroti reperiantur, sed ad discrimen aliorum currum, qui vel biroti, vel quadriroti. Lucianus ἄλλω τῶν ἀμάξων ἰπιασθεῖς, totum currum attrahes. Verte, ad axes & vehicula quæ aguntur unica tantum rota. Plin. lib. 16. cap. 43. Secatur in laminas prætenues ilex, colore quoque non ingrata: sed maxime fida iis quæ teruntur, ut rotarum axibus: ad quos lentore fraxinus utilis, sicut duritia ilex, & utroque legitur ulmus. Illicem laudat Theophrastus, ad axes & vehicula, quæ unica tantum aguntur rota, item juga lyrarum & psalteriorum.

καὶ πρὸς ζυγία λυγροῖς. Corruptus codex. Basileensis, habet, καὶ ἰσοζυγίαι καὶ, scribe, καὶ πρὸς ζυγία τὰ εἰς λυγροῖς καὶ ψαλτηρίαις. vel πρὸς ζυγία λυγρῶν καὶ ψαλτηρίων. Prius magis placet.

καὶ διφροσπηγίαν τῶν δὲ πλῆ, &c. Supra, διφροσπηγίαν, Theodorus, subsellia. Hoc vero capite, νεῖταβουλοῦν vitem fabricam. διφρος, biga, sedes, subsellium. Eustathius, διφρος δὲ εἶρηται ὅτι διφροῖν ἐστὶ. δύο γὰρ φέροι τῶν ἰπλῶν καὶ τῶν ἡνιοχῶν, διφρος dicitur quasi duos ferens; duos enim fert aurigam & pugnatorem. Pro sella sumitur apud Platonem lib. 1. de republ. καὶ ἦτο ἐπὶ διφρου, sedebat in sella. Verte ergo, bigarum vel sellarum vitem fabricam.

Θυροσπηγίαν & χαλιάρους. Aldinus corruptè, χαλιάρους. Theodorus vertit, ad fores, pracla & torcularia. Χαλιάρους carceris genus. Athenæus lib. 14. Ὁ Λυσίμαχος ἀνθρώπων ἰμπερηθῆσαι αὐτὸν ἐκέλευσε εἰς χαλιάρους, καὶ διελύθη σφίρονται ἐξ ἄδρων καὶ περὶ φόβου καλαζοῦροι, οὕτως ἐπιπλοῦν δασυγυῖαι. σφίρονται δὲ ὁ Οὐλοπαιὶ εἰ τῶν χαλιάρων ζήτησις, ἔχεις ὡρρα Ἰππερίδῃ τῶν ἡνιοχῶν, ὅπου δὲ, σὺ ζήτησι. Hoc cum audisset Lysimachus, justie illum in carcerem conjicere, feraque modo circumagi, nutriri, puniri, & sic fecit illum mori. tu o Vlpiane, si queris ubinam vox exstat χαλιάρους, apud Hyperidem oratorem habes, ubi perquire. Pollux lib. 10. inter σκεῦη, vasa, recenset: sed quale instrumentum seu vas sit, non explicat. Si quis pro carceris genere accipiat, exponat, utuntur ad cancellata vel clathros. Sunt autem clathri vel clathra quibus transversim aliquid munimus, sepimusve, ut fenestras quæ vulgo ferratæ dicuntur. Horatius.

Objectos cavea voluit si frangere clathros.

Cancelli autem ligna, modicis intervallis transversim, instar retis invicè annexa, quib. carceres, scenæ, tribunalia, ac fenestras muniri solent, aditusque præcludi. Si placet, esse instrumentum vel vas aliquod; verte, felicipulam, qua feles capiuntur, vel mustecipulam qua mustela decipiuntur. χαλία five χαλίη utrumque significat, mustelam, & selem, ἀγροῦ vero capturam.

Ἀμαξίαι, &c. Ad alia præstat præterea ulmus. Virgæ, quibus servi percutiebantur, ex ulmo fiebant: Unde apud Plautum servus ulmi turba vocatur, & ulmorum aceruus. ad stivas aratri etiam serviebat. Hefyodus 2. Ἐργὸν καὶ ἡμερῶν.

Δάφνης δ' ἢ ππλήεις ἀκίωτ' ἰσοβοῆεις.

Δρυὸς ἔλυμα, πέρνιοιο γύλω.

E lauro autē, vel almo cariei maxime expertes stivæ sūt, E quercu burim, ex ilice dentale.

Contra Virgilius stivam ex fago, temonem ex ulmo fieri tradit.

Continuo in sylvis magna vi flexa domatur In burim, & curvi formam accipit ulmus aratri. Huic à stirpe pedes, temo protentus in oculo, Binæ aures, duplici aptantur dentalia dorso, Cæditur & tilia ante jugo levis, atque saguis, Stivaque quæ curvis à tergo torqueat imos, Et suspensa foris exproret roborata fumus.

De ulmi, fraxinique materia hæc Vitruvius; Vlmus vero & fraxinus maximos habent humores, minimumque aëris & ignis, terreni temperata mixtione comparatae. Sunt in operibus cum fabricantur lentæ, & sub pondere propter humoris abundantiam, non habent rigorem, sed celeriter pandant; simul autem vetustate sunt arida factæ, aut in agro perfectæ, qui inest eis liquor stantibus emoritur, fiuntque duriores & in commissuris & in coagmentationibus ab lentitudine firmas recipiunt catenationes.

Καὶ εἰς ἄλλα θεῶν. Quid sit, ignoro: apud Hesiodum versu jam citato ἰλομα legitur. Ad hunc versum Proclus; ἰλομα μίγξις τῆς ἀεθροῦ, ὡς τῆς μέσης δὲ, ἵδη συμβάλλεται ὁ γῆς τῆς ἰσσοῦ. Ἐλομα δὲ τῆς ἰλοῦν, ὅ ἐστι κελόπλεον; medium aratri ubi clavus crassior dentale connectit cum temone. Elyma dicta ab ἰλοῦν quod significat tego.

Φιλύκη. Scaliger legendum putat φίλυρα. Atqui φίλυρα semper fronde non abundat. Rectius Φιλύρα, si mendo non caret codex.

Κηλίσση δὲ καὶ μέλα. Corrigunt μέλα; Neutrum agnoscit Theodorus. Scribe, κηλίσση δὲ αἰῶνις μύρατος & αἰῶνις βακτηρίας, celastri usus ad muscipulas & baculos. Muscipula, id est, decipula ad captandos mures. De celastro hæc Clusius in Curis posterioribus; Apud veteres nullum facere mentionem reperio Celastri arboris, præter unum Theophrastum. Nam neque Dioscorides, neque Plinius (qui tamen ex Theophrasto plurima mutuari solet) ejus meminerunt; quemadmodum nec aliarum quarundam ab ipso memoratarum. Theophrastus vero, licet plenam ejus historiam non tradat, quod etiam trarò fecit in aliis plantis, aliquas tamen illius notas dat plerisque Historiæ suæ plantarum locis, è quibus Celastri arboris notitiam acquirere possumus. Ut non sit dubitandum, quin illam adhuc in rerum natura existare, demonstrari possit. Primum enim Celastri (quod modo neutro genere effert, τὸ κηλίσση, modo fæminino, ἡ κηλίσση,) meminit libr. I. Hist. plant. cap. 15. atque inter arbores perenni folio proditas recenset (nonnullarum nomina duntaxat subijciam: non enim omnium necesse est) τῶν μὲν ἡμίρων αἰφύρα, ἰλαία, φοῖνιξ, δάφνη, τῶν δὲ ἀγρίων, ἰλάτη, πύρα, πύρα, ἀγρία, κηλίσση, φίλυρα, ἔφυρα, ἀφάρα. Item lib. III. cap. 4. perpetuam comam illi tribuit: Αἰφύρα μὲν, inquit, ἐστὶ τῆς ἀγρίας, ἡ καὶ αἰφύρα ἰλάτη, πύρα, πύρα, ἀγρία, πύρα, ἀφάρα, ἀφάρα, ἀφάρα. Capite autem, libr. 14. summis gelidissimisque locis Celastrum prope jure scribit: φύς δὲ καὶ κηλίσση ἐπὶ τῶν ἀγρίων καὶ κηλίσση; descendere tamen etiam in plana ait cap. 4. lib. III. καὶ ἐν τοῖς πεδίοις κηλίσση, λακκίση, ἔφυρα, κηλίσση. Cap. vero 4. lib. III. inter tardissime florentes & fructum perficientes enumerat. Πάντων δὲ πλείστην ἡ ἀρκύθη καὶ ἡ κηλίσση, καὶ πύρα. Et paulo post: φασὶ δὲ καὶ τῶν κηλίσση καὶ τῆς χυμῶν συμβάλλειν. Cap. item 7. libr. 5. hist. plant. Εὐφορίων δὲ φίλυκη καὶ ἡ λευκότης ἀσπίρ ἡ κηλίσση; & cap. 8. ejusdem libri. Κηλίσση δὲ καὶ μέλα αἰῶνις βακτηρίας. Hi sunt loci apud Theophrastum de Plantarum historia, in quibus Celastri arboris fit mentio, & è quibus colligere licet perpetuo virere, summis frigidisque montibus provenire; transferri tamen in plana nitioraque loca posse: tardè admodum florere: & fructum, propter jam ingruentem hiemem perficere non posse, adeoque inutile esse, præterquam ad baculos pro senibus. Dispiciamus nunc, an pronunciare non liceat, illam arborem perpetuo virentem, quæ in Academico horto apud Lugdunum Batavorum colitur, Celastrum esse. Tinus certe, pro qua hætenus habita est, esse nequit. Differunt enim inter se & floris forma coloreque & situ, atque etiam foliis, licet utrique plantæ ea sint perennia. Quoniam autem à Neotericis, qui libros de plantis ediderunt, nec ejus historiam descriptam, nec illius iconem propositam invenio, in rei herbariæ studiosorum gratiam, illius arboris raturum cum floris rudimento in tabellâ apposita exprimi curavimus, cui ipsius arboris historiam subjecimus. Arbor igitur illa Academici horti, quæ meâ opinione, Theophrasti Celastrus nuncupari potest, humanam superat altitudinem: firmoque & duro caudice constat, atque in frequentes ramos diviso, qui dum novelli sunt, viridi cortice integuntur, annotini vero fusco. Numerosa habet folia, ex adversa semper nascentia, densaque serie congesta, supinâ parte saturâ viriditate prædita, pronâ autem dilutiora, perennia, hoc est, quæ non defluunt, nisi novis & recentibus jam natis, ut in arboribus perpetuo virentibus plerumque accidere solet: splendens vero præ livore ea folia, nec Alaterni foliorum magnitudinem superant, imo pleraque sunt

illis minora, præsertim annotina, quæ ramulorum infimam partem occupant sive vestiunt, nec in ambitu sunt crenata, præterquam novella, quæ crenarum quandam formam extrema parte habere videntur; attamen verè crenata dici nequeunt; amariusculi sunt saporis. In no-

Celastus.

vellorum ramulorum extimâ parte inter folia nascuntur uncialis longitudinis petioli, sustinentes quinque aut sex parvos flosculos, quatuor plerumque aut quinque foliolis ex flavo virescentibus constantes, suaviter odoratos, racematim lentiflosculorum modo dispositos, non, ut tini aut sambuci, umbellæ instar expansos; qui sero admodum aperiuntur, & nisi extremo Autumno, aut hiemis initio, imo etiam (quando mitior aura) veris initio: ut anno Christi 1666 ex ramis florentibus à Cl. V. D. P. Pauwio, mense Martio ad me misit, observare potui. Eam ob causam fructus maturari non potest: imo si estas humida & frigida fuerit, qualis hoc anno Christi millesimo sexcentesimo septimo, vix flores aperientur: etenim flosculorum gemmas duntaxat ostendebat Octobri mense. Qualem autem fructum proferat, dicere nequeo; quia nullum unquam observare potui, imo ne fructus quidem rudimentum: facile porro ramis pangi posse, certum est. Hætenus Clusius. Pergit Typographus, Post mortem Clarissimi Clusii idem Cl. V. D. P. Pauvius fructus rudimentum in horto Medico observavit, imo & fructum ipsum, qualem sequentibus hisce verbis descripsit: quæ addenda esse judicavimus, utpote ad absolutam hujus arboris descriptionem necessaria. Verba autem Pavii hæc adscribit. Anno 1610 mense Junio fructus rudimentum ostendere cæpit, producens brevem pediculum, cui adhebat bacca myrti baccis magnitudine similis. Hæc quamdiu in accretione erat, viridem: justam adepta magnitudinem, rubrum exhibebat colorem; qui paulatim ex puniceo corallinus reddebatur, adeo ut asparagimaturam baccam (de minoribus loquor) te videre dixisses. Arridebat gratissimo hoc colore, ad Augusti usque initium, bacca: tunc etenim paulatim corrugari incepit cutis sive exterior superficies, simulque colorem mutare: fuscèdinem namque contrahebat, tandemque adustam nigredinem. Simul etiam ipse fructus figuram suam mutare,

ac ex rotundo oblongus fieri cepit. Postquam decidet, reperitur intus semen unicum, oblongum, quodammodo triangulare, uvarum vinaceis admodum simile; cujus cortice (durior is erat & quodammodo of-

seus) diffracto, prodiit granum quoque unicum, tectum membrana crocei coloris, eaque ablata, medulla sive caro durior, albicans, ei similis quam nuxavelana ostendere solet. Hæc Cl. vir Petrus Pauwius.

Κ Ε Φ, Ι.

C A P. I X.

Quæ quibus instrumentis convenient. Cedrosque in Syrta præstantissimas, ac tredecim passuum longitudinem fuisse unæ earum, quæ ad undecimem Demetrii regis cæsæ. In Corsica arbores amplissimas, magnoque discrimine cæteras excedentes. Romanos in Corsicam profectos condendi oppidi gratia, & destitisse ob vastarum arborum multitudinem, ex usque ratem edificasse quinquaginta velis ducendam. Item de Latino agro, & monte Circaeo.

Διηρηται δὲ καὶ πρὸς τὰ τεκτονικὰ τῶν ὀργάνων ἕκαστα καὶ τὴν χρῆσιν οἷον, σφυρίον μὲν καὶ πρέτριον, ἀριστὰ μὲν γίνεται κρηπίου. χρῶνται δὲ ἐπιπέδοις καὶ μελεῖνοις καὶ πηλείνοις. τὰς δὲ μεγάλας σφυράς πιτυίνας ποιεῖσιν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ἔχει πᾶσι τὰς. καὶ τὰς αὐτὰς χρῆσιν διαίρεισιν ἕκαστη δὲ τῆς ὕλης, ὡς περὶ καὶ περὶ τὸν ἐλεγχθῆ, διαφέρει καὶ τὸς τοῦτος. ἐνθα μὲν γὰρ λωτός, εἴτα δὲ κέδρος γίνεται θαυμαστὴ κατὰ πᾶσι καὶ πᾶσι. Συρία Συρία γὰρ ἐντε τοῖς ὄρεσι διαφύροντα γίνεται τὰ δένδρα τῆς κέδρος καὶ τῶν ὑψίαι καὶ τῶν παχέαι. τηλικαῦτα γὰρ εἶναι, ὡς ἔνια μὲν μὴ διωκῶν τρεῖς ἀνδρας πῦλαι μὲν εἶναι. τὰς δὲ πρῶτα δέσμοις ἐπι καὶ μείζω καὶ καλλίω φαίνεται δὲ, εἰς τὰς εἰς καὶ μὴ τὴν μὴ, τὸν οἰκεῖον ἕκαστον ἔχον γίνεσθαι θαυμαστὸν τῶν μήκῃ καὶ παχέαι. ἐν Κύπρῳ γοῦν οὐκ ἐπιμονοὶ οἱ βασιλεῖς. ἀμα δὲ καὶ διὰ τὸ δυσκόμισεν εἶναι. μήκῃ αὐτῶν ἢ τῶν εἰς τὴν ἑνδεκῆρη τὴν Δημητρίῳ τμηθέντων, τρεῖς καὶ δεκά ἐργῶν. αὐτὰ ἢ τὰ ξύλα τῶν μήκει θαυμαστὰ καὶ ἄλλα καὶ λεία. μέγιστα δὲ καὶ πρῶτα πολὺ τὰ ἐν τῇ Κύρῳ φασὶν εἶναι. τῶν γὰρ ἐν τῇ Λατίνῃ καλαῶν γνομῶν ὑπερβολῇ, καὶ τῶν ἐλαπίτων καὶ τῶν πευκίνων, μείζω τῶν καὶ καλλίω τῶν Ἰταλικῶν. ἔθεν γὰρ εἶναι πρὸς τὰ ἐν τῇ Κύρῳ. πλεῖστα γὰρ ποτε οὐτὸν Ῥωμαίους βουλοιδίους κατασκευάσασθαι πλοῖον ἐν τῇ νήσῳ πέντε καὶ εἴκοσι ναυσὶ, ἐτηλικούτων εἶναι τὸ μέγεθος τῶν δένδρων, ὡς τε οὐτὸν πλεόντως εἰς κάλπας πινᾶς καὶ λιμνῶν * διαχρῆσι τῆς ἰσθμῆς ὅτι τὸν πυκνόν. καὶ ὅλως πᾶσαι τὴν νῆσον δασεῖαν καὶ ὡς περὶ ἠγερωμὴν τῆς ὕλης. διὸ ἐδοξῆναι τὴν πόλιν οἰκίσθαι. διαβάντα δὲ πᾶσι δροτέμενοις πᾶσι πολυπλοῖον ὅτι τὸν βραχέος ὡς τε τηλικαῦτα ποιῆσαι σχεδὸν, ἢ ἢ ἐξήσαντο οἱ πεντηκοντὰ ἰσθμῆς. καὶ αὐτὰ ἄλλα διαπέσει αὐτῶν ἐν τῶν πελάγει. Κύρῳ μὲν ἔν εἴτε διὰ τὴν ἀνεσιν, εἴτε ἐπὶ ἔδαφός καὶ τὸν ἀερα, πολὺ διαφέρει τῶν ἄλλων. ἢ δὲ τῶν Λατίνων ἔφυδρος πᾶσα. καὶ ἢ αὐτῶν πεδανὴ δαφίλω ἔχει καὶ μυρρίνω καὶ ὀξύλω θαυμαστὴν. τηλικαῦτα γὰρ τὰ μήκη τέμνεται, ὡς εἶναι διὰ τὴν τῶν Τυρρηνίων ὑπὸ τὴν τρέπιν ἢ ἢ ὄρη, πευκίω καὶ ἐλάτῳ. τὸ ἢ Κιρκάιον καλέωμεν, εἶναι μὲν ἄκραν ὑψηλὴν δασεῖαν ἢ σφῆδρα. ἔχον δρᾶ καὶ δαφίλω πολλὴν καὶ μυρρίνω. λέγουσιν ἢ οὐτὸν ἢ ἐργυρεῖς, ὡς ὀκταῦθα ἢ Κίρκη κατὰ κει, ἐδεικνύται τὸν τῆ Ἐλπήνορος τῶν. ἐξ ἢ φύονται μυρρίνω, κατὰ πᾶσι αἱ σφαιρακώπιδες τῶν ἄλλων ὄντων μεγάλων μυρρίνων. τὸν δὲ τὸν εἶναι τῶν εἰς ἀνδρὸς ἴσον. καὶ πρὸς τὸν μὲν ἔν νῆσον εἶναι τὸ Κιρκάιον. νῦν δὲ ὑπὸ τῶν αὐτῶν πᾶσι περὶ τῶν αὐτῶν, ἔσται ἢ ἢ τῆς δὲ νῆσον τὸ μέγεθος, ὡς ἐγδοκοντὰ σάδης. καὶ αὐτῶν τῶν τῶν ἰδία πολλὰ εἶναι διαφορᾶν, ὡς περὶ εἰρηται πολλὰίς.

Non ad instrumenta fabrilia digestio singulis fieri potest. Ut malleolus & terebra ex oleastro optime fiunt: quamquam & buxeis, ulmeis, fraxineisque utuntur. Malleos magnos ex pice faciunt. Simili modo & reliquarum cuique opus quoddam tribuntur. Sed hæc pro usu discerni desiderant. Materies autem unaquæque pro loci natura (ut etiam prius retulimus) suam obtinet differentiam. Nam ubi celtis, alibi cedrus miranda affurgit, ut videre in Syria licet. Illic enim cedri in montibus, cum longitudine, tum crassitudine præstantissimæ nascuntur. Quippe aded crassescunt, ut sint, quas ulnæ hominum quatuor nequeant amplecti. Addunt his ampliores pulchrioresq; comperiti in hortis. Quod si quis sinat, nec cædat, mirum in modum quodque arborum genus, modo si proprium habeat solum, excrescere posse videtur. Itaque quod in Cypro reges cum ex imperitia, tum ex transvehendi difficultate, nunquam materiem ceciderint, longitudo iis, quæ ad undecimem Demetrii reges cæsæ sunt, passuum tredecim. Ligna autem mirifice procera enodia, levia, sed amplissima magnitudine arbores, magnoque discrimine cæteras excedentes nasci in Corsica produnt. Quamvis enim in Latino agro, pini, & abietes tum magnitudine, tum pulchritudine, inter omnes Italicas præstant; tamen ad earum rationem, quas Corsica gignit, pro nullo certe habentur. Romanos enim aliquando condendi causa oppidi in eam insulam navibus quinque & viginti profectos, tam vastis arboribus locus dicitur excepisse, ut navigantes per sinus quosdam, & portus, nexus, & denique malos perferenderent; & omnino insula tota confertissima, & quasi efferata immani arborum turba spectaretur. Quamobrem Romanos à condendo oppido destitisse ajunt. Sed nonnullos ingresses, brevi ex loco tam largam cecidisse materiem, ut ratem conderent quinquaginta velis ducendam, quam in pelago periisse addunt. Corsica igitur seu ratione laxationis, seu etiam telluris, cœlique virtute, locis plurimum cæteris præcellit. Latinus autem ager aquis totus abundat, & plana laurum myrtumque habent scissimamque mirabilem: tanta enim longitudo cæditur, ut pro carina Etruscis navibus possit sufficere. Montuosa pinum, & abietem ferunt. Circaum vero, quod vocant, excelsum quoddam promontorium, tradunt frequentissimum arboribus: & robore, lauro, myrtoque majore ex parte scatens. Circen in eo habitasse, incolæ referunt, & tumulum Elpenoris monstrant, apud quem myrti proveniunt modo coronarii generis, cum cæteræ ampla exeant magnitudine. Insulam antea Circaum istud fuisse notatur. Nunc enim à fluviis quibusdam exaggeratum factumque litus est. Magnitudo insulæ circiter octoginta stadia. Sed pro locorum proprietatibus, permulta magnaque oriuntur discrimina, ut sæpius diximus.

Συρία Συρία. ἢ κρηπίη. ἢ κρηπίη. ἢ πόλις. ἢ μίνας διασχίζου τὸς ἐπὶ τῆ. ἢ ἡ ἐκλύσει περὶ τῆς τῆς εἰς Scil. ἢ κέρως. ἢ τὸν δὲ τῆς εἰς ἀνδρὸς ἴσον Bas. Scribe, τὸν τὸ πᾶσι τῶν εἰς κρηπίη εἰς ἀνδρὸς ἴσον. ἢ κρηπίη. ἢ πόλις. ἢ μίνας διασχίζου τὸς ἐπὶ τῆ. ἢ ἡ ἐκλύσει περὶ τῆς τῆς εἰς Scil. ἢ κέρως. ἢ τὸν δὲ τῆς εἰς ἀνδρὸς ἴσον. ἢ κρηπίη. ἢ πόλις. ἢ μίνας διασχίζου τὸς ἐπὶ τῆ. ἢ ἡ ἐκλύσει περὶ τῆς τῆς εἰς Scil. ἢ κέρως. ἢ τὸν δὲ τῆς εἰς ἀνδρὸς ἴσον.

tres. Hic de causa, cum etiam propter transvehendi difficultatem, in cypro reges cedri materiem nunquam ceciderunt. nihil tamen ad eas quas corsica gignit, habent. portus, propter densitatem malos perferenderent: omnino. magna arborum multitudinem spectaretur. seu ob temporiam, seu. montanā. magnitudine locum hunc à Circe adornatum ad viri (Elpenoris) monumentum. Insulam.

Διὰ τῆς ἀδελφείας τῶν περὶ τὸν οὐρανὸν. Non debuit hæc pars à superiore disjungi. Adhuc enim perstat in materiæ ususibus, ad instrumenta.

Διαφέρει δὲ τῶν πόδων. Nec est dubium quin statuat à locis differentias. Sed pedem pro loco nusquam positum meministi.

Τρεῖς ἀνδρες, Theodorus unum addidit. Plinius, nullum.

Οὐκ ἔπειμον οἱ βασιλεῖς. Theodorus addidit, imperitia. Quæ ea imperitia sit? cædendi, an transvehendi? Quis nescit Cædendum, aut aliam arborem cedere? Quis separat vehendi imperitiam à difficultate? Nam tamen duo sunt: tamen δυσκόμω utrumque capit. Neque Plinius quicquam, neque Athenæus: qui tamen ingentium navium structuras narrat.

Τὰ ἐν τῇ κέρῳ. Correxerunt, κερσίκη, κέρσις ἔ κερσίον apud Stephanum. Nunc ibi non sunt ea miracula arborum, quæ jactat Theophrastus.

Οὐδὲν γὰρ εἶναι αὐτῆς τὰς ἐν τῇ κέρῳ. Theodorus, quas Corfica gignit, pro nullo certo habentur. Verbis Ciceronis

Græcam sententiam purius expressisset. Ille enim; Sed nihil ad Lælium.

Βιλομήδης κατασκευάσαι πάλιν. Sic lege, non παλιόν. Nam μοχ, δόσηται τὴν πάλιν οὐκ εἶναι. Item lege, ἀσπίδοξ τὸς ἰσὺς ἐπὶ τὸ πικρὸν. Theodorus, Nexus, densaque malos percinderent. Nescio quid sit hic, nexus. Ἐ μοχ, τῆ ὕλη. Immani arborum turba: Nunquam dicam turbam lapidum, aut arborum. Et Romanos fatuos, qui à litore non abstinerent prius, quam arborum proceritate, atque frequentia, quas procul liceret (ut mos est navigantibus) conspiciari, vela scinderentur.

Ἡ ἰσχυρότατο οἱ πικρὸν ἰσίοις. lege, ἡ ἰσχυρότα πικρὸν ἰσίοις.

Διὰ τῆς ἀδελφείας. Theodorus, ratione laxationis. Non intelligo. Sed ob temperiem. Est enim ἀδελφεία δὲ τῆς ἀδελφείας.

Τὸν δὲ τίποτε εἶναι τοῦτον εἰς ἀδελφείας ἦσι. Theodorus omisit. videretur deesse quippiam ad hanc sententiam. Locum hunc à Circe adornatum, aut confitum ad viri, scilicet Elpenoris, monumentum.

IOANNIS BODÆI A STAPEL NOTÆ ET COMMENTARIUS.

Τοῖον σφουρίον. Plinius libr. 16. cap. 43. Sunt vero ἔ parvi usus fabrilium ministeriorum insignes; Ideoque prodictum terebrans vaginas ex oleastro, buxo, ilice, ulmo, fraxino utilissimas fieri; ex eisdem malleolos, majores quoque ἐ pinu ἔ ilice. Theophrastus malleos & terebella ex oleastro optima fieri prodidit, quanquam & buxeis, ulmeis, fraxineisve utantur, malleos vero magnos ex picea facerent. Dubitavit Plinius, utrū libertus πινίνας, an πελίννας legisset; utrumque ponere placuit, quod ignoraret, utrum πελίννας an πινίνας pronunciaffet. Malè πινίνας vertit ἐ pinu; ἐ picea, dicendum erat. In coniferarum plantarum historia multos committere Plinium errores, passim notavi.

Συρία γὰρ. Scribe, ἐν Συρίᾳ. Ex hoc loco cognoscimus cedrum majorem notum fuisse Theophrasto. De cedro libr. 3. cap. 12. egi. τρεῖς ἀνδρες ἀδελφάμωσαν. Malè vertunt, quas ulnæ hominum quatuor nequeant amplecti, quasi πινίνας scriptum fuisset. Cedri hujus materiem Plinius libr. 16. cap. 40. tradidit, nec cariem, nec vetustatem sentire, nec rimas fissuramque sponte capere. Hæc causa, cur domus Altissimi & Arca fœderis ex cedro fabricatæ fuerint. Ex hac trabes templi Ephesinæ Dianæ factas, tradit Plinius. Idem libr. 3. statuas Deorum ex hac materia confectas, docet. Sed de statuis cap. sequenti.

Ἐν κώπρω, Plinius libr. 16. cap. 40. At in Ægypto ἔ Syria veges inopia abietis, cedro ad classes feruntur usi. Maxima ea in Cypro traditur ad undecimem Demetrii succissa, centum triginta pedum, crassitudinis vero ad trium hominum complexum. Τρεῖς καὶ δέκα ὀργυρίων vertit, centum triginta pedum. Ergo unaquæque ὀργυρία decem valet pedes. Vide quæ cap. de palma dixi. In Cypro cedros trium hominum crassitudine nusquam tradidit Theophrastus; sed in Syria tales reperiri, idem docet. Confundit ergo Plinius Syriacas & Cyprias cedros.

Διὰ τὴν δυσκόμωσαν. Verte, Hac de causa, tum etiam propter transvehendi difficultatem, in Cypro reges cedri materiem nunquam ceciderunt. Duplici de causa non cædebant cedrum: quarum prima, quod delectabantur mira ejus altitudine & crassitudine: mirum enim in modum exercebant, si non cæderentur, pulchrioresque fiebant; altera, quod difficulter transvehi poterant.

Ἐν τῇ κέρῳ, lege κερσίκη, & verte; nihil tamen ad eas, quas Corfica gignit, habent; Vide Scaligeri animadversiones. Paulo infra ex emendatione ejusdem scribe, κατασκευάσαι πάλιν, quomodo etiam legit Theodorus.

Καὶ λιμένας * ἀσπίδοξ τὸς ἰσὺς; Asteriscum addiderunt, quem tollere ubique solent. Poterant ex Scaligero emendare. Hic legit ἀσπίδοξ τὸς ἰσὺς ἐπὶ τὸ πικρὸν. Verte, ἔ navigantes per sinus quosdam ἔ portus, propter arborum densitatem mali percurrerentur. Paulo infra pro ἔ ἰσχυρότατο. Idem legit, ἡ ἰσχυρότα πικρὸν ἰσίοις.

Ἄξιον ἢ τὸν ἰσχυρότατο. Scribe, λίαν δὲ τὸν ἰσχυρότατο.

Τὸν ἔ Ἐλπίνορ, &c. Plinius libr. 15. cap. 19. Arbor ipsa in Europæ territorio Circeæ, quod à Cerauniis montibus incipit, primum Circeis in Elpenoris tumulo visa traditur, Græcumque ei nomen remanet, quo peregrinam esse apparet. Sic legendum libr. 4. cap. de myrto docui. Theophrastus ad Elpenoris tumulum myrtum quidem provenire tradit; sed non primum illic visam.

Τὸν δὲ τίποτε εἶναι. Basileensis codex. μὴ εἶναι * τὸν δὲ τίποτε τῶν εἶναι εἰς ἀδελφείας ἦσι. Decet verbum. Scribe μὴ εἶναι. κατασκευάσαι δὲ τὸν τίποτε τῶν εἶναι εἰς ἀδελφείας ἦσι. Locum hunc à Circe adornatum ad viri (Elpenoris) monumentum.

Καὶ ἀσπίδοξ. Verte, Circeum vero istud, in quo Circes habitavit, insula primum fuit, nunc vero continentis adjoinedum est: fluviorum enim eluvie sabuloque terra exaggerata ἔ accumulata est. Πέχμα, locus in quem aqua confluit & eluvie sabuloque terram exaggerat atque accumulat, molesque ipsa nova accessione terreni quotidie auctior & cumulator.

Ὁ γοδόνητος, &c. Plinius libr. 3. cap. 5. Circei quondam insula, immenso quidem mari circumdata (ut creditur Homero) at nunc planitie. Mirum est, quod hac de re tradere hominum notitia possumus. Theophrastus, qui prius exterronū aliqua de Romanis diligentius scripsit, (nam Theopompus, ante quem nemo mentionē habuit, urbem duntaxat à Gallis captam dicit: Clitarchus ab eo proximus, legationem tantum ad Alexandrum missam) hic jam plusquam ἔ fama, (id est certius, quā si tantū auditione & fama compersisset) Circeiorum insule mensuram posuit stadia octoginta, in eo volumine quod scripsit Nicodoro Atheniensium magistratus, qui fuit urbis nostræ quadringentesimo sexagesimo anno. Quicquid est ergo terrarum, præter decem milia passuum prope ambitus, adnexum insula. In M. S. codice quadringentesimo quadragésimo anno. Quæ lectio confirmatur ex libr. 15. cap. 1. circa initium, ubi ait; Oleæ Theophrastus è celeberrimis Græcorum auctoribus, urbis Romæ anno circiter quadringentesimo quadragésimo, negavit, &c.

Κ Ε Φ. Ι Α.

CA P. X.

Quæ ad usum ignarium, adque carbones conficiendos commodæ: quæque fumosæ sint, ἔ quarum fumus acerbissimus. Item quo modo fumo immunes evadant flammamque mollissimam faciant. De atragena, ἔ cur statuae ἐ cedro sudent. Materiem item oleagineam vel sæpe laboratam germinare.

Τὸ δὲ αὐτῶν τῶν πύρωσιν πῶς ἐκάσῃ τῆς ὕλης ἔχει, λεκτίον ὁμοίως, καὶ πειρατίον λαβῆν. ἀνθρακες μὲν ἐν ἀέρῳ γίνονται τῶν πυκνοτάτων ὀιον, αἰρίας, δρυός, κομάρεα. σερβάται γὰρ, ὡς παλαιοὶ γρόνον ἀντίχουσι, καὶ μάλιστα ἰσχυροῖσι. διὸ καὶ ἐν τοῖς

Quo autem pacto sese ad usum ignarium quæque materies habeat, dicendum nunc est, exploratumque habere conandum. Ergo carbones optimos spississimæ materies faciunt, ut aria, illex ferrobis, arbutus: solidissimos enim, ita, ut diuturniores, efficacioresque sint. Qua de causa in metallis

αργυρείοις, τῆς τῶν πρῶτων τέτων ἑψοῖσι· χεῖροι δὲ τέτων οἱ δρυῖνοι· γεωδέντροι γὰρ χεῖροι δὲ οἱ τῶν περσσοβυτῶν τῶν νέων, καὶ μάλιστα οἱ τῶν γερσσοβυτῶν, διὰ τὸ αὐτό. Ξηρότατοι γὰρ διο καὶ πηδῶσα καὶ ὀφθαλμοί. δει δὲ ἐνικμον εἶναι. βέλπει δὲ οἱ τῶν ἐν ἀκμῇ, τῶν μάλιστα οἱ τῶν καλαῶν συμμέτρως γὰρ τῶ πυκνῶ καὶ γαδαί καὶ τῶ ὑγρῶ. βελτίαι δὲ οἱ τῶν ἀηλίων καὶ ξηρῶν καὶ περσσοβυτῶν, ἢ οἱ ἐκ τῶν παλιταίων καὶ ὑγρῶν καὶ περσσοβυτῶν. καὶ οἱ ἴσχυροί τε ὕλης, πυκνῆς, ὑγροτέρως γὰρ ἢ πυκνῆ· καὶ ὅλας ὅσας ἢ φύσει ἢ διὰ τὸν τοῖον πυκνότερα, καὶ ξηρότερα, ἐξ ἀπάντων βέλπειν διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, χεῖρα δὲ ἄλλων ἄλλῃ περὶ ἐνια γὰρ ζητῶσι οὐδὲν μαλακῆς. ἢ οἷον ἐν τοῖς σιδηρείοις οὐδὲν τῆς καρύας τῆς εὐβοϊκῆς, ὅταν ἢ ἢ δὴ κεκαυμένοι ἢ. καὶ ἐν τοῖς δρυῖνοις οὐδὲν πτυνίας. χεῖροι δὲ καὶ αἱ τέχναι τούτοις. ζητοῦσι δὲ καὶ οἱ χαλκείας οὐδὲν πευκνίας μάλλον ἢ δρυῖνας, καὶ τοῖς ἀδινέσπεροι, ἀλλ' εἰς τὴν φύσιν αἰμίνως, ὡς ἡσὸν κατὰ μαρμαρίνοισι. ἐστὶ δὲ ἢ φλόξ ὀξυτέρα τούτων. τὸ δὲ ὅλον ὀξυτέρα φλόξ ἢ ἢ τούτων, ἐ τῶν ξύλων ἢ τῶν μαλακῶν καὶ κέφων, ἐ ἢ τῶν αὐτῶν. ἢ δὲ ἐκ τῶν πυκνῶν καὶ χλωρῶν, νοσσοτέρως καὶ παχυτέρως. πασῶν δὲ ὀξυτάτη ἐκ τῶν ὑλημάτων. ἀνθρακῆς δὲ ἢ γίνονται, διὰ τὸ μὴ ἔχειν τὸ σωματῶδες. πεμνυσι δὲ καὶ ἐκζητῶσι εἰς τὰς ἀνθρακίαις τὰ δὴ καὶ τὰ ἴνα. δει γὰρ ὡς πυκνότερα θῆναι περὶ τὴν κατὰ πρῶτον. ὅταν δὲ περὶ αὐτῶν τὴν κάμινον ἐξάπῃσι, ἐξ ἀκμῶν τῶν οὐδὲν οἰσῶν τὴν ἀνθρακίαν τὰ πιαῦτα ζητοῦσι. δύσκαπνα δὲ τῶ γίνεσθαι ὅλας τὰ ὑγρῶ, ἐ τὰ χλωρῶ διὰ τὸ δύσκαπνα. λέγω δὲ ὑγρῶ τὰ ἔλγα, οἷον πλάτανον, ἰτιά, λεύκω, αἰγίρον. ἐπεὶ καὶ ἢ ἀμπελῶ ὅτε ὑγρῶ, δύσκαπνα. ἐ καὶ τῆς ἰδίας φύσεως, ὁ φοῖνιξ. ὃν δὴ καὶ μάλιστα τὴν ἢ ἢ ἐπιλήφασθαι δύσκαπνον. ὅταν καὶ χαρῆμων ἐπιήσῃ, τῆ δύσκαπνοτάτη φοῖνικῶ ἐ κα γῆς ῥίζοφοιτήτους φλέβας. δερμύται δὲ ὁ καπνὸς σικῆς καὶ ἔρνεθ, ἐ ἐπὶ ἄλλο ὁ πῶδες αἰτία δὲ ὑγρῶ τῆς φλοιοδέντα ἢ καὶ ἀποθερμῆντα ἐν ὕδατι ἐπιρῶ τῶ, καὶ μετὰ τῶν τῶ ξηρανθέντα, πάντων ἀκαπνοτάτα. καὶ φλόγα μαλακώτατην ἀφίησιν· ἀπὲ τῆς οἰκίας ὑγρῶ τῆς ἐξήρησθαι, δερμεία ἢ καὶ ἢ τῆ φρα καὶ ἢ κεία ἢ ἀπ' αὐτῶν. μάλιστα δε φασὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἀμυγδαλῆς περὶ τὰς καμίνιας καὶ τὰς ἄλλας τῆς ἀλλῆλοισι ἐπὶ χησίμη. ἐμπορεύεται ἢ ἀρῆσι σικῆ καὶ ἐλαία. σικῆ καὶ ὅπ γλίτχρον καὶ μανόν ὡς τὴ ἐλκει καὶ οὐ δίδεισιν. ἐλαία δὲ, ὅπ πυκνὸν καὶ λιπαρόν· τὴ πρῶτον μὲν, γίνεσθαι ἢ ἐκ πολλῶν, ἀρῆσι ἢ, ὡς φησι Μενέστωρ, ἐ κα καρύας, τάχιστα γὰρ καὶ πλείονα ἀναπνεῖ. ἢ πρῶτον δὲ φασιν, ἀρῆσι καὶ ἐκ τῆς ἀθραγῆνης καλαμῆνης ὑπὸ πιναν. τὸ τὸ δὲ ἐπὶ τὸ δένδρον ὅμοιον τῆ ἀμπελῶ καὶ τῆ οἰνάνθη τῆ ἀρῆσι ὡς περὶ ἐκείνα καὶ τῶ ἀναβαίνει περὶ τὰ δένδρα. δει ἢ τὴν ἐξάρα καὶ τὴ τούτων πρῶτον. τὸ δὲ ἢ τῶ πιναν ἐκ δάφνης. ἢ γὰρ ἐκ τῆ αὐτῆ τῶ πρῶτον καὶ πρῶτον, ἀλλ' ἔπρον ἀρῆσι καὶ φύσιν καὶ τῶ μὲν δει παρῆσθαι εἶναι, τὸ δὲ, ποιητικόν· ἢ μὲν ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆ αὐτῆ ἐγίνεσθαι. ἐ ὡς γὰρ πινεσ ὑπολαμβάνουσιν, ἢ δὲν διὰ φέρεσ. ἀρῆσι δὲ καὶ ἐκ ῥάμνου. πρῶτον δὲ τῶ καὶ τὴν ἐξάρα καὶ χησίμη. περὶ γὰρ τῶ ξηρῶν καὶ ἀχυμον εἶναι, δει καὶ μανώτερον, ἢ ἢ τῶ ῥῆσι καὶ ἢ τῶ τῶ πιναν ἐπιπρῶτον. διο τῶ τῆς δάφνης ἀπρῶτον ἐρῶσθαι τῆ δερμύτη· γίνεσθαι γὰρ ἐκ ῥάμνου, καὶ πρῶτον, καὶ φιλύρας· ἢ σχεδὸν ἐκ τῶν πλείων, πρῶτον ἐλαίας. ὁ δὲ δοκεῖ ἀρῶν εἶναι· ἐ γὰρ σκληρότερον καὶ λιπαρόν ἢ ἐλαία. τῶ τῶ μὲν ἐν ἀσύμμετρον ἔχει δηλο-

argenteis hisce ad decoctionem primam utuntur. Sed deterrimi inter eos roboris, quod terrestriores. Vetusioris arboris, & potissimum annosæ, deteriores quam novellæ eadem de causa sunt: summa tenim siccitate constant. Ideoq; cum ardent, dissiliunt: humoris namq; aliquid habeant oportet. Optimi quos ætate vigens materies fecerit. Sunt enim spissæ, terrenæ, humidæq; naturæ temperatioris: commodiores etiam, qui ex apricis, siccis aquiloniisque, quam qui ex umbrosis, humidis, austrinisque. Generis item siccioris, quo spissius est, carbonem præstat commodiorem: quo spissius enim humidius est. Atque in totum, ordinis vel natura, vel loco siccioris pars spissior, commodior eadem de causa est. Vfus vero diversorum diversus. Quibusdam enim operibus molliores expeti solent: ceu ferreis metallis, juglâs, cum jam exarferit: & argenteis, qui confecti ex picea sunt. Quin etiam artes carbones suos desiderant. Et quidē excusores pineos potius quarunt, quam queros, quanquam infirmiores sint. Ad flatum enim respondent commodius, quoniam minus marcescant extinguanturque. Est autem flamma eorum acutior. Denique rarorum, & levium & aridorum, tam carbonum, quam lignorum acutior est: contra spissorum, & humidorum, lentior atque crassior. Omnium acutissimam humilis reddit materia, sed carbones nullos relinquit, eo quod corpulentia caret. Cædunt componuntq; ad carbonem conficiendum, quæ recta & levia sunt: enimvero quam densissime componi ad concremationem oportet. Cum vero fornacem circum accenderint ignem, veribus interpungentes transmittunt, flammamque penitus excitant omnibus corripendis. Hæc querere ad carbones font. Fumosa genere quidem universo, quæ humida sunt. Et viridia quoque fumosa eadem de causa experimur. Humida inquam, quæ palustris, ut platanus, salix, & populus: nam & vitis fumosa, dum humida est. Palma suapte natura fumosa est. Ex quo illud Chæremonis carmen, Palmæque venas usq; fumosissimæ radice natas. Fumus acerbissimus, fici, caprifici, & cujusq; lacteo succo humentis. Causa humor est. Hæc tamen decorticata, & aqua super infusa madefacta, deinde siccata, omnium maxime immunia fumo evadunt, flammamq; mollissimam faciunt: utpote cum proprius quoque, innatusq; humor exemptus sit. Quinetiam cinerem eorum lixiviamq; acrem sentimus, ac præcipue amygdalæ. Quanquam ad fornaces arteq; reliquas commoda percipiatur. Ad ignem excipiendum aptissima ficus, oleaque. Ficus quia lenta & rara corpore: fit enim exinde ut facile attrahat, nec quicquam dimittat. Olea quia spissa, & pinguis. Fomites tametsi ex multis fieri possint, tamen optimi, qui ex nuce, ut Menestor est autor, celerrime namque largissimeque respirant. Ignaria commodissime capi ex atragena vocata existimant. Arbor hæc vitis & labruscæ similis surgit: modo enim illarum arbores scandere solita est. Sed conceptaculum ex hac, terebrum vero ex lauro faciendum censent. Non enim ut ex eodem quod agit, quodque patitur, sed è diversis accipiuntur; & alterum efficiendi, alterum patiendi vim obtineat, natura protinus exigit. Cæterum vel ex eodem nonnunquam conficiunt, nec desunt, qui nihil referre arbitrentur. Commoda etiam ex rhamno, quæ quidem vel conceptaculum præbere idoneum potest. Non enim tantum humore exinanitum arefactumque, sed etiam rarum esse oportet, ut attritus efficacior esse possit. Terebrum ad patiendum pertinacius esse debet: qua de causa laureum faciunt. Id enim pro sua acrimonia valentius resistens, opus commodius expedit. Quin & ex rhamno, ilice, tilia, & fere plurimis id fieri solet, præterquam ex olea: quod certe absurdum putaveris. Oleam enim durior-

καλοῶν Scal.
 ἴσχυροί Ald. Bas.
 αἰσ Al. Bas.
 ἀδινέσπεροι.
 τῶν αἰσ Theod.
 κατὰ πρῶτον Scal.
 ἀρῆσι τῶν Theod.
 τῆς φλοιοδέντα Bas.
 τῆς ἀλλῆλοις Scal.
 τῶν πρῶτων Scal.
 τῶν ἀμπελῶ καὶ τῶ ἀναβαίνει Scal.
 τῶν πρῶτων Scal.
 τῶν ἀρῆσι Ald. Bas.
 τῶν πρῶτων Scal.

f fecerit, maxime si decurtata fuerit. Sunt Generis i- saque humi- dioris, quo spissius est carbonem præstat com- modioyem. castanea.
 acutior.
 Cum vero fornacē ob- tinuerint, ig- nem accen- dunt, ac con- tis à latere pungunt.
 Hæc. fumo mo- lesta.
 fumo mo- lesta.
 populus u- traque.
 fumo mo- lesta.
 Palma suapte na- tura: quam potissimum fumo mole- stam arbi- trantur.
 Sed mate- riam aridi- sonitus ex hac, id quod terit ex lau- ro facere o- portet.
 sed alterū componit se- cundum na- turam, & alterum.

† περιεῖα. νότι τὴν ὑγρότητα πρὸς τὴν πύρωσιν· πάντα δὲ τὰ πύρα, βορείους μὲν ἴσθιον ἔμαλλον ἐξάπτεται· νοτίους ἢ ἴσθιον. Ἐν μὲν τοῖς μετεώροις μάλλον, ἐν δὲ τοῖς κλίμασι ἴσθιον. † ἀνίει ἢ τῶν ξύλων τὰ κέδρανα, ἔα πλάωσιν ἐλαιώδης ὑγρότης. διὸ ἔτι ἀγάλματα Φασιν ἰδέναι ἔοικε. πρὸς γὰρ ἕκ τούτων. ὃ ἢ καλοῦσιν ἰλαίαν τῆς εἰληθίας ἐφουδρον, ἕπερ ἔστι ἐκλύονται πρὸς τὰς ἑκατίνους, γίνεται συνιστομῆς τῆς ὑγρότητος, τῶν ὀσμῶν μὲν εὐρογγύλη, μέγιστον ἢ ἠλικὸν ἀπὸ, ἢ καὶ μικρῶν μείζον ἢ ἐλαπίον. ἐκδραστῆται δὲ μάλιστα τὰ ἐλαίνα, ἔδρα καὶ κέδρα ἔδρασμάρα πολλὰκις, ἐὰν ἰκμάδα λαμβάνῃ ἔχει τῶν ἰνοτέρων. ὡπερ ἦδη τις εὐροφύς τῆς ἕρας ἐβλάσησε, ἔεις κυλίκιον πλίνθιον τῆς τῆ κώπῃ πηλός.

rem pinguioremque esse constat. Sed hæc, ob immodicum scilicet humorem, inepta redditur ad ignitionem. Quodque autem genus ignariorum aquiloniis flatibus ignem ocyus magisq; concipit, austrinis minus: & locis editis atq; sublimibus magis, quam concavis. Cedri materies nata est humorem emittere, & in plenum omnes quibus oleosus est humor. Quamobrem deorum statuae visæ sunt aliquando sudasse: ex his enim condere eas consuevere. I Quod autem Lucinam appellant, & sacrificiis observandum aruspices jubent, concreto quodam humore, extuberat, & magnitudine piri, aut paulo majus, minusve. Germen potissimum producit materies oleaginea, cum rudis, tum sæpe laborata in opus, si quem humorē sentiat, locumque habeat humectum. Ut jam cardo quidam valvæ prodatur germinasse, & poculum limo injectum.

† Quod autem ἰλαίαν, id est, collectionem, & retentionem lucinæ appellant, humidū sacrificiis Hecates servandum aruspices jubent.

JULII CÆSARIS SCALIGERI ANIMADVERSIONES.

Καὶ μάλιστα οἱ τῶν κηλῶων. Theodorus omisit. Habes alia & diversa inter se significata apud Athenæum, & Pollucem. Nescio an tempestivè admitteremus, κηλῶων. Homerus etiam, κηλῶν, pro, κηλῶων.

Καὶ οἱ ἐν ἀκμοτέρῃ ὕλης. Lege, ἐκμοτέρῃς. Ex materia humidiorē, & spissiorē. Reddit rationem. ὑγροτέρῃς γὰρ ἢ πυκνῇ. Et jam dixit, Carbonem ex spissiore meliorem. ergo ex humidiuscula. Et sanè dicebat, ἰνικμοῦν. Medius terminus syllogismi est, humiditas. Minor propositio, humida spissior. Igitur erravit Theodorus, qui dicebat: generis ficcioris. Legerat ἀκμοτέρῃς. Neque putet contradictionem, cum petit ex apricis, mox ex humidis. Quippe ὑγρῶν significat humoris copiam; ἰνικμοῦν autem mediocritatem. Itaque dixit, συμμίστρος. Et paulo inferius seipsum interpretatur; λέγει ἢ ὑγρῶν πᾶ ἰλαίαν. Ponit deinde etiā alia ex causa præstantiorem. Inter ea que densa sunt, ficciuscula maximè eligenda: quia ex densitate ἀπύρωσιν; ex siccitate acutum edunt ignem.

Οἱς ἐν τοῖς σιδηρείοις. Legit, οἶον. Theodorus omisit, ὀβελίσκος, sicut sæpe hætenus. Legit ἀδυσίεσι. Nam hoc tractat, quærit ad usum οἱ μαλακώτεροι expeuntur.

Τὰ δὲ ἴα. ἢ ἴα. Theodorus legit, λῆα: lævia. Quia ex novellis minus probus carbo declarabatur. Item ex vetustis. Et ratio est τῆ λῆα: propterea quod ligna ipsa maximè contigua esse oportet. Idem legit, ἀελαίωσι: non autem ἀελαίωσι. Oblinendo struem, obducunt fornacem. oblinunt ergo luto pyram ipsam. Sic Plinius, Acervi confertis paleis recentibus luto caminantur. Hoc est, ἀελαίωσι: accensaque strue, hoc est, ἰελάωσι. ὡρῶσιν ὀβελίσκοις. hoc est, contis pungitur. πρὸς τὴν κωπὴν πηλόν, lego κωπὴν πηλόν.

Omisit Theodorus ἀδυσίεσι; ut toties alibi monuimus. Chæremonis. Carmen est jambicum senarium cum hemistichio præcedente, ad hunc modum.

Τοῦτε δυσκαπνώτατου
Φοίνικε ἐκ γῆς ῥίζοφοιτήτους φλέβας.

Theodorus aptè interpretatus est; & anteposuit integrum. Observabis verbum ἰποήσιν, quia erat ποικίς. Sic Aristoteles ferè semper.

Φλοιδέντα. Theodorus, φλοιδέντα, decorticata. rectè. Οἰκίας ὑγρότης ἐξρημῆς. Proprio humore exempto. Sanè propterea fumum non facient. rectè. At enim verò quomodo μαλακώτερον φλόγα? Hoc est superioribus contrarium. ἄξυπρος φλόξ ἢ τῶν μαλακῶν, ἢ κῆφωι, ἢ αἰών.

IOANNIS BODÆI A STAPEL NOTÆ ET COMMENTARIUS.

Δρυῖ, &c. Ob hos & similes usus, sunt qui quercum dicunt contendunt, quasi κῆρ-τε-υ/ quod Belgis est avertō & prohibeo frigus: quod præcipua quercum utilitas sit, casas & domos adversus frigus munire; ipsos etiam muros & pavimenta soleant, ne frigore lædantur. ista materia tegere; tum ignem ex ea, contra frigora hiberna accendere, qui ex nulla arbore corporibus humanis est salubrior. Quod nec ignorasse volunt Theocritum; utpote apud quem sit, ἐν πυρὶ δὲ δρύνῃ χροιάζω, ἐν πυρὶ δὲ αἰὼν φαργῆ χειμαίνοντες. Sic nullam esse arborem volunt quæ vel in ædificiis, vel in foco plus adferat adjumenti ad homines à frigore tuendos. Addunt his, nihil esse præstantius ad algores depellendos, quam corpus habere valido alimento bene fartum, & succi plenum; id vero quercum maxime præstare, solidam porco-

rum carnem hibernis mensibus subministrantem; à qua, si experimentis, rationi, & Galeno credimus, plurimum sanguinis & validi nutrimenti humanis membris accrescat; eoq; posito nihil sit præsentius & firmitus adversus rigidas frigoris injurias. Sed hæc inepta sunt. Nugantur qui hæc vel scribunt, vel credunt. Juniperi lignum, item cedri, cupressi, domib; focoq; præstantius, ac nihil salubrius igne ex juniperi ligio: idem domibus arctissimū; nemo tamè à frigore arcendo ei nomē impositū scripsit. Falsissimū præterea, Latinam linguā à Belgica vel Allemannica originè traxisse; immo Allemannica, Belgicaq; partim ex Latina, partim ex Græca cōflata, ut ipsa Græca ex Phœnicæa. Τῶν ἴων. Plinius lib. 16. cap. 6. Item è novellis melior. Id quod in querno carbone quotidie experimur. Nam qui ex trunci aut crassiorū ramorū taleis sit, in igne erepitar, sublit,

subfilit, nec nisi continuo flatu accenditur; quo cessante, vel si non lignis facile flagrantibus assidue foveatur, conceptus ignis statim extinguitur: qui vero ex gracilioribus fit ramis, vel ignem facile concipit, vel exiguo raroque flatu accensum constantissime alit, quousque in cinerem redigatur.

Τοὺς μεγαλύτερους. Molles vocat carbones, quæ non adeo vehementem emittunt flammam. Nostri fabri ferrarii durissimo utuntur carbone, qui flatu accensus satis vehementer flagrat. Vide quæ paulo infra dicentur.

Καὶ ἐν ταῖς ἀργυρίαις. Apud nos argentarii fabri molliori utuntur carbone. Lycus apud Galenum, in libro quem contra illius errores scribit, aurifabros palearum flamma aurum elaborare tradit, quod imbecilli igne opus illis fit, quia aurum vehementiore liquatur, & effluit. Οὐδὲ γὰρ τὸ πῦρ ἔπιπυρρὸν ἢ πύρρον ἐστὶν, ἀλλὰ ἢ κτῆ, τὸ μᾶλλον τε ἐπιπυρρὸν, διαφύρει, ἢ γρηθρὸν γὰρ εἶναι πῦρ, ἔσθλ' ἐστὶν πῦρ ἰχθυοειδές, ἔσθλ' ἐστὶν πῦρ ἀνθρώπων ἀδύνατον εἶναι νομίζω, οὐ παρὲς τοῦ εἶναι φησὶ τὸ πῦρ ἰχθυοειδὲς ἔσθλ' εἶναι. Nam tamen si ab igne ignis duntaxat qua ignis est nihil differat, majoris tamen ac minoris ratione differt. Cum fieri possit, ut alius alio vehementior infirmiorque ignis sit, & eum quidem cum sit, esse invalidissimū arbitratur, ad aurumque constandum compositum ait. Διὰ τὴν ἰσχυρίαν γὰρ αὐτοῦ καὶ ἀσθενείαν ἰχθυοειδέος πῦρ ἰσχυρίαν φλογί. liquifieri enim ac diffuere, si vehementiorem experiatur flammam. Molli etiam utuntur igne Pharmacopœi, quod olim Medicos observasse, ex Theophrasti libro de igne probatur, ubi ait, Ἀπο μὲν μεγαλύτερων καὶ ἐλαττωτέρων καὶ ἀσθενέστερον τὸ θερμόν. δὲ δὲ δὲ τῶν σκληρῶν καὶ πυκνῶν, σφοδρῆσθαι. διὸ καὶ ἐν ἰατρικῇ τὸ πῦρ ἴσχυρὸν καὶ ἀσθενὲς καὶ τὸ πῦρ τῶν θερμότητος. οὐκ ὅμοιος ἢ καὶ ἐν ταῖς πυρραμύσσει, καὶ ταῖς ἀεὶ μάλιστ' ἐστὶν. δὲ δὲ τούτων γὰρ ἴσχυρὸς καὶ ἀσθενὲς καὶ τῶν θερμότητος καὶ ἀσθενείας. Nam à laxis & mollibus mollior quoque oritur calor, à duris & densis vehementior. itaque Medici vitice (vide libr. 3. cap. 17.) clavos adurunt, cujus calor mollissimus est, itidem in fomentis & unktionibus ab hujusmodi materiis vaporem fere flammant.

Χαλκίαις, &c. Theophrastus libro de igne; Ὅμοιος ἢ καὶ ἄλλαι τέχναι κτῆ λόγῳ. αἷς μὲν ἀσπὶρ βιοστέρεα πῦρ χρῆσις, ὥσπερ τῇ χαλκουργίᾳ τῷ σφοδρῶτερον, διὸ καὶ τοὺς ἀσπὶρ τοὺς χαλκουργοὺς καὶ πυκνοτάτους λαμβάνουσι, καὶ αἷσιος γὰρ σπέρμα ποιοῦσι ἵνα καὶ τῆς ἰατρικῆς καὶ ἐν ταῖς φύσαις χρῶνται σφοδρῆσθαι γὰρ οὕτως ἢ θερμότητος καὶ ἀσθενείας, συγκαταστήσονται τὸ πῦρ καὶ τὸ θερμόν. Sic alie artes pro rata portione. quarum enim administratio vehementioris est operis, velut fabrorum arariorum ars, vaporem acerrimum desiderat. Proinde carbones omnium densissimos terrenosque maximè sumunt, ac nonnullos quoque spicuos, id est, stricci-vos reddunt, quo major vis sit, follesque adbibent. Sic enim acrior calor est & plenior, præterea flatu accidente. Τῇ χαλκουργίᾳ vertunt, ferrariorum ars. idque, quod fabri ferrarii, ut dixi, durissimo utantur carbone. Nec nego, ita posse exponi: satis clarè Pollux lib. 7. cap. 24. καὶ χαλκίαις τοὺς τὸν σίδηρον ἰσχυρῶτερον. Malo ararios, interpretari. Nam paulo ante dixit, ferrarios molli uti carbone, quod falsum dixi, Vox σιδηροί, idecirco valde suspecta. An scripsit ἰατροκαίς vel ἰατροίς, ut in Libro de igne, loco jam citato? Sed tum scribendum, ὅταν ἴλους κείουσι. Sed potest & vulgata servari, & χαλκίαις exponi, ferrarios. Nempe uti fabros durissimo carbone, quando nondum arferit ferrum; molliori, cum jam ferè exarserit. Sed nec hoc placet. Sequitur enim, καὶ πῦρ ἰσχυρῆσθαι, pro quo Scaliger, ἀσθενέστερον. At certè pinci molliores, quam querni. Tractat præterea, quem ad usum molliores expetantur, quod ad flatum commodius respondeant, minusque marcescant & extinguantur. Hæc si vera lectio, planè sibi contradicit Theophrastus. In libro enim de igne, ferrarios duro carbone uti tradit. Falsum etiam duriores citius marcescere. De suo addidit Gaza, minus marcescant, extinguanturque. Καταμαρμαίνω hoc loco, marcesco, id est, in cineres mutator. Et hoc de durioribus ipsa probat experientia: diu enim durat; cum molliores accedente flatu cito in cineres vertantur, nec folles majores, vehementesque; flatu, quibus utuntur ferrarii fabri, ferre possint. Scribo ergo, Πῦρ ἰσχυρὸν γὰρ ζῆλῶσι τὸς μεγαλύτερους. οἷον ἐν ταῖς ἰατρικαῖς τῶν πρὸς τῆς εὐνοικίας, ὅταν ἴλους κείουσι, ἰατροί. (vel ἴλοι κείουσι, prius magis placet) & ἐν ταῖς φύσαις καὶ ἐν ταῖς ἀεὶ μάλιστ' ἐστὶν (vel λιθίνοις, quibus nostri utuntur) μᾶλλον ἢ θρούνοις, καὶ πῦρ ἰσχυρῆσθαι, & εἰς τὸ πῦρ αἰμῶνους, ὡς ἴσον κῆρα μαρμαίνωμεν. Quibusdam enim operibus molliores expeti solent, ceu in medicina, castanea, quando callos adurunt Medici — & quidem ferrarii fabri ilignos (saxeos) potius quaerunt quam quernos: firmiores enim sunt, & ad flatum etiam respondent commodius, quoniam tardius in cineres mutantur; diutius enim durat. Hanc ipsa experientia probat lectionem. Quæ etiam convenit, cum eo, quod lib. de igne, scriptum reperitur. Carbones ilignos duos esse, do-

cet Aristophanes in Acharnens. Actu 1. Scen. 5. Ubi duos & agrestes homines vocat ilignes.

Ἀχαιρῆναι, σπῆτι γέροντες, πείρῆναι,
Ἀπράμονες, μαραθωνομάχοι, σφενδάμῆναι.
Acharnici, duri senes, ilignei,
Prærausti, præliatores marathoniæ, acerni.

Interpres, ἀχαιρῆναι οἱ ἀσπὶρ. Acharnenses deridet Aristophanes, ut carbonarios; ideoque inter eos fingit σπῆτιν, μαραθωνομάχον, σπῆτιν, σφενδάμῆνους. Verior illorum sententia, qui duos intelligunt homines, quales agrestes sunt quos ad durum genus, & duro robore natos Poëta vocant: nec probabile fit à carbonibus potius, quam à lignis sic vocatos ab Aristophane fuisse. Quod si apud Græcos communi adagio dicitur σπῆτιν ἰσχυρία, hoc est, ficulnea diligentia, de negligentioribus atque defidibus, ut scribit Suidas; non video, cur duri & agrestes aptissimè, & iligni, & querni, & acerni non potuerint à lepidissimo Poëta vocari. Nec σπῆτιν vox proprie epithetū carbonum, sed cujuscvis rei duræ, confarctæ, constipatæ, & densæ. Cæterum Theophrastus σπῆτιν vocat carbones densos, sumpta, ut ait Suidas, à vestibus metaphora, quæ contextæ densiores evadunt: aut duos, ac veluti constipatos, δὲ δὲ τῶν πῦρ, quod est πῦρ, ut idem tradit Suidas. Σπῆτιν ἀπὸ τῶν πυκνῶν. εἴρηται ἢ δὲ τῶν ἰσχυρῶν, αἷσιν ὅπως ὑφαιρῆσαι, ἵς πυκνότητι συναπλῶνται. ἢ σπῆσι, & πεπλημέναι, δὲ τῶν πῦρ, ὅτι ἐν πῦρ.

Περαλειψωσι. Vide animadversiones Scaligeri. Theodoros legit ἀεὶ ψωσι. Plinius lib. 16. cap. 6. Acervi confertis taleis recentibus luto caminantur: accensaque strue contis pungitur durefcens calix, atque ita sudorem emittit. Luto caminantur, id est, in camini modum oblinuntur, ἀεὶ ψωσι. Ascensaque strue, hoc est, ἰσχυρῶν. Contis pungitur, hoc est, σφαιροειδῆς δοκίμου; Durefcens calix, hoc est, corium, seu tegumentum, lutosa crusta; Sudorem emittit; hoc fieri Theophrastus vult, ut excitata flamma omnia corripiat.

Φοίνιξ. Theophrastus lib. de igne. Δυσκαπῆ δὲ τῶν ἔλων πέπυρροισιν. ἔ τὰ σκολιὰ, & τὰ τριτάτη, καὶ τὰ οὐκ ἐστὶν εὐφρονοὺς γὰρ αἷσι καὶ δὲ διαίρειν εἶναι τῇ φλογί. id est, fumum excitant molestem ligna viridia, tortuosa, tæniis habentia, qualis est palma: robusta (nervosa) enim est, quare à flamma non facile carpitur. Interpres legit, ἄλλοι καὶ δὲ διαίρειν. Esse enim infirmisimam oportet, & quam flamma facile carpat. Lege, φοίνιξ. Διὰ τὸ δύσκαπῆ καὶ δυσκαίρειν εἶναι τῇ φλογί. vel, δύσκαπῆ γὰρ αἷσι καὶ δυσκαίρειν τῇ φλογί. Vel delenda vox εἶναι, vel addendum Διὰ τὸ, & delendum γὰρ. Rationem reddidit cur palma difficile ardeat, quod lignum validum & haud facile partibile. Nam facile finditur, quod nervosum est. nervos antiqui τόνους vocarunt. Quod Cheræmon φλέβας venas vocat, hoc Theophrastus πῦρ, tæniis. Intelligit crassiores illas fibras in longum porrectas, quæ in palmæ ligno videntur. Rectius ἴνας dixisset, id est nervos, Cheræmon. Sed cur propter nervos, tæniis, vel venas fumofam dicit. Causa videtur, quod humor non exsiccetur, sed contumaciter inhæreat fibris: humida vero fumosa, five fumo molesta. Alia accedit ratio, quod ignis difficulter penetret, propter nervorum in palma contumaciam, unde fumus, qui plurimus fit, usque dum flamma evicerit, extiteritque, subjungit tortuosam materiem fumofam, quod fit propter partium inæqualitatem. Nodosa enim talis materies, & tuberosa, quæ ligni inæqualitas, partim facile, partim difficile ardens, fumum plurimum excitat.

Ὁ Καπνὸς σπῆτις, &c. Idem Aristoph. in Vespis.

Καπνὸς ἐγῶν ἐξέρχομαι.
Καπνὸς; Φέρ' ἰδὼ πνὸς ἔλῳ σου σπῆτιν.
Νὴ τὸν Δι' ἕσπερ γ' ἐστὶ δερμύτης καπνῶν.

Fumus egressum aucuro
Fumusne? ligni cujus est? ficulnei.
Sane omnium qui fumus est acerrimus.

Theophrastus lib. de igne. Ἡ δὲ δερμύτης τῆ καπνοῦ καὶ τῶν ὑγρῶν τῶν ἰσχυρῶν. διὸ καὶ δὲ τῶν σπῆτιν δερμῆς. ὅπως δὲ τῶν γὰρ. Ita lege. Male edunt σπῆτιν. Iam acrimonia fumi provenit ex cujusque humore, proinde à ficu acris est: lacte enim plurimo abundat. Hoc nemo negabit, nisi velit, contra experientiam statueret, fumum ex humore ligni non exhalare. Plutarchus lib. 6. Sympos. quæst. ult. ubi quaerit, quæ causa sit, quod mactatæ carnes, si de ficu suspendantur, mox tenerescant: ibidem docens quod taurus ficu alligatus

mittes quosdam igni cognatos : ac si nulla alia de causa, certe celertim accenditur propter infirmitatem; at laps nullum formitem habet, quod aret, exsiccatissimusque est. proinde quod proficit ignicum caudensque, statim fomiti admovent.

Ex κερύου, &c. Puto scribendum κερύου, quod ex ipso Theophrasto lib. de igne, ubi de igniariis agit, probatur, ἀρετα δὲ οἱ μὲν ἐκ κερύου φασίν. Plinius loco citato : Sed nihil hedera praestantius, quæ teratur lauro, laurumque terat. probatur & vitis sylvestris, &c. Juglandis nec apud Plinium, nec apud Theophrastum fit mentio.

Ἀτρογάνης. Emenda Theophrastum libro de igne, ubi malè legitur, οἱ δὲ ἐκ τῆς κηλοῦρης ἀδοξοῦσιν τῶν ἰσχυρῶν. τὸ δὲ τεύπανον δάφνης, & scribe ex hoc capite, οἱ δὲ ἐκ τῆς κηλοῦρης ἀδοξοῦσιν τῶν, &c. Plinius lib. 16. cap. 40. Probatur & vitis sylvestris, alia quam labrusca, & ipsa hedera modo arbores scandens. Nugatur Plinius, cum vitem sylvestrem esse scribit; nusquam tradit Theophrastus vitem esse, sed viti aut labruscæ simile esse docet, & pariter arbores scandere. Doctiss. viri vitalbam, athragenam esse scribit; quorum cur vel probem, vel improbem opinionem, causam habeo nullam. Vitalba caules farmentosos, multos, crassos, ramosos, geniculatos, nonnihil rubentes, ac subinde lentos & oblequiosos emittit, sepibus, dumisq; se implicans atq; irretiens, vicina omnia appetens ac superans. Folia ad unum nervum è quinis ferè coalescunt, eorum eminente uno; quæ lata sunt, hederae similia; nequaquam tamen angulosa, verum per circumferentiam nonnihil crenata. Flores in racemi aut umbellæ formam digeruntur. candidi & odorati, florum myrti æmuli; semen subnascitur exiguū triangulari specie, capillaceum, tenuisq; plumæ instar incanam veluti cristam gerens, gustu acre.

Ὅμοιοι τῇ ἀμπελίᾳ, &c. Corruptus codex. οἰνάθην Græci florem labruscæ vocant, non ipsam plantam. Proprie fructus rudimentum cum adhuc floret. Dioscorides lib. 5. cap. 3. & 5. οἰνάθη κηλοῦται ὁ τῆς ἀνγελίας ἀμπεῖλου κερύου ὅπου ἀγθαί, οenanthe vitis sylvestris fructus cum floret. Idem interpretes Aristophanis. Gal. lib. 8. κτ' τόπος cap. 1. οἰνάθη τὸ τῶν ἀνγελίων ἀμπεῖλων ἐκδιόξισμα, οὐν τοῖς ἀγθαί, ἐξ οὗ τοῖς κηλοῦσιν ἢ σαυρῶν γίνεται. οenanthe vitium sylvestrium germen (fructus rudimentum intelligit) unā cum floribus, ex quo succedentibus diebus uvæ fit. Est & humilis quædam planta quæ οἰνάθη vocatur, de qua libro sequenti. Hesychius, οἰνάθη ἢ ἔκφυσις ἀμπεῖλου. ἢ οἱ δὲ καὶ ἴτερον φυτὸν οὕτω κηλοῦμεν, primum vitis germen. alia item planta idem nomen habet. Malè ἢ ἔκφυσις ἀμπεῖλου; fortè, ἢ ἔκφυσις τῆς ἀμπεῖλου κερύου ἔστι &c. vel vox κερύου, subintelligenda. Quandoq; ipsam vitem significat, ut apud Euripidem in Phœnissis. Ἄκαθμιστοι φαίμεν τὸν πολὺκαρπον οἰνάθην ἰσσοῦ βότρυ, Quæ quotidie exstillat (porum) sæcundū vitis producat botryn. Aristophanes, οἰνάθη φέρει τὸν ἱερὸν βότρυ, οenanthe fert sacra uvam. Priori significatione si fumatur, absurda Theophrasti comparatio: si vero posteriori, ipse tautologus. Scribe, ὅμοιοι τῇ ἀμπελίᾳ τῇ ἀνγελίᾳ. Illud οἰνάθη glossatoris est, qui ad orā adscripsit; Vel scribe, τῇ οἰνάθῃ & dic, τῇ ἀμπελίᾳ τῇ ἀνγελίᾳ esse glossatoris. alterutrum delendum. Paulo infra scribe, ὡςπιρ οἰνάθη καὶ τοῦ βότρυ ἀναβαίνει; non, ὡςπιρ οἰνάθη καὶ τοῦτο.

τῶν δὲ ἰσχυρῶν, &c. Dux in igniariis partes, una quæ atteritur, altera quæ atteritur. Hæc ἰσχυρῶν vocatur eadem σφραῖς, quia alteri subijcitur ac substernitur. Apollonii Scholiastes. πυρρὰ γὰρ πεῦτὰ φησι τὰ σφραῖσθαι ἀλλήλοις σφραῖ ἀλλήλα τὸ πῦρ οἰνάθην. ὅν τὸ μὲν ἐστὶν ὑπὸν, ὃ καλεῖται σφραῖς. ἡτερον δὲ σφραῖσθαι τεύπανον, ὅπῃ ἰπιτριβοῦσιν τῷ σφραῖ σφραῖσθαι, id est, πυρρὰ vocant cum ligna lignis teruntur, usq; ignis ex iis generetur. Horum pars altera supina, quæ vocatur storeus, altera terebro similis, quod cum terere volunt σφραῖ intorquent, ac imponunt.

τὸ τεύπανον, &c. Lignum five pars quæ teritur. Idem in libro de igne legitur, οἱ δὲ ἐκ τῆς καλομένης ἀδοξοῦσιν τῶν ἰσχυρῶν τὸ δὲ τεύπανον, δάφνης. Doctissimus tamen Constantinus in Lexico pro τεύπανον restituit κερύου, ὃ δὲ σφραῖσθαι, id est, terere. Rationem dat his verbis. Nam ex hoc loco dixit Plinius : Teritur lignum ligno, ignemque concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis facillime conceptum. Nihilque hedera praestantius quæ teratur lauro, laurumque terat. Nobis vero, pergit, non est ignota ratio, qua Indi ignem excitant, duobus lignis circa capita arctissime inter se commissis, & constrictis, tertio vero terebri & styli forma per medium adacto, quod utraque manu terebræ modo versant & circumagunt, donec ignis eliciatur colifit & triu, seu potius terebratione illa, aridamq; materiam circumpositam corripiat. Alia tamen Theophrasti traditio, ut differt τὸ κερύου, ὃ δὲ τὸ τεύπανον. Nec item moventur his Cardani verbis, quorum ansam Phisosophi dicta præberunt. Porro, inquit libro de verum varietate. Igniaria fiunt è ta-

bula atragenis (hedera hæc species est) & stylo lauri arboris in terebræ morem, dum concitatio motu circumagitur adjecto sulphure. Est autem, pergit Constantinus, κερύου (sicet & τεύπανον legatur in opusculo κερύου) terebello, id est, terebræ five τεύπανον simile. Hactenus Constantinus. Certè si exsiccatæ lauri ramus ramo confricetur, ac teratur superaspero fulfuris pulvere, ignis statim exiliet. Utroq; modo, & terebrando & terendo, quin ignis elici possit, nullus est dubium. Sed artagenam hederae speciem esse, nec Theophrastus, nec Plinius tradidere, & falsū est.

τὸ ποιοῦν καὶ πύσπον. Idem libro de igne. οὐ γὰρ ἐκ αὐτοῦ ποιοῦν καὶ πύσπον, ἀλλ' αἰετῶν ἐν τῷ κτ' φύσιν. In Ald. & Baf. codice, ἐν τῷ κτ' φύσιν. Corrigunt, ἀνά δὲ: malunt alii, ἐν τῷ δὲ: nobis vulgata placet, ἐν τῷ κτ'. Sed aliud secundum naturam ordinetur, collocetur, accipiat. vel, ut Theodoros, sed è diversis pro naturæ ratione accipiantur.

Ἀραθὰ δὲ καὶ ἰσχυρῶν. Idem loco citato. Ἀραθὰ δὲ καὶ ἰσχυρῶν, καὶ μᾶλλον οἱ τῶν ἰσχυρῶν. αἰσθὲς δὲ τὸ ἐρηθῆν καὶ ἀρχμον (male antiquiores codices, αἰσθὲς ἢ τῷ ἐρηθῆν καὶ ἀρχμον) ἐστὶν καὶ μακρότητα πᾶσι ἔχειν δὲ, καὶ τούτ' ὑπερβαίνει, ἵνα ἢ τρεῖς ἰσχυρῶν. Vertunt; Optima sunt & ἐ ρhamno, potius tamen ad focum, sed præter siccitatem succum aliquem & laxitatem inesse oportet, ut attritus valeat. Dic, optima sunt ἐ ρhamno, sed ad eam partem, quæ substernitur utilior. Præterquam enim quod arida est & sine succo, raritatem etiam habere necesse est, ut attritus efficacior esse possit. Rhamnus inquit, ad eam partem quæ atteritur utilior, quia præterquam quod arida & exluca sit, rariori etiam constat substantia.

τὸ δὲ τεύπανον ἀπαθήτερον, &c. Locus hic paulo melius, attamen corruptè lib. de igne legitur, τὸ δὲ τεύπανον ἀδοξοῦσιν (rectius ἐκδοξοῦσιν Interpres) ἰσχυρῶν. διὸ τὸ τῆς δάφνης ἀριστῶν. ἅμα γὰρ ἀπαθὲς ἐστὶν, ἐρηθιστικῆ, τῇ δελμύτη. Scribe, τὸ δὲ τεύπανον ἀπαθήτερον ἰσχυρῶν. διὸ τὸ τῆς δάφνης ἀριστῶν. ἅμα γὰρ ἀπαθὲς ἐστὶν, ἐρηθιστικῆ τῇ δελμύτη. Terebrum, sive id quod perforaculi vicem obtinet, ad patiendum pertinacius esse debet. proinde ex lauro optimum est. nam saluum sine noxa sua etiam acrimonia agit.

Πάντα δὲ πύσπον. Ita scribe. Idem libro de igne. ἀππῆται δὲ βέλτοι ἐν βορείοις ἢ νοτίοις πύσπον. διὸν ἐρηθιστικῶν οἶσιν, γὰρ τὸ καὶ δὲ ἰσχυρῶν ἐρηθιστικῶν ἐρηθιστικῶν. Ἄλλο τούτο γὰρ οὐδὲ τῶν τεύπανων, ἀλλ' ἐξ ὠρεοῦσιν πᾶσι γίνεται, δὲ γὰρ ἔχειν πᾶσι σφραῖσθαι. Accendunt ignaria facilius aquilone quam austro, propterea quod tum sicciora, facilius & minore attritu incallescunt: quo etiam nomine nec ex qualibet, sed ex certa materia comparatur, quod subesse quandā moderationē oporteat.

Ἀραλματα. Plinius lib. 16. cap. 43. Dianæ Ephesiæ templum è cedrinis trabibus fuisse testatur. Idem lib. 13. cap. 5. scribit. Materie vero ipsi æternitas. itaque & simulachra deorum ex ea facta verunt. Cedrinus est Romæ in delubro Apollo Sefianus, Seleucia advectus. Theocr. epigr. v. Καὶ τὸ δὲ ἀπ' ἀδάδου γλυφῆται ἄραλμα κιδεῶν, & istud ex odorata simulachrum sculpsit cedro. Virgilius Laurenti regiam descibens, in ejus vestibulo effigies avorum Latini regis è cedro fuisse canit.

Quin etiam veterum effigies ex ordine avorum Antiqua ex cedro, Italusque, paterque Sabinus, Vitifator, curvam servans sub imagine falcem, Saturnusque senex, Iani Bisfrontis imago Vestibulo adstant.

Quæritur cur cedrus coniferæque arbores, nec cariem nec vetustatem sentiant? Causa videtur, quod omnia insecta pinguedo suffocato, cavitates lignorum, quasi bitumine conglutinat, quo minus acér meatus subire & interiora corrumpere possit.

Ἰλαίον. Scribe cum magno Scaligero, ἰδῶν. non ἰδῶν, ut ediderunt; Nec enim ista vox, quod sciam, Græca est.

Ἰλαίον, &c. Quid id sit ignoro. Scaliger ἰλαίον five ἰλαίον, Nomen, inquit, inustatum, sicut res rara, & significare ait, collectionem & retentionem. Apud Hesychium legitur. ἰλαίον, ἀδλία, χαλινῶν, δισμοῖ, φημοῖ, δίστα. Suspicio scriptum fuisse, ὅ δὲ κηλοῦσιν ἰλαίον τῆς ἰλαίον ἐφουδῶν. id est, quod retentionem vel carcerem Lucina humidum vocant, sacrificiis Hecates servandum Aruspices jvant. Idem Hesychius, ἰλαίον οἰοῦσιν μὲν πᾶσι θεαῖς, οἰοῦσιν δὲ πᾶσι ὀδύνας. Idem. εἰλαίον καὶ μὲν τῶν πελοπονησίων θεῶν, parientium Dea. Εἰλαίον ἰφουδῶν, tumor humidus & mollis, qualis in gravidis cernitur; Ad harum enim exemplar, ἰλαίον dictus videtur.

Ἐκβλασάνης δὲ μέλιται ἰλαίον. Vertunt; germen potissimum producit materies oleaginea. dic; maxime tumorem hunc, quem ἰλαίον ἰφουδῶν τῆς εἰλαίονος vocant, producit, genera abiogna materies. Ἀπὸ ἰλαίον, ἰλαίον. In abietis concretus hic humor conspicitur materia, ceterisque resiniferis. Atque hæc in Librum quintum dicenda habui. μέλιται τῷ θεῷ δὲ καὶ ἰππῶν.

THEOPHRASTI

DE

HISTORIA PLANTARUM

LIBER SEXTVS.

Κ Ε Φ. Α.

C A P. I.

De suffruticibus, herbisque, ac frugibus: tum quæ maxima omnium generum differentia: deque aculeatis herbis, & quod tribuli proprium: item quibus desit aculeus.

Ερλ υδρ εν δένδρων κη γάμνων ερηται ποτερον* εποιδμον δι' ειπειν περ των Φρυγαδικων κη πωδων, κη ειπνες εν τούτοις ετραμ συμπεριλαμβανονται φυσεισ* οιον η γε σιτηρα παδης εστι. πρωτον δε λεγωιδρ περ τησ Φρυγαδικησ. αυτη γαρ εγγυτερω των ποσημωδων δια το ξυλωδης ειναι. πανταχθ υδρ ισως αιει το αγρειον τυ ημερεσ πλεον* ει δε μη, περ τε τω Φρυγαδικω εσταν. ολιγον γαρ το ημερον αυτησ. ωπερ αροδον εν τεισ σεφανωτικεισ εστιν. οιον ροδωνια, ιωνια, Διοσ ανθ, αμαρακ, ημεροκαλεσ. επι δε ερφυλλ, σισυμβρον, ελενιον, αβροτανον, απαντα γαρ τωτα ξυλωδη κη μικροφυλλα. διδ κη Φρυγαδικα κη εστι των λαχαρηων δι' ομοιωσ. οιοισ, ραφαν, τήρανον, κη οσα εδραπωλησια τούτοις εστιν. υπερ αν εχ ητηον ισως αρμοτιη κη τω οικειαν ποσηγορειαν ειπειν, οταν περ σεφανωματων κη λαχων πωιωματα μνειαν. νυ δε πρωτον περ των αγρειων λεγωιδρ. εστιν αυτων ειδη κη μερη παλειω, κη τεισ καθ' εκαστη γην κη τεισ ολοισ ειδεσιν, α δε διαιρειν. μετρησιν δι' αντισ λαβοι διαφορα των ελων γενων, οτι περ μδν, ανακαυται περ δε ακανθωδη τυγαχαι. παλιν δι' εν εκαστηρω τετων πολλα διαφορα γενων κη ειδων. ιωπερ αν καθ' εκαστηρα πειρατιον ειπειν. των ακανθικων δη, τα υδρ ατωλωσ εσιν ακανθαι, καθαπερ τ' ασαραγγ κη σκορπιουσ* εδε γαρ εχουσι φυλλον εδεν πορα τω ακανθειν* τα δε, φυλλακανθαι* καθαπερ ακαν, ηριγγιον, κη κη. τωτα γαρ κη τα ποιαυτα εστι των φυλων εχει τω ακανθαι* διδ κη φυλλακανθαι καλειται. τα δε κη πορα τω ακανθαι* επρον εχει φυλλον* ωπερ η ονωις, κη ο τριβολ, κη ο φλεωσ. ο δηπνες καλεσσι σοβλω. ο δε τριβολ κη τη πεικαρπη. διδ κη τα ιδιον πορεσ απαντα ωσ ειπειν. επει περοτακανθαγε πολλα των δένδρων κη των γεμνωδων εστιν. οιον, αχρασ, ροα, παλιγρο, βατα, ραδωνια, καππαρισ. εν μδν τεισ ακανθικεισ ταυτασ αντισ ωσ ειπειν τυπω λαβοι τεισ διαφορασ. εν δε τεισ ανακαυτοισ οση εστιν ολωσ διαλαβεϊν τεισ γνεσιν* η γαρ των φυλων ανωμαλια, μετρησιν κη μικροτη κη σχημασιν, απειρο, κη ασουκωσ. αλλα δε ει περασθ κατ' αλλον πορον διαρειν. παλειω δε εστι τα γνη τα τετων κη διαφορασ εχοντα μεγαλασ* οιον κωωσ, μηλωθρον, ερωθεδωνον, τ σημ-

E Arboribus atque fructibus dictum jam est. Nunc ut de suffruticibus, & herbis doceamus, consequitur: & si qua in hisce alia genera comprehenduntur, illa quoque adnotemus oportet; ut fruges. Nam hæc quoque inter herbas deputari desiderant. Sed primum verba de suffruticibus faciamus: id enim genus propius ad prædicta accedit: quod nimirum furculosum affurgat. In omnib. forte plantarum generibus, sylvestre semper urbano copiosius est, vel si id minus cæteris constet. In natura quidem suffruticum ita proculdubio esse, fateri convenit. Pars enim exigua hoc in genere urbana notatur, quæ coronariis pene consumetur: ut rosa, viola, Iovis flos, sampfucum, elium: item serpyllum, sisymbrium, helenium, abrotanum. Hæc enim omnia furculosa, minutisque condita foliis constant, fruticesque proinde redduntur. Item etiam in olerum genere simili ratione sentitur. Exempli gratia, radix, ruta, quæque similia. De quibus haud minus forte secundum propriam appellationem dixisse conveniet, cum mentionem coronamentorum atque olerum faciemus. Nunc de sylvestribus primum dicendum est. Horum igitur species partesque plures, cum singulis generibus, tum totis speciebus existunt, quas utique discernamus oportet. Sed maximam cunctorum generum acceperis differentiam, quod alia sine aculeo, alia aculeata. Et rursum in eorum utroque permulta generum specierumque discrimina constant, de quibus jam referre tantum est. Ergo aculeatorum alia ex toto aculei sunt; ut ceu corruda, & nepa: hæc enim nullum juxta aculeum folium gerunt. Alia foliis constant aculeatis, ut acanum, eringium, cnecum: hæc enim atque similia in foliis aculeum gerunt, quamobrem foliis aculeigera dixeris. Quædam etiam juxta folium aculeatum, altero quoque folio conduntur: ut ononis, tribulus, phleus, quam nonnulli stœbam appellant. Tribulus vel femine aculeigetum est: habet enim in femine aculeum. Qua de causa, id quoque proprium ei (ut sic loquar) præ omnibus licet utique adnotare. Nam in ramis quidem quæ aculeum gerant, vel inter arbores fruticesque multa reperire possis: ut piram sylvestrem, malum punicam, paliurum, rubum, rosam, capparim. Hæc in aculeatorum genere discrimina invenies: quatenus ea obiter dici potuerunt. At eorum, quibus aculeus deest, digestio nulla penitus generatim fieri potest. Quippe cum fortiorum diversitas, amplitudine, parvitate, figuraque,

ραφαν, πηρανον.

τασ φηρασ, Codex Bas. Alid. κη ο τρεισλος, κη η σεκερεπιω φυλλακανθαι εστιν. εχει γαρ ακανθαισ εν τω σεκερεπιω. Scribe, τα δε πορα τω ακανθαι* τετων κη εχει φυλλον, ωπερ ο ονωις κη το φλεωσ, ο δε πτες καλεσσι σοβλω, περ πορα το φυλλον ικανουθιζον κη ολων εχει ακανθωδη, ωπερ ο τριβολ κη ο πεικαρπη, ο δε τριβολσ εστι οσ ακανθωδης εστι. εχει γαρ ακανθαισ εν τω σεκερεπιω. φλεωσ. τ ασίραμα.

lignosum. In omnib. forte plantarum generibus, sylvestre semper urbano copiosius est, vel si id minus cæteris constet. In natura quidem suffruticum ita proculdubio esse, fateri convenit. Pars enim exigua hoc in genere urbana notatur, quæ coronariis pene consumetur: ut rosa, viola, Iovis flos, sampfucum, elium: item serpyllum, sisymbrium, helenium, abrotanum. Hæc enim omnia furculosa, minutisque condita foliis constant, fruticesque proinde redduntur. Item etiam in olerum genere simili ratione sentitur. Exempli gratia, radix, ruta, quæque similia. De quibus haud minus forte secundum propriam appellationem dixisse conveniet, cum mentionem coronamentorum atque olerum faciemus. Nunc de sylvestribus primum dicendum est. Horum igitur species partesque plures, cum singulis generibus, tum totis speciebus existunt, quas utique discernamus oportet. Sed maximam cunctorum generum acceperis differentiam, quod alia sine aculeo, alia aculeata. Et rursum in eorum utroque permulta generum specierumque discrimina constant, de quibus jam referre tantum est. Ergo aculeatorum alia ex toto aculei sunt; ut ceu corruda, & nepa: hæc enim nullum juxta aculeum folium gerunt. Alia foliis constant aculeatis, ut acanum, eringium, cnecum: hæc enim atque similia in foliis aculeum gerunt, quamobrem foliis aculeigera dixeris. Quædam etiam juxta folium aculeatum, altero quoque folio conduntur: ut ononis, tribulus, phleus, quam nonnulli stœbam appellant. Tribulus vel femine aculeigetum est: habet enim in femine aculeum. Qua de causa, id quoque proprium ei (ut sic loquar) præ omnibus licet utique adnotare. Nam in ramis quidem quæ aculeum gerant, vel inter arbores fruticesque multa reperire possis: ut piram sylvestrem, malum punicam, paliurum, rubum, rosam, capparim. Hæc in aculeatorum genere discrimina invenies: quatenus ea obiter dici potuerunt. At eorum, quibus aculeus deest, digestio nulla penitus generatim fieri potest. Quippe cum fortiorum diversitas, amplitudine, parvitate, figuraque, immensa

σφακός
Ald. Bis.

† μυσφόνος
Codex Bas.
in marg.
Scal.

ρέα, κνέωρον, ώρζανον, θυμβρος. σφάκελ, έλε-
λίσφακ, πρέσιον, κόνυζα, μελισόφυλλον έπερα-
πιαύτα, κχ τή τούρις όμοια. έπι τή ναρθηκάδη κχ νευρό-
καυλα. καθάπερ μάραθρον, ίσωμαράθρον, ναρθη-
κία, νάρθηξ, κχ τή καλέμυρον † έπό πνων μύφω-
νον, κχ όσοι όμοια τούτοις. άπαντα γάρ άντις κχ τών-
τα κχ όλως έπι ναρθηκάδες έστι, τής Φρυγανικής φύ-
σεως ήείη. είδη δέ κχ Δίαφοραί καθ' έκασον τών είρη-
ρημύρων είσί' τών μύφω φανερώτεροι, τών δέ, άφα-
νέστεροι.

ex singulis hifce indicatis habentur, aliis evidentia, aliis occultiora.

immensa incertaque fit. Quamobrem alio modo di-
videre illa tentandum profecto est. Sunt autem ge-
nera eorum complura, summisque differentiis dif-
creta: " ut edera, melothrum, rubeia, † smerea, †
casia, origanum, fatureia, † lens, salvia, † marru-
bium, pulicaria, apiastrum, cæteraque similia. At-
que etiam quæ minus similia sunt, scilicet quæ feru-
lacea, & nervicaulia sunt: ceu foeniculum, ferula-
go, ferulaque, herba muralis, sive muricida à qui-
busdam vocata, cæteraque similia. Hæc enim omnia,
atque in totum si quid ferulaceum, suffruticum natu-
ræ recte addideris. Genera vero atque discrimina,

† cistis.
† spiræa.
† spbacelus.
† prafium.

JULII CÆSARIS SCALIGERI ANIMADVERSIONES.

Δία τή ζυλάδεις είναι. Est proportio fruticum ad arbores
in natura lignea, quæ utrique communis est. Incirco
de his prius, quam de herbis. Hoc ex Theodori in-
terpretatione non potes agnoscere, qui interpretatur surcu-
lolum. At non pauci surculi non sunt lignosi. Omne quod
è terra surgit surrectum, surculus est, etiam in herbaceis:
quare milium quoque nigrum, surgium est dictum.

Rhaphanon hic interpretatus est, radicem. ραφαίς τα-
μεν frequentius dicitur à Theophrasto. ράφασις autem Braf-
fica. Verumque à Plinio, ut supra ostendimus.

Καδ' ίναπτεζ. De quorum utrifque dicendum est. Theo-
dorus omisit.

Τά δέ κχ τή τών άκαυτων έπερον ίχι φύλλον. Theodorus; A-
lia justa, folium aculeatum, altero quoque conduntur
folio. Quia dixit, έπερον ίχει φυλόν. Si alterum folium, ergo
duo. Cæterum hoc nequaquam verum est. Ononis enim à
sarmentis edit aculeos satis longos, ac teretes, qui foliolis ve-
stiuntur, neque aliufmodi folium habet. Quare τή τών ά-
καυτων, non debuit interpretari, folium aculeatum. Quid
autem hic agat έπερον, videndum.

Ο δέ τριβόλος, έ η άεικαρπία φυλάκαυτων έστι. Ιχι γδ άκαυτων
έν τή άεικαρπία. Theodorus; Tribulus vel femine aculei-
gera constat. Habet enim in femine aculeum. Quæ ni-
gatio? Semine aculeigera: quia femine aculeum gerit.
puerile. Et Theophrasti oratio morosa est. Ο δέ τριβόλος, έ
η άεικαρπία, quomodo subdit, φυλάκαυτων. Quo pacto άεικαρ-
πία φυλάκαυτων, si άεικαρπία έστι, non φύλλον? άκαυτων άκαρ-
πιος.

Περζάκαυτη. Vox rarior, Atticis ramum significans.

Τύπη. Theodorus, notatim: ineptè. κίωρον, Casiam, Pli-
nius Higini autoritate: aliud à Cneoro Thymelea.

Σφακός. Nescio quamobrem immiscueris his lentem? Lego,
σφακός, prudentius divideret in majora genera. Quæ lac
habent, quæ serpunt, quæ scandunt, aut ab aliis habitibus
χρζόφυλλα, & ejusmodi. Aculeum cultu cum multa deponant,
non videtur omnibus esse differentia essentialis. Asparagus
quoque è spina fit surculus.

Μυσφόνος; lege, non μυσφόνος. Theodorus à mure, mura-
lem; pessimè. Nam à muro hoc, & non implevit, φόνος.

IOANNIS BODÆI A STAPEL NOTÆ ET COMMENTARIUS.

Αμάρακ. Theodorus sampfuchum interpretatur,
A quod Plinius lib. 21. cap. 11. scribat. Amaricum Dio-
cles Medicus & Sicula gens appellaverit quod Ægyptus &
Syria Sampfuchum. Nicandri Scholiastes ad hunc in The-
riaca versum.

Μάλα δέ άν κχ άμάρακ είναι.

Πάντο δέ κχ άμάρακος ήτοι σάμαφυκος. Dioscorides lib. III.
cap. 47. σάμαφυκος — κχ λέιται ή έπό Κυζικηνών, κχ τών έν Κικκ-
λία άμάρακων. Vocatur autem à Cyzicenis & Siculis amara-
cium. Galenus tamen differentes facit stirpes, amaracum
& sampfuchum, & de utroque locis separatis, tanquam
diversis egit. Amaracum Galeni περιήνιον five matricaria
est Dioscoridis lib. III. cap. 155. περιήνιον, οι δέ άμάρα-
κος, &c. De hac quæstione plura cap. ult. hujus libri, ubi
amaraci tracto historiam.

Ημεροκαλός. Nescio qua auctoritate Theodorus, elium
interpretetur. Nemo quod sciam, prodidit ήμεροκαλός, vel,
ut apud Dioscoridem legitur, ήμεροκαλλός, elium significa-
re. Plinius Græcam servavit vocem. lib. 21. cap. 10.
Et tantum folio coronant Iovis, flos, amaracus, hemerocalles.
Ημεροκαλός vocatur, ab unius diei pulchritudine. Hesy-
ch. ήμεροκαλός τών σποράμων άνθος ή σφάινωμα. οι ή ήριον βάμμα φοι-
νήρον, οι έστι άνθος σπός μέλαν ήμύρον άκμάζον. οι ή νάρκισσον βοτάν-
η. Ignoravit Grammaticus qualis fit flos: sed quid vult,
cum ait ήριον βάμμα φοινηρόν? Vellus intelligit, aut lemnif-
cum puniceum & verficolem, cujus usus in sacris, ut au-
ctor est antiquus Grammaticus Theodorus Panagenes.
Aliud etymum apud Athenæum lib. 15. reperitur. & ή ή-
μεροκαλός καλουέται άνθος ό τλώ γέ τούτα μαρμαίνται, άμα ή τή
ήλια άνατέλλοιτι ήλιος. Hemerocalis flos noctu tabescit, sole
orientate aperitur. Quod sic intelligi debet; florem hunc
noctu in sese quasi collabi contrahique, interdiu vero pan-
dere sese, ac quasi reviviscere. quod plurimis contingit
floribus, anemoidibus, tulipis, & aliis. Vide quod ety-
mon magis arrideat. Hemerocallidem describit Diofco-
rides lib. III. cap. 137. Ημεροκαλλός (ita omnes codices)
φύλλα έχει & καυτόν όμοια κρίνω, κχλωρό δέ άσπερ πρέσει. άνθη δέ
έν άώτῃ καθ' ήμέτην δασφουσι γ' ή δέ. τλώ σχίσιν τή κρίνω ίουρώτα,
όταν άρξήται χυάινειν, (alt. χυάινειν) τλώ δέ χροάν ίσχυρώς άρξάν.
ρίζαν όμοίαν βολβών άμυγδαλί, &c. Hemerocallis caulem foliaque
habet liliis, sed porri modo virentia. Flores in singulis scapi

propagazinibus, terni quaternive erumpunt, liliis divisura, cum
dehiscere ceperunt, saturatiore vero ochræ (perquam luteo)
colore, radix prægrandi bulbo similis est: Plinius lib. 8. cap.
21. Hemerocalles pallidum è viridi & molle folium habet,
radice odorata: atque bulbosa. Pallidum è viridi; Dio-
scorides, viride instar porri, ait. Πράσινον χροάμα conflari in-
quit Plato in Timæo, πύρρον κερρατιμίνου μίλιου, ex fulvo &
νιγρό. Πράσινον ergo χροάμα, color, ad plenum & saturè vi-
ridis ac meracè. Male ergo Plinius, pallidum è viridi fo-
lium habere tradit, cum summi viroris folium dixerit
Dioscorides. κχλωρό δέ άσπερ πρέσει, viride quale est porra-
cium. Το κχλωρόν vertit pallidum, τή πρέσει viride; quod est
ineptum. κχλωρόν idem quod κχλωρόν, herbaceæ viriditatis.
Τή κχλωρόν aliquando pallidum significare, non nego; sed
cum additur άσπερ πρέσει, vel όποιόν πρέσει, non potest
verti, pallidum. Ridiculus esset, qui verteret, pallidū quale
est porraceum. Vel solus smaragdus docet, porraceum co-
lorem non esse pallidum. Græci Σμάραγδος λίθον πρέσι-
νον, κχλωρίζον κχ πούς φύσιν κχ τλώ χροάν ίσχυρώδων. Plinius
lib. 37. cap. 5. Herbas quoque virentes, frondesque avidè
spectamus. Smaragdus vero tanto libentius, quoniam nihil
omnino viridius, comparatum illis viret. Theophrastus
Chryfocollam, & smaragdum ejusdem coloris esse tra-
dit: κχ γδ τλώ χροάν παρόμοια τυχάιουσιν. Dioscorides χρυ-
σοκόλλων optimam ait, τλώ κατακόρω πρεσίζουσαι, id est, sa-
turate prasinam. Plinius vero chryfocollam probat, quæ
colorem herbæ segetis lætè virenti quam simillimum
reddat. Color ergo prasinus, sive porraceus est, qui in-
tense viret. Et hic primis error. Sequitur alter. odorata
ait esse radice. Libertum εὐώδη legere existimavit, cum
ύμυγδαλί dixisset. Alia hemerocalles Dioscorides, alia Theo-
phrastris est. Theophrastus hemerocallidem folia ait ha-
bere parva, caulem lignosum, άπαντα δέ τώτῃ ζυάδη & μι-
κρόφυλλα. Dioscorides folia liliis habere tradit: folia verò
liliis parva dici nequeunt, nec caulis lignosus. Theophra-
stus infra cap. 6. ήμεροκαλός κχ άώτῃ κχ άί ρίζα ζυλάδεις. Om-
nis bulbus carnosus, nullus est lignosus. Alia ergo heme-
rocallis Theophrasti, alia est Dioscoridis. Quæ heme-
rocallis Theophrasti fit, ignorare me fateor. Dioscoridis he-
merocallim Botanici asserunt, liliisphodelum, vel lilium
non bulbosum. Radix quidem huic magna, non tamen
bulbosa; sed plures asphodelo similes, nec folia caulisque
porri

porri modo viridia, verum è pallido virentia, verius tamen è luteo viridia. Proximè accedit ad hemerocallidis delineationem, quod lilium purpurocroceum vocant, vulgo Martagon. Caules huic sunt proceri, longi, subinde altiores quam lilii albi; folia tamen nigriora & angustiora, circa caulem multa, sed ante ejus exortum è radicibus nulla. Flores in summo caule copiosi x. xii. aut plures, ad usque xviii. xx. ac ultra, supra invicem incerto ordine digesti, lilii alterius forma & magnitudine, colore vero rubro, ad croceum inclinante, multis, exiguis, nigris quasi punctulis, litterarum quarundam veluti rudimentis, dispersi. Radices bulbi magni sunt, ex multis quoque nucleis, ut lilii candidi, sed majores. Floret cum rosis, paulo ante lilium candidum. Nascitur in Italia, in arvis inter segetes, in montibus etiam ac convallibus. Apud nos hortensis est. Hanc plantam negant alii hemerocallida esse. Hemerocallis, inquit, in singulis apophyphis, tres aut quatuor flores profert, colorem habentes *ισχυρός αζρόν*, id est, valde luteum. Αποφύσις autem, five *δασφύσις*, ramulares adnascencia, five appendices dicuntur. Ochrae color melino similis & citrino, à malo citrino nomen habens. Lilium autem istud ramulares adnascencia nullas habet, & flores in caule non modo tres aut quatuor, sed non raro xviii, xx, aut plures; subinde ad l. vel lx. usq; coloris non lutei, sed purpurei, crocei. Quibus de causis non quidè hemerocallidem, sed lilium esse apparet. Quod capite de lilio, *πέρφυρον* five purpureum reperiri, ex relatu Diosc. scribit, rubens Plinius lib. 21. c. 5. & Græci eo auctore peregrinum vocant. *Florem vero cynorrhodon, & laudatissimum in Antiochia, & Laodicea Syriae, mox in Phaselide, quartum locum obtinet in Italia nascens.* Nisi fortassis duæ hemerocallidis flores sint: una quidè apophyses habens, & ea quidè purpurea; ita enim & lilium istud hemerocallis fuerit, & præsertim *πέρφυρος*: qua appellatione hemerocallida etiam dictam, inter nothas voces reperitur. Sed verisimile est, hemerocallida non esse. Est enim hemerocallis quædã flore purpureo, cui *πέρφυρος* nomen propriè convenit. Hæc virorum maximorum sententia, qua Mathioli, jam quasi receptam, impugnant sententiam. Αποφύσις vocat Dioscorides non ramulares adnascencias, quæ è radice pullant, sed alas in summo caule, quarum singulæ tres vel quatuor lilii forma & constitutione prodeunt. Ad eundem modum Theophrastus libr. 4. cap. 7. dixit *ἀκρομοονής ἀποφύσις*. Ad alterum de colore, respondetur, *ισχυρός αζρόν* dixisse Dioscoridem, quod rubro croceo sit colore; talis vero color intense est luteus. Confirmat hanc opinionem, quod Aucuarii auctor scribit, *οἱ δὲ ἡμετέροι πάλαι κεν, οἱ δὲ κείνοι ἀγροί, οἱ δὲ πέρφυρος, οἱ δὲ βολβός αἰματικός; aliqui hemerocatalacton, alii crinon agrion, quasi lilium silvestre, alii porphyranthes, alii bulbum sanguineum.* Cur bulbum sanguineum, cur porphyranthes, nisi à croceo rubro, purpureoque floris colore? Τὸ αζρόν, quandoque pro luteo rubro accipi docet. Τὸ αζρόν ἔστω, portellum luteum οὐσί, quod non raro, immo sæpius ex rubro luteo constat. Hemerocallidis jam descriptæ varia reperiuntur genera. Datur flore candido, reperitur flore pleno: describit Dodonæus genus, quod minus vocat, caule minore constans, cubitali videlicet, foliis & floribus brevioribus. Hoc variat: communiter flore puniceo & quasi rubente, numero paucioribus, aliquando xx. & plures observantur. Invenitur & pleno flore, duodecim, viginti, aut plurium foliorum textura constans. Aliud genus phœniceum dicitur, quod sexaginta uno caule flores protulit.

Διὸ καὶ φερύρατις.] Hic habemus definitionem suffruticis, quæ libro primo cap. v. omiffa.

Τήρανον] Scribe *τήρανον*, *τυλά*. *ράφανος* quidem vulgo radix, *τάδις* dicitur, ut vertit Gaza; sed Theophrasto & antiquioribus Græcis *βρασσικα* designat. contra *οὐρανό*, quod vulgo *rhabbanum*, five radicem vocamus. Theodorus *ράφανος* legisse videretur. Utrumque inter olerum recensetur genera.

*Ασπύργος Cap. 111. probabo scribendū *ἀσπύργος* per φ. *Φυλακίω*.] Plantæ ita dicuntur, quæ spinas in foliis & pro foliis habent, ac spinoso constant folio, seu quæ folia ferunt omni ex parte sic in spinas divisa, & abeuntia, ut tangenti præter spinas nihil occurrat; ut acrona, eryngium, & similia.

Τὰ ἴκα ἐστὶν τὸ ἀκαθὸν ἔτερον ἔχει φύλλον, &c.] Corruptus codex. Ald. & Bas. eandem servant lectionem, nisi quod in iis pro, *οἱ δὲ τριβύλιος* καὶ τῆ ἀεικαρπία, legatur, *οἱ δὲ τριβύλιος* ἔν ἡ ἀεικαρπία φυλάκων ἔστιν ἔχει τὸ ἀκαθὸν ἐν τῆ ἀεικαρπία. Exscripsit hunc locum Plinius libr. 21. cap. 15. Ergo quædam herbarum spinosæ sunt, quædam sine spinis. Spinosa sunt multa species. In totum spina est *ἀσπύργος*,

scorpio: nullum enim folium habent. Quædam spinosa foliata sunt, ut carduus, eryngium, glycyrrhizon, urtica. In enim omnibus foliis inest aculeata mordacitas. Aliqua & secundum spinam habent folium, ut tribulus & ononis. Quædam in folio habent & in caule, ut pheos, quod aliqui stoeben appellaverunt. Hippophaes spinis genicularum: tributa proprietates, quod & fructum spinosum habet. Hæc partim corrupta, partim falsa. In antiquo codice, quædam spinosa folio, ut carduus. In altero; quædam spinosa foliata. Puto scripsisse Plinium, ac distinxisse, quædam spinosa, foliata sunt. Falsum est glycyrrhizon, vel, ut alius dicitur, glycyrrhizon pungens habere folium. Echinatum fructum fert altera glycyrrhiza, spinosum folium neutra. mordet, & ardet urtica, sed non pungit; nec spinas fert, ut tradit Plinius; nec urticam, nec glycyrrhizam mortalium ullus inter plantas quibus vel caulibus, vel folium spinosum, retulit. Sequitur, aliqua & secundum spinam habent folium: Emendat, aliqua & secundum spinosum habent folium. Est autem illud secundum, non præpositio, sed numerale nomen. Hanc lectionem Theophrasti probant auctoritate: quædam etiam juxta folium aculeatum, alterum quoque folium habent. τὰ ἴκα ἐστὶν τὸ ἀκαθὸν ἔτερον ἔχει φύλλον. Rectius, præter folium aculeatum dixissent, quam juxta. Sed nec hoc Theophrastus. tantum præter spinam quæ asparago pro folio, alterum folium habere tradit. Eadem ferme lectio capite tertio reperitur. His subjungunt. At si mavis, ut illud secundum præpositio sit; necesse erit addere alterum, verbum, ut legatur, aliqua & secundum spinam habent folium alterum: Sequitur; quædam in folio habent & in caule. Verus codex, quædam in folio non habent, sed in caule. Utroque modo, inquit, hæc legantur, adulterina nobis, & ab aliquo argutatore falso adjecta videntur. Nam & Theophrastus, nihilo plus tribuit Phleo (pheo) quam ononi & tribulo, ut constat ex cap. 1. lib. 6. Legatur nostro periculo; aliqua & secundum spinam habent folium alterum, ut tribulus, ononis, & pheos, (pheos) quam aliqui stoeben appellaverunt. Cætera delenda. Probant alii, antiqui codicis lectionem. Quædam in folio non habent & in caule, ut pheos, quod aliqui stoeben appellaverunt. Nobis hæc maximè arridet. Aliqua & secundum spinam habent folium, ut ononis & pheos, quod aliqui stoeben appellaverunt; quædam in folio habent & in caule, ut capparis. Vide cap. v. hujus libri. Ex eodem capite emendo hunc Theophrasti locum, ac scribo. Τὰ ἴκα ἐστὶν τὸ ἀκαθὸν ἔτερον ἔχει φύλλον, ὅσπερ ὁ ὄναρις καὶ ὁ φείως, ὁ δὲ τῆς κελούσι τοῦ τῶν δὲ τῶν φύλλον ἰσχυρόντων καὶ ὄν ἔχει ἀκαθὸν, ὅσπερ ὁ τριβύλιος ἔτερον, καὶ ἡ κριπάρια. ὁ ἴκα ἐστὶν τῶν πρῶτος ἀκαθὸν ἔτερον ἐν τῆ ἀεικαρπία, id est, Quædam etiam præter spinam, aliud habent folium, ut ononis, pheos, quod nonnulli stoeben vocant; quædam præter folium hispidum, caulem habent aculeatum, ut tribulus alter, & capparis: tribulus vero prior fructu spinoso est; spinas enim habet in pericarpio, id est, ambiente fructus involucre. Vide cap. v. citatū, & judica. Attendè ad Aldinam lectionem, & fer judicium; καὶ ἀεικαρπία φυλάκων ἔστι, ἔχει τὸ ἀκαθὸν ἐν ἀεικαρπία. Hæc corruptissima, nemo negabit, nec alia quam dedi lectio ex his colligi potest. Vide cap. tertium hujus libri. Agit de aculeatis plantis, & quot modis spinosæ dicantur, docet. τῶν φύλλον ἀκαθὸν, male vertunt, secundum folium, vel, juxta folium. Cum τῶν φύλλον non sit, juxta, vel, secundum, sed, præter. τῶν φυλάκων sunt, quæ spinas habent pro foliis. τὰ ἴκα ἐστὶν τὸ ἀκαθὸν ἔτερον ἔχει φύλλον, quæ præter spinam folium etiam habent minimè spinosum. Pergit Plinius, Hippophaes spinis genicularum. Scribe, *hippophaes spinis est angulata*. *γωνιώδης ἀκαθὸν* Dioscorides. Pro, *tributa proprietates*, scribe, *tribuli proprietates*.

Φείως.] Scribe, *φείως*. *Φείως* aquatica est planta, de qua supra libri 4. cap. 11. egi. *φείως*, scribendum ex cap. v. hujus libri probatur, ubi inquit, καὶ τὸ φύλλον ἰσχυρόντων ἔχει τὸν κεν ὄν, ὅσπερ ὁ φείως καὶ ἰσχυρόντων ἀκαθὸν τῶν φύλλων, &c. Composita vox *ἰσχυρόντων*, satis declarat *φείως* legendum esse. Cæterum Galenus in exegesi *φείως* non *φείως*, sed *ἰσχυρόντων* vocari tradit. Στίβης κάρπυον τὸ ἰσχυρόντων σίβης. Ibidem *ἰσχυρόντων* (ita lege, non *ἰσχυρόντων*) πῶς οὐ μόνον ἰσχυρόντων ὀνομάζεται, ἀλλὰ ἔκαστος καὶ σίβης (vulgo *σείβης*). series alpha betæ alteram præfert lectionem) Uter rectè, Theophrastus, an Galenus, nemo facile judicabit. Probabilior Theophrasti sententia. vide c. v. hujus libri.

Περὶ ἀεικαρπία, &c.] Suidas, *πείθης* ἔκαστος τῶν οὐφύσις τῶν δένδρων. οἱ δὲ Ἀπικὰ πέρινα ἔκαστος καλοῦσι; *πείθης* ἀκαθὸν ergo, *ramos habens spinosos*.

Σπύρα.] Scribe ex lib. 1. cap. 23. *σπύρα*. Plinius libr. 21. cap. 9. Ergo in coronamenta folio venere melothyon, spireon, trigonon (scribe *origanum*) cneoron, quod *casti* Hyginus vocat: & quod *cunilaginem*, quæ *conyza*, *melisso* *phyllon*

phylon, quod apiastrum, melilotum, quod fertulam campanam vocamus. Σεπείραξ, nomen invenit Δοπίης απείραξ, quod frutex fit lentus & vitilis, ita ut in spiram torqueri possit. Theophrastus inter plantas, quæ ἐκ τῶν θυμαριῶν ἀκρόκαρπα sunt, recenset lib. 1. cap. 23. Spinæam plantam esse asserunt, quam Mathiolus pro viburno pictura expressit. Inter humiles recensetur frutices, virgas promit lignosas, sive tenues, caudices bicubitales, interdum altiores, nonnunquam humana altitudine majores, pro soli cœlique ratione, digitales, aut pollicaris crassitudinis, leantos, flecti faciles, frangique contumaces, cortice albicantes. Folia vero magna, lata, crassa, ambitu seu marginibus crenata, ulmeis magnitudine & formâ ferè similia, sed pilosa, & dum vigent incana, rubentia cum cito cæsura emarcescunt, quæ paribus internodiis, adversis pediculis conjugatim adhærent. Flores racematim in umbella enascuntur albidii. Acini succedunt in uvam congesti, lentis magnitudine ac similitudine, utrimque leviter compressi, qui initio virent, inde rubent, per maturitatem nigricant. Radix per summa cespitum huc ac illuc divagatur. In montibus & sylvis, locis asperis, & petrosis reperitur. Italiæ, Germaniæ, utriusque Galliæ nota. Vere novo promit folia, floret ætate, autumno fructus maturi. Viburnum Virgillii esse voluit.

Verum hæc tantum alias inter caput extulit urbes,
Quantum lenta solent inter Viberna Cypressi.

Viburnum voluit esse, id quod Ruellius Gallis viorno dictum scribit; verum cum tota Calabria, & magnus Apuliæ tractus Vavornam appellet genistam, quæ non minus lenta, flexilis, ac obsequiosa quam Lantana vel Viburnum vulgo vocatum, nihil certi statuere possum.

Μάραθρον. Sic antiquioribus Græcis, recentioribus vero, uti Simoni Sethi, Actuario, aliisque μάραθρον dicitur. Apud Actuarium tamen libr. de spir. anim. scribitur, μάραθρον. ἄλινα κὲ μάραθρον θυμαί, κὲ ξύρα. Μάραθρον recentiores vocarunt quod foliis teneris mollibusque sit, vel quod molliendi vim habeat. Μάραθρον antiqui dixerunt ἀπό τῆς μαίρειν τούτ' ἐστὶ λάμπειν κὲ ἀθρῖν, quod est videre, lucere, quia visus aciem excitat. Plinius lib. 8. cap. 11. & lib. 20. cap. 23. Fœniculum nobilitavere serpentes gustatu, ut diximus senectam exuendo, oculorumque aciem succo ejus reficiendo: unde intellectum est hominum quoque caliginem præcipue eo levari. Hæc partim ex Aristotele lib. 9. hist. anim. & de Mirab. aufc. Nicandro & Dioscoride habet. Nicander statim in initio Theriaces describit hanc historiam.

Καί τε παρὲς λιγρωτῶν, ἄλω δρόμον, ἢ δ' ἵνα ποίη,
Πρῶτα κνίσκουδμῆ σκιάει χλοάοντας ἰάμνες.
Τῆμ' ὄτ' ἀυαλέων φολίδων ἀπεδύσατο γῆρας
Μῶλως ἐπιστείχων, ὅτε φωλεὸν εἶαρε Φεύγων
Ὀμμασιν ἀμβλώσει. μαράθρου δὲ ἐνήχυλος ὄρησι
Βοσκηθεὶς ὠκύντε ἔ αυγήεντα τῆησι.

Aut aquas non planities & densa vipreta
Quæ primum surgens herbarum fœtus inumbrat;
Transieris, siccam tunc dorfi exuta senectam
Bestia, segne trahit molli cervice volumen,
Cum tepido sub vere suum modo liquerit antrum,
Et caliganti malè cernit lumine, sed cui
Atrosus mox, fœniculi sua robora caulis,
Atque novum reddit qualis fuit ante vigorem.

Idem repetit Nicander cum de Scytali agit.

Dioscorides libr. 3. cap. 81. Ὁ δὲ χυρὸς καθλιβένται τῶν καυλῶν κὲ τῶν φύλλων ἐν ἄλιῳ ξηραθῆτε, εἰς τὸ ὀφθαλμικὰ ὅσα αὐτὸς ὀξυδερκίαν σκινάζεται ζητήματος. Succus caulibus & foliis expressus, & in sole siccatus, oculorum medicamentis utiliter additur, quæ ad aciem visus excitandam reficiendamq; præparatur. Alii tamen μάραθρον dictum contendunt, Δοπί τῷ μαράθρῳ, ἀ μαρσεσένδο, quod ejus usus multus cum inaruerit ac marcidus fuerit, ad condienda plurima. Fœniculum idem nomen putant, quod quasi fœnum in hyemes arefactum ac marcidum reponatur. Plinius lib. 19. ca. 9. Reliqua sunt ferulacei generis, cui fœniculum (quidam tamen malunt inter σύμφυτα, quæ in quotidianum vitæ veniunt usum, quam Φαρμάκωδη, recensere. Plinium sequitur Theophrastus) anguibus, ut diximus, gratissimum ad condienda plurima, cum inaruerit. Fœniculum alii tamen dictum putant, quod satum magno cum fœnore semen reddat. Quæri posset, an μάραθρον, idem sit quod fœnicu-

lum; siquidem Plinius libr. 8. cap. 27. marathrum tanquam à fœniculo diversum ponit. Anguis hyberno situ membrana corporis obducta, fœniculi succo impedimentum illud exiit, nitidusque vernat. Exiit autem à capite. Paulo post. Idem hyberna latebra visu obscurato marathro herba sese fricans, oculos inungit ac refocet. si vero squammæ obtorpuere, spinis juniperi se scabit. Dicendum eandem esse plantam: Plinium verò modo Græcum, modo Latinum nomen posuisse. Quod ut pateat, versus Nicandri alios addam ex Theriaca, ubi idem de μάραθρῳ, quod Plinius de fœniculo refert.

Οὐ γὰρ ὄτ' αὐτὸν χαράδρεια λίπη καὶ ῥωγάδα πίτηλι
Ἦρος ἀέζορδίου, ὅποθ' ἔρπητα γαῖα φαεῖνει,
Ἀκρέμων ὁ μαράθρῳ χυτὸν ἐβείδοσκειται ἔρην,
Εὐτ' αὐτὸν ἡελίοιο ἐπιφλόον ἀψευα βαάλη.

Ne postquam juvenis venienti tempore veris,
Magna Deum quando profert serpens mater,
Liquerit obscuram consueta cubilia petram,
Et nitidos tepido sub sole exuerit artus,
Pandentes se fœniculi teneram exedit herbam.

Plutarchus, De solertia animi. Ὁ δὲ δρῶντων ὁ τῶν μάραθρον τῶν ὀφθαλμῶν ἀμβλυώθηοντα λεπίδιον ἐ Διόσκωρῶν. Draco oculum obtuse videntem, fœniculo compunctum acuit. Recentiores τῆριαν vocarunt. Hefychius ἡρεῖα μάραθρου θυμαίος, à pluribus forte foliis. Idem enim θεατόφυλλον, πολυφύλλον exponit. Theophrastus has fœniculi notas tradidit lib. 1. cap. 18. femem nudum ferè nullo tegumento obductum. cap. 19. ejusdem libri suaveolentiam quandam præstare; quod libr. 6. de caus. cap. 13. repetit. Locum adeat lector. Lib. 6. cap. 1. inter ferulacea recenset; ac capite sequenti inter nervicaulia. lib. 9. cap. 10. Thapsiam folium fœniculi habere scribit. Dioscorides ejus notas ipsarum quoque tradidit, capite citato, ubi de viribus ejus agit; & quia nota satis, descriptionem non addit. Ac lib. 3. cap. 60. de fœveli Mafsilienfi, φύλλα ἔχει ἰσχυρὰ μάραθρον, παχύτερα δὲ, κὲ τῶν καυλῶν ἀρτεσίτηρον. folia habet fœniculi, at crassiora, caulemque vegetiorem. Eodem lib. cap. 83. de Dauco, ὁ μὲν τίς ἐστι κρητικὸς, μάραθρῳ ἔχων τὰ φύλλα ὁμοίᾳ, μικρότερον δὲ ἐ λεπτότερον. at creticum quidem foliis est fœniculi similitudine, at minoribus tenuioribusque. Eodem lib. cap. 80. de elaphobosco, καυλὸς ἐστὶ λεβανωπιδί, ἢ μάραθρῳ ἰμφορῆς, γαλομαρῶδ' ὅ. caulis est libanotidi, aut fœniculi similis, geniculatus. Cap. 58. de ligustico. ἰφ' οὐ κὲ τὸ σπέρμα μέλαν, κατὰ τὸν ἰσομακίης αὐτὸς τὸ σπέρμα μαράθρου. ἔ qua semen dependet nigrum, solidum, oblongum, fœniculo proprium. Has omnes notas in vulgari fœniculo reperiri, nemo in dubium vocavit.

Illud notandum, quod caulem fœniculi in Iberide, gummi emittere scribat Dioscorides. Ἐν δὲ τῇ αὐτῇ ἰσχυρῇ ἰσχυρῇ καὶ ὅπου ἀνήσιν ὁμοίον κῆμαται δόξατελεζόντων ὅσῳ τῇ ἀνήσιν μίσην τὸν καυλὸν τῶν ἐπιχωρίων, κὲ πυλὸν ὀξυπῆτην, ἵνα ὑπὸ τῆς θυμαρισίας οἰοτὶ ἀφιδράσσει ἐκδοῦναι τὴν κῆμαται. Porro in Iberia, quæ ad Occidentem spectat, liquorem etiam reddit fœniculum, gummi similem. caulem vero medium; dum floret herba, demittunt indigene, ignique admovent, quo facilius vi caloris, velut exudans, gummi emittat. Genera Theophrastus novit duo; vulgare, de quo hæctenus, & ἰππομάραθρον, vel, ut Simeon Sethi, ἰππομάραθρον. Gaza equifolium vertit; cum, ut jam sæpe dictum, vox ἰππομαῖος magnitudinem significet in compositioibus. Galenus lib. 7. de simpl. med. facult. ἴσῳ κὲ ἕτερον μάραθρον ἀρῆρον, ὁ καλοῦσιν Διόσκωρῶν ἰππομάραθρον. Est ἕ ἄλιud sylvestre fœniculum, quod à magnitudine hippomarathrum vocant. Simon Sethi idem refert. Nicandri Scoliafies, ni codex depravatus, hippomarathrū, hippofelinum Theophrasto vocari dixit, quod pōjus est. vide cap. de hippofelino. Fœniculi vulgaris genera nonnulla observarunt recentiores. Foliorum colore variat; aliud est virentioribus, aliud subnigricantibus, rubentibus. Est & aliud quod vulgare Italicum vocant, femine oblongo, gustu acuto. Est & dulce, quod sapore tantum distinguitur. Et in femine hæc differentia reperitur; rotundius est, quod Romanum vel Florentinum dicitur, vel in rotunditate oblongum est, quod omnium gratissimum & dulcissimū est, & Bononiâ adfertur. Fœniculum omnibus notum; hippomarathrum non describit Theophrastus: facit id Dioscorides, qui duo, ut & Galenus & Plinius, ejus agnovit genera. ἰππομάραθρον, μάραθρον ἴσῳ ἀρῆρον μέλας. Φίρεται δὲ ἀπὸ τῆς κῆμαται ὁμοίον, ἵνα δὲ ἰππομαρῶδ' ἴσῳ τῆς πνομῆς σπασθούσας ἰάται — καλεῖται καὶ ἕτερον ἰππομάραθρον, φύλλα ἔχει σπῆνᾶ, μικρὰ, αὐτομήκη, καρπὸν δὲ σπασθούλον αὐτὸς τῶν τῷ κρηίου (nota lector; magni nominis litterator, negat hac voce unquam usum Dioscoridem) δειμῶν, ἀ δὲ

δαιδη, ἡμεμωπύον. Hippomarathrum fœniculum est sylvestre, procerum; quod semen profert cachryi simile (idem Gal. lib. cit. τὸ σπέρμα καὶ γὰρ τὸ καθ' ἑαυτὸν ὡς τὸ σπέρμα τῆς καθ' ἑαυτὴν ἀσπίδος, semen cachryi assimilabile est) Radix subest odorata, quæ bibita stranguriæ medetur. Plinius lib. 20. cap. 23. Est & in hoc genere sylvestre, quod alii hippomarathrum, alii myrsineum vocant (myrrhineum, quod myrrhum forte oleat: & hinc Nicandri Scholiastes hippocelinum à Theophrasto vocari scripsit, quod is hippocelini radicem, lachrymam myrrho similem ferre tradit) foliis majoribus, gustu acriore, proceris, brachiali crassitudine, radice candida; nascitur in calidis sed saxosis. Et hæc de priori hippomarathro. Eiusdem nominis plantam quandam describit in prodro. Cl. Bauhinus, quam nunquam vidi, nec semen ejus habui, quod terræ mandarem. Traditur & alterum hippomarathri genus, foliis angustis, exilibus, & oblongis, semine rotundo ceu coriandri, acri, odorato, & excalfaciendi vi prædito. Hujus etiam Galenus loco citato meminit. Ἐπεὶ δὲ ἐν ἰστροῦ μάραθρον ἔστι σπέρμα προσύλον ἐστὶν, ἔχει δὲ καὶ ἡμεμωπύον. Est etiam aliud hippomarathrum, cujus semen rotundum, acie, coriandri simile. Plinius loco citato; Diocles & aliud hippomarathri genus tradit, longo & angusto folio, semine coriandri. Nec hoc genus novi, neque semen ejus ad nos adfertur. Ad ferulaceorum classis referri debent peucedamum, ligusticum, fœfeli. De quibus lib. 9. Cæterum fœniculum tam copiosè in Iberia provenit, ut incolæ campos nonnullos à fœniculo fœnicularios vocarint. Strabo Geograph. lib. 3. Φέρεται ἐν τῷ Ταρρακωνίᾳ δὲ πᾶσι τῶν ἀναθημάτων ἡ Πομπήϊα, ἃς ἡ Ἰουδαίου πεδίου καὶ Βεπίρων, καὶ τοῦ Μαργαρίτου καλουμένου πεδίου τῆς Λακωνικῆς γλώττης, φύονται πολὺ τὸ μάραθρον ὃν ἡ Ταρρακωνία ἐν τῷ περὶ τῆς Ἰστροῦ καὶ Διερτυκίου πεδίου. Tendit ad Tarraconem à trophæis Pompeii per Iungarium campum, & Veteres, & campum fœnicularium, Latine, à fœniculi ibi nascentis copia, dictum. à Tarracone ad transitum Iberi ad urbem Dertossam. Addimus, pro confirmatione ejus quod dictū, μάραθρον, idem esse quod fœniculum, ad hunc locū notata à Cl. Casaubono: Τὸ Μαργαρίτου καλουμένον τῆς Λακωνικῆς γλώττης. Hæc sunt, inquit, commoda interpretatione juvanda: alioqui videbitur Marathron vocē esse Latinam: verum illo hoc potius ait, appellari locum Romanā vocē, quæ respondeat Græcæ μαργαρί. Sic autem exprimit fœnicularium campum Latinis dictum. Post pauca. Quod autem putat doctissimus Lipsius scribendum Μαργαρίον, proventus ratione caret. An ignorabat vir eruditus cum illa scriberet

μάραθρον dici & μάραθρον pro eodem. Nempe & hoc observavimus ex Nicandri versibus modo citatis; & Μαργαρίον sine genere Masculino herbam eandē vocari cum μάραθρον genere neutro dicatur, ex Athenæi libr. 13. notat. Item Steph. καὶ τὸν μάραθρον ἰδίως πινυὸς ἢ ἢ μάλα, citans verbum Ovid. Profuit & marathos bene olentibus addere myrrhis: ubi addit Stephanus, Μαργαρίον, locū Atticæ, etiam videri possit dictum τὸν μάραθρον, quod magna ibi marathi seu fœniculi esset copia. Quod ipsum affirmat Casaubonus dicto loco. Quomodo eadem voce in textu citato Strabo utatur, Lector observabit.

Nāσθη. Hunc locum vertit Plinius lib. 21. cap. 9. ubi de coronariis agit floribus. Inter hæc nervosi cauliculi quibusdam, ut marathro, hippomarathro, inyophono: utuntur & ferulis & corymbis, & hederae flore purpureo. Est & in alio genere earum sylvestribus rosis similis. Tractat hoc libro Theophrastus de suffruticibus & herbaceis; & primo quidem de suffruticibus; quo in genere tam in coronariis, quam olerum generibus pauca tradit esse domestica. Et in coronariis, rosæ, violæ, sampuchum, serpyllum, &c. In olerum genere similiter, ut ruta, brassica, & similia. Postea utriusque generis differentias & species sylvestriū, tam coronariorum, quam oleaceorum explicat, totumque genus sylvestriū dividit in spinosa & spinis carentia. Inter non spinosa recenset cistum, fœniculum, myophonium, ferulam. Malè ergo viri magni corrigunt, utuntur & spherulis & corymbis hederae flore purpureo. Spherulis & corymbis, res est eadem; ad eandē verò rem significandam duas synonymas voces non usurpat Plinius. Scribe pro, utuntur & ferulis; utuntur & ferulis, & corymbis hederae. Duos tamen commisit errores Plinius; quod κιστὸν, hederaem vertit; & quod inter coronamenta refert, quæ nihil minus quam πεφασμα καὶ sunt. Immo nullum eorum suffruticum quæ ad finem citantur capitis, inter coronarias recensetur plantas. Quod vel ex cap. 6. hujus libri patet, ubi de coronariis agit plantis, nec horū facit mentionē. De altero errore lib. tertio egi. Vide cap. sequens.

Μυόφωρον. Μυόφωρον scribunt per ὁ μικρὸν, quomodo capite sequenti legitur. Nobis tamen vulgata placet; idque quod apud Hesychium reperitur, μύοφωρον πῶς ἢ καὶ ἀκοντίας. Frustra corrigunt ἀκόντιον. Qualis ἀκοντίας herba sit, docet idem Hesychius, ἀκοντίας βοτάνη τις: οὗτως καλουμένη, τὸς κύνας θεραπεύουμένη δὲ τῆς δακτύλων τῶν ἀφίων, herba quæ canes curat à serpentibus demorsos. Hanc vim aconitum non habet.

"cisti duo genera esse dicunt, materiam & fœminam. † cutis modo tenue, oblongum. † odoreque est gravi, nigra, odorata. vide com. lignosi, qui à terra, vel paulo supra dividuntur. materia quidem constant admodum lignosa, sed valde lenta, quam obrem ea ad colligandum & comprehendendum videntur agunt, vide cap. 17. libr. 3. † pulchris admodum floribus circa æstivum solstitium onustum conspicitur. † Etenim si pulchre defloruerit, mellitroprobe succedet; sin vero non pulchre, semina.

Κ Ε Φ Β.

CAP. II.

Ederæ, & casie duo esse genera. De origano, thymo, sphacelo, salvia, marrubio, pulicaria, ferula, ferulagine, mandragora, cicuta, elleboro, albuco, fœniculo, muricida.

Κ Αὐτὰ κιστὴ δύο γένη διακρίσσει, τὸ μὲν ἄρρην, τὸ δὲ ἡλίον τῶν τὸ μὲν μείζον καὶ σκληρότερον ἔστι λιπαρώτερον φύλλον ἔχειν, καὶ τὸ ἀνθὸν ἰσπίοφυλλον. ἄμφω δὲ ὅμοια τῶν ἀγρίοις πλεῖον ἐλάττω καὶ ἄσσμα. δύο δὲ εἶδη καὶ τῶν κνείων. ὁ μὲν γὰρ λευκός, ὁ δὲ μέλας. ἔχει δὲ ὁ μὲν λευκὸς τὸ φύλλον δερματώδες, περισηκῆς, ὁμοιοχρημον τρόπον πινὰ τῆς ἐλαίας. ὁ δὲ μέλας, οἷον ἢ μυρική, σαρκώδες. ἰσπίοφυλλον δὲ μάλλον ὀλευκός. ἐστὶ δὲ ὁσμώδης. ὁ δὲ μέλας † ἄσσμα. τὴν δὲ ρίζαν τὴν εἰς βάθρον, ἄμφω μεγάλῳ ἔχουσι. καὶ τοὺς ἀκρέμονας πολλὰς καὶ παχέας. καὶ ξυλάδεις ἀπ' αὐτῆς τῆς γῆς ἢ μικρὸν αἰωρίζομενας. ξυλάδεις δὲ καὶ γλίστρον σφόδρα. διὸ καὶ χεῶνται πρὸς τὸ καταθεῖν καὶ τὸ περιλαμβάνειν, ὡσπερ τῶν οἰσῶν. βλαστάνει δὲ καὶ ἀνθί μετ' ἰσημερίαν μετ' ὡραίων καὶ ἀνθί πολὺ χρόνον. καὶ τῆς ὀρεγάνης ἢ ἢ ἐλάνα ἀκαρπῶν ἢ δὲ λευκῆ, κάρπυον. καὶ ἴμον τὸ μὲν, λευκὸν, τὸ δὲ μέλαν. αὐτῆς δὲ † σφόδρα, περὶ τῶν ἀνθῶν (καὶ τὸ γὰρ ἀνθί) ἡμερῶν. ἀπ' ἧς καὶ ἢ μελίττα λαμβάνει τὸ μέλι. καὶ τὸ τὸ φασιν οἱ μελίτταροὶ δὴλον εἶναι, πόπρον δὲ μελίτταρον ἢ ἢ. ἄλλως γὰρ ἀπανθίζουσι σὺν ἀμελίταις. βλάπτει δὲ καὶ δόσθησι τὴν ἀνθῶν, εἰάν ὕδαρ ἰσπίοφυλλον. σπέρμα ἢ κάρπυον, ἢ ἢ τὸ μὲν, καὶ ἐπιμάλλον ἢ ὀρεγανῶν ἔχει φανερόν. τῶν ἴμων δὲ σὺν ἐστὶ λαβεῖν. ἀλλ' ἐν τῶ ἀνθί πᾶς ἀγαμέμικται. σπέρμα σπέρμα.

E Deræ namque duo genera, mas, & fœmina. Quoniam altera majus, durius, pinguiusque folium habet, floremque ad purpuram inclinat: ambabus tamen flores rosas sylvestribus proximi, verum minores & sine odore. Casia quoque duo genera: alia enim candida, alia nigra. Candida folium modo cutis oblongum, figura quodammodo oleagineo simile. Nigræ, quale tamarici, carnosum. Candida magis se humi spargit, & odorataque est: nigra odore caret. Radix ambabus, quæ alte descendit, grandis. Ramique permulti, crassi, "surgulosique, ab ipsa protinus tellure, aut paulo superius sparsi, lenti admodum sunt. Quamobrem hisce ad colligandum modo junci utuntur. Germinant, florentque post æquinoctium autumnum: & multum denique temporis florent. Et origani vero genus nigrum, sterile, candidum, fructuosum est. Quin & thymum candidum nigrumque reddunt. † Sero id admodum floret: nam circa æstivum solstitium incipit. Mel apes hinc capiunt, & hoc augurio apiarii constare affirmant, an probe melleter, nec ne. † Etenim si aliter defloruerit, mellatio minus probe succedet. Destruitur, peritque flos, si imber incessit. Semen fecundum satyreæ: atque etiam magis origani manifesto sentitur. Thymi nullum ostendi potest, sed floribus quodam permiscetur modo. Flores etenim serunt, itaque oritur thymum.

ἡμιπερὶ τὸν Βασ. † ἀγρίοις ῥόδοις. πάλω. † ἄσσμα. Βασ. Ald. Bas. ξυλάδεις τὴν. Scribe, χιζομένους, ξυλάδεις τὴν μὲν ἔχουσι ὕλην, γλίστρον δὲ σφόδρα. † σφόδρα, καὶ σπέρμα. † σφόδρα, καὶ σπέρμα. καὶ τὸ γὰρ ἀνθί. καλῶς γὰρ ἀπανθίζουσι σὺν ἀμελίταις, καὶ τὸ μὲν ἢ σπέρμα.

γάρ τῷ τοῦ ἀναβλαστάνει· ζητῶσι δὲ καὶ λαμβάνουσι οἱ
 ἐξ ἄλλων Ἀθήνησι βλαστάνουσι τὸ γένος. ἴδιον δὲ ἔχει καὶ
 πρὸς ταῦτα καὶ σχεδὸν πρὸς τὰ ἄλλα, καὶ κατὰ τὸ
 τόπου. ἔστι γὰρ φασὶ δύνανται φύεσθαι καὶ λαμβάνειν, ὅπου
 μὴ ἀναπνοὴ δύνανται ἢ ἀπὸ τῆς θαλάσσης. διὸ ἔδεν ἐν
 Ἀρκαδίᾳ τὸ γίνεσθαι τὴν βλάστησιν καὶ ὀρέξανον. καὶ τοῖς ποι-
 αῦται πολλὰ καὶ ποικίλα. ὡς ἀπὸ πλείστον ἐν τῷ συμβαίνοντι
 τοῦτο καὶ ὅτι τῆς ελαίας. ἔστι δὲ καὶ ἐκείνο διακρίνει τετρακο-
 σίων ἐσθίων ἀπὸ θαλάσσης ἐπάνω φύεσθαι. σφάκε-
 λος δὲ ἐστὶν ἐλελιόφρακος διαφέρουσι, ὡς αὐτὸ τὸ μὲν
 ἡμέρον, τὸ δὲ, ἀγριον. λεῖότερον γὰρ τὸ φύλλον τῷ
 τῷ σφάκελῳ καὶ ἐλαίῳ καὶ ἡλίῳ καὶ ἀνθηρότερον. τὸ δὲ
 τῷ ἐλελιόφρακῳ βαρύτερον. δύο γένη καὶ τῷ πρῶτῳ.
 τὸ μὲν γὰρ ἔχει πῶδες τὸ φύλλον ἐστὶν μακρὸν ὀπίσθερα-
 ραγιδίον. ἐπὶ δὲ τῶν ἐντομῶν ἐντόμους ἐνδήλους
 σφόδρα καὶ βαθείας. ὡς καὶ οἱ φαρμακοὶ πάλαι χρῶνται
 πρὸς ἐνιαὶ τὸ δὲ ἔπειτα ἐρογυλότερον καὶ ἀνθηρότερον
 σφόδρα, κατὰπερ τῷ σφάκελῳ, καὶ τῶν ἐντομῶν ἀ-
 μαυροτέρως ἔχον καὶ ὀπίσθερα ραγιδίον ἡλίῳ. κερ-
 ζῆς δὲ τὸ μὲν ἄρρεν, τὸ δὲ θήλυ. διαφέρει δὲ ἔχει,
 κατὰπερ τὰ ἄλλα τὰ ἔτω διακρίνειν. τὸ μὲν γὰρ θή-
 λυ λεπίσφυλλοτερον, καὶ ζυνηκὸς μακρὸν. καὶ τὸ ὅλον
 ἐλαίον. τὸ δὲ ἄρρεν, μείζον τε καὶ παχυκαυλότερον, καὶ
 πολυκλωνότερον, καὶ τὸ φύλλον μείζον καὶ λιπαρώτερον ἔ-
 χον. ἐπὶ δὲ τὸ αὐτὸ λαμπρότερον. καρποφόρα δὲ
 ἀμφω. τὸ δὲ ὅλον ὀψίβλαστει καὶ ὀψιανθεῖ πρὸς ἄρρεν-
 ρον, καὶ μετὰ ἄρρεν λαμβάνει. βαρεία δὲ ἡ ὁσμὴ
 τῷ ἄρρεν. ἡ δὲ τῆς θηλείας δριμυτέρα. διὸ καὶ πρὸς
 τὰ θηρία χρῆσιμη. ταῦτα μὲν ἐν καὶ τὰ πρῶτα ὡς περ
 διαφέρουσι. πάλιν δὲ ἄλλα μονοειδῆ τυγχάνοντα καὶ
 τῶν πρότερον εἰρημίων καὶ ἔπειτα πρὸς ταῦτα. πλείω
 γὰρ ἐστὶ. τὸ δὲ νερθηκώδες (γένος γὰρ καὶ τῷ τῶν φρυ-
 γαϊκῶν) πολλὰς ἐπειρήθησαν ἰδέας. ἐν οἷς πρῶτον ὑ-
 πὲρ τῷ κρινῶ πᾶσι λεκτέον, ὑπὲρ νερθηκῶς τε καὶ νερ-
 θηκῶς εἴτε τὸ αὐτὸ γένος ἐστὶν ἀμφῶν, διαφέρουσι δὲ
 κατὰ μέγεθος, εἴτε καὶ ἔπειτα ὡς περ πένες φασιν ἡ δὲ ἐν
 φασεῖ φύσις ἀμφῶν ὁμοία, πάλιν καὶ τὸ μέγεθος.
 ὁ μὲν γὰρ νερθηκῶς γίνεσθαι μέγας σφόδρα. ἡ δὲ νερθη-
 κῶς μικρά. μονόκαυλα δὲ ἀμφω, καὶ γονατώδη. ἀφ-
 ὶν πᾶσι φύλλα βλαστάνει καὶ καυλοὶ πένες μικροί. βλα-
 στάνει δὲ ὡς ἀπὸ τῶν φύλλα. λέγω δὲ ὡς ἀπὸ τῶν
 ὅτι οὐκ ἐκ τῶν αὐτῶν μερῶν τῶν γονάτων, ἀλλ' ἐναλλάξ.
 ἐπειρήθησαν δὲ τὸν καυλὸν καὶ ὅτι κατὰπερ τὰ τῷ κα-
 λάμῳ. πάλιν ἀποκεκλιμμένα ταῦτα μακρὸν διακρίνει
 μαλακότητι καὶ τῷ μέγεθος. μέγας γὰρ τὸ φύλλον καὶ
 μαλακὸν, καὶ πολυκλωνίδες, ὡς εἶναι τετρακλῶδες. ἔχει δὲ
 μέγιστα πᾶσι καὶ πρὸς τὴν γῆν, καὶ αἰεὶ κατὰ λόγον. ἀν-
 θῶ δὲ μηλιοειδῆς, ἀμαυροκαρπον δὲ, παρόμοιον
 τῷ ἀνήθῳ πάλιν μείζον. ἐξ ἄκρας δὲ ἀρίζεται, καὶ
 ἔχει πένες ἔμεγας καυλῶς. ἐστὶν αὐτῶν δὲ τῷ, περὶ
 τῷ καὶ ὁ κερπὶς. ἔχει δὲ καὶ ἀνθῶ καρπὸν, καὶ ἐν
 τοῖς ὡς ἀπὸ καυλῶσι διόλου, κατὰπερ τὸ ἀνήθον. ἐπετιό-
 καυλον δὲ ἐστὶν ἐν βλάστησιν τῷ ἡλίῳ, πρῶτον μὲν τῶν
 φύλλων, ἔπειτα τῷ καυλῷ, κατὰπερ τῶν ἄλλων ῥι-
 ζῶν δὲ ἔχει βαθείαν. ἐστὶ δὲ μονόριζον. ὁ μὲν ἐν νερ-
 θηκῷ πρῶτον. τῶν δὲ ἄλλων τὸ μὲν, ὁμοίωτερον τῷ τῷ
 πᾶσι καυλὸν ἔχει κατὰπερ ὁ μανδραγόρας, καὶ τὸ κώ-
 νηον, καὶ ἐλελιόφρακος, καὶ ἀνθηρόφρακος. τὰ δ' οἷον ἐκ-
 νευρόκαυλα τυγχάνει κατὰπερ μανδραγόρον, μύοφο-
 νον, ἐστὶν ὁμοία τούτοις. ἴδιον δὲ ὁ καρπὸς τῷ μανδρα-
 γόρῳ, τῷ μέλας τε, καὶ ραγιδίῳ, καὶ οἰνώδῳ εἶναι
 τῷ χυμῷ. μέγιστα δὲ καὶ ἰδιαίτερα φύσις, ἡ τε τῷ σιλφίου, καὶ ἡ τῷ
 παπύρου τῷ ἐν Αἰγύπτῳ. νερθηκώδη
 γὰρ ἐστὶν αὐτῶν ἐστίν. ὑπὲρ ἐν τῷ μὲν παπύρου πρῶτον εἰπομένη ἐν τοῖς ἐνύδροις.

mum. Qui tamen Athenis depōrtare desiderant,
 quærunt, atque inveniunt. Peculiare tam præ iis
 ipsis, quam præ reliquis omnibus, vel ex locis
 fortiri thymum autumnant. Nam quo flatus è mari
 nequeat pervenire, illic nasci durareque posse om-
 nino negant. † Qua de causa nec in Arcadia satu-
 reia, & origanum provenire possunt. Quanquam
 familia multa, multisque in locis gignuntur: pro-
 ximum sane, quod etiam in olea evenire notatum
 est. Nec enim † ea trecentis à mari stadiis pro-
 venire posse, videtur. † Sphacelus, & salvia in-
 ter sese distant, quasi alterum urbanum, alterum
 genus silvestre dixeris. † Sphacelo folium lævius,
 † contractius, minusque squalens: salviae scabrius.
 Sunt & marrubii duo genera. Aliud enim folio
 herbido, ferratori, incisurisque profundioribus,
 & proinde conspectioribus discreto constat, quo
 unguentarii uti ad nonnulla consueverunt: alterum
 rotundius, squalensque vehementer, sicut † spha-
 celi, incisurasque habens obscuriores, minusque fer-
 ratum. † Pulicaria mascula, & fœmina constat:
 distant quemadmodum cætera quæ sic discerni de-
 siderant. Fœmina enim tenuiori folio conditur, &
 compressior est, atque in totum minor. Mas am-
 plior, crassiorque caule atque ramosior, & folium
 amplius, pinguisque habens. Necnon & flore splen-
 didior est. Ambo fructifera sunt. In totum fer-
 tina germine, floreque constant. Quippe cum cir-
 ca arcturum, & post arcturum † incipiant. Mari
 gravior odor, fœminæ acrior: † ideoque contra
 bestiarum morsus commodior est. Hæc igitur, &
 familia discrepare quasi inter se sentiuntur. Sed ad-
 sunt alia facie uniformi, tum in iis, quæ ante enu-
 meravimus, tum in cæteris: plura namque prove-
 niunt. Ferulaceum autem genus (nam id quoque
 inter suffrutices est) in plures species spargitur.
 Sed primum de eo, quod commune omnium con-
 stat, dicendum est; scilicet de ferula, atque ferula-
 gine: seu idem genus ambabus differens magnitu-
 dine tantum, seu etiam alterum sit, ut nonnulli pu-
 tarunt. Ergo natura earum, quæ conspici possit,
 consimilis certe sentitur, præterquam ratione ma-
 gnitudinis. Ferula enim grandis admodum sur-
 git. Ferulago autem humilis. Sed unicaules am-
 bæ geniculatæ sunt. Folia & caliculi quidam ge-
 niculis erumpunt, ac alternatim exeunt: folia al-
 ternatim inquam, quod non ex eadem parte ge-
 niculorum, sed permutatim caulem magna ex par-
 te amplexa, sicuti arundinea proveniant, nisi quod
 deflexa hæc magis mollifve, magnitudinisque causa.
 Folium enim grande, molle, multifidum, ut capil-
 lamenti modo fere videatur: maximaque terræ pro-
 xima, & reliqua subinde ad portionem. Flos melli-
 nus, semen obscurum, anetho simile, sed majus fin-
 ditur cacumine: inque stipites quosdam haud mag-
 nos dispergitur, quibus flos semenque insidet: nec
 flore fructuve laterales caules carent; sed modo ane-
 thi ferunt. Annuo caule constat. Et germinatio in vere
 primum foliorum, tum caulis, ut etiam in cæteris fieri
 solet. Radice alte descendit, eademque singulari inni-
 titur. Talis ferula est. Ex reliquis autem quædam huic
 proximiora caule constant: cœu mandragora, cicuta,
 elleborum, albucum. Quædam veluti nervicaulia
 sunt: ut fœniculum, muricida, & ejusmodi reliqua.
 Fructus mandagroræ peculiaris, qui niger, † race-
 matus, vinosusque suo sapore sentitur. Sed præcla-
 ra summeque peculiaris natura laserpitii, & papyri
 Ægyptii. Nam hæc ferulacea sunt. Et de papyro in-
 ter aquatiles prius retulimus.

† qua de
 causa in Ar-
 cadia non
 nascitur
 Thymum.
 Thymbra
 & origanū
 multaque
 familia illic
 multisque in
 locis gignū-
 tur.
 † ea nisi in-
 tra trecenta
 à mari sta-
 dia.
 † sphacos.
 † sphaco.
 † minus, nec
 æquè squa-
 lens.
 † sphaci-
 † conyza.
 † germi-
 nent.
 † ideoque ad
 fugandas
 bestias ve-
 nenas uti-
 lis est.

† γίνεσθαι τὸ γένος καὶ ὀρέξανον καὶ ποι-
 αῦται.
 † σφάκελος.

† σφάκελος.
 † ἀνθηρότερον.
 † πρῶτον.

† ἐντομῶν ἐν-
 δήλους.

† ἐλελιόφρα-
 κος.
 † κερζῆς.

† βλαστάνει.

† ἐπὶ πολλῶ
 κερζῆσι.

† ἔστιν ἀ-
 νθηρόφρα-
 κος.
 † ἔστιν ἀ-
 νθηρόφρα-
 κος.
 † ἔστιν ἀ-
 νθηρόφρα-
 κος.

Aμφω δὲ ὁμοίᾳ τῆς ἀγρίας. Theodorus addidit, ἑόδου. Quia dicit πολὺν ἄσπερον. Alioqui hic intelligas de urbana tantum edera eum scribere: quam cum sylvestri compareret. Et sane coli capta fuit olim edera ad delicias coronarum. Itaque alibi ἑ urbana, ἑ sylvestrem agnoscit. Meminerimus Theophrastum, tametsi superioribus commentationibus de edera longam explicavit narrationem: tamen ibi defuisse, qua hic poneret. Theodorus omisit, διαίρεσι. Male. Oportet enim scire, autoris ne sit sententia, an aliorum. Itaque φασὶ ἑ λίσυσι, ἑ ποιῶσι, ἑ ἀλαρεῖσι, legas. Corrige, λιπαρῶσι. Ὁ δὲ μίλας ἄσπερον. Theodorus recte agnoscit, ἄσπερον: quia disiungit à candido, quem statuebat odoratum. Nisi velit dicere, ὄσμων, olens, odore gravis. Niger autem, odore bono.

Ξυλάδεις. Theoderus, surculosi: ut supra, malè. quia dicit ἀκρίμοιαι. Hoc significat substantiam, sicut surculus. Apponit quantitatem sive habitudinem à quantitate, παχῆς. Deinde alium habitum à substantiâ, ξυλάδεις, ἀκρίμων, est à forma, ξυλάδης, à materia. Transfer ξυλάδεις τὸν δὲ, ad radicem sic, ἀκρίμων ἔχεισι, ξυλάδεις τὸν δὲ. Ἐ legemur, γλιζέες. Quippe ad vincendum aptos. Theodorus omisit, ἀσπερον, ἀσπερον. Ὁ δὲ μίλας ἄσπερον. Theodorus, juncò. Vimen οἰσὶς est, non juncus. In primo Pollux οἰσὶν ἀσπίδης narrat. Sic ἑ Thucydides. Interpretantur etiam οἰσὶν, ἰτίων.

Εὐανθὴς δὲ σφόδρα. Theodorus legit, ὀψιανθὴς. Quippe reddit rationem. ἑ γάρ. Verborum attendes poetice dispositiōnem. Ἐ pono inversa. ἀσπίς τὸν δὲ γὰρ ἀνθὴ χειμερῖαι.

Διὸ ἐδ' ἐν Ἀρκადίᾳ γίνεται ἰσχυρῶς ἑ ἀσπίδης. Atticè Theophrastus: at non Latine Theodorus. Græcissat enim sic; Nec in Arcadia satureia, & origanum provenire possunt. Alius dixisset, nec Satureia, nec origanum.

Τρεκισίον γινώσκον δὲ τὸν γυλάδου ἰσάνου. Theodorus, Trecentis stadiis non posse provenire. Immo trecentis ait Theo-

phrastus: ἰσάνου, negat. Totà autem sententia nunc falsa. Alicubi enim C. C. M. P. In Plinii codice alia numerorum ratio. ἑλαρον. Theodorus, contractius, pro eo quod est, minus: ambitiosè. Plinius de salvia duo verba tantum, de sphacello nihil. de eleliphaco nullam speciem, aut faciem. de usibus. Lego τὰ ἑλαρον: non βεβηχον ἑλαρον.

Τὰς οὐράς ἐκτίμω. Sanè faceta loquutio. Τὸ δὲ ἰσάνου. Non ab re hinc secare caput posses.

Ἐπὶ τὸ αὐτὸ γένος ἀμφοῖν, εἴτε ἐπὶ ἑνὶ. Nota hęc genus, pro specie. Sive eadem est species utriusque, ita ut magnitudinè tantum differant. Nam si accipis pro genere, falsum sit. Diverfarum nanque specierum idem est genus. Et loquutio male apta est. Neque enim queas discernere: ἑπὶ ἑνὶ ἀμφοῖν. alterum ambabus: sed ἑπὶ ἑνὶ ἑκατέρω. Ambo copulat, ἑ non disiungit. Vterque, ἑ copulat subjecta, ἑ pareitur attributa. Non dicam, ambo diversi sentiunt: nisi addam, inter se. Alioqui referentur simul ad alios, qui aliter sentiant. Sed uterque diversa sentit. Conjungit duos in comparatione: ἑ disiungit in sentiendo.

Πρωτὸν μὲν τῶν φύλων, ἑπιπὸν τὸ καυθὸν. Ergo non est φευκῶδες, sed πῶδες, si folia prius oriuntur.

Καθ' ἑαυτὸν ὁ μανδραγόρας. Nullum mandragoræ caulem vidè similem ferulaceis. Sed cauliculos breves, tenues, molles. Quem referrem ad cyclaminum, ad asarum, ad cheledonium minus: cum asphodelo nullo modo compararem: tanto minus cum ferula auderem. Præterea fructum γαζῶν, id est, ut ait Theodorus, racematim, ferre cum dicat: alium à nostratè penitus agnovit Mandragoram. Pomum enim noster gerit, ἑ singularem, cui vinosus sapor nullus. τὸ δὲ οἶον ὀνόματι γαζῶν, Theodorus, nervicaulia. Considerabis τὸ οἶον. Equè vè τὸ est ratio nervorum in caule, ἑ ferula, ἑ feniculi, tametsi non æqua; ut propterea distinxerit illis verbis; τὸ δὲ. ἑ addiderit τὸ οἶον.

IOANNIS BODÆI A STAPEL NOTÆ ET COMMENTARIUS.

Kαὶ γὰρ κιστὸν δύο γένη.] Utrum κιστὸς, κιστὴς, an κιστῶς scribendum, lib. 3. cap. ultimo disputatum est; ibi dicta non repetam. Varia hæc lectio maximis etiam viris hederam, & cistum fruticem confundendi ansam præbuit. Frutex hic Theophrasto κιστὴς dicitur; etiã Diocoridi, qui ab aliis cistharon aut cissaron vocari tradit. Κιστῶς, δὲ ἔνιοι κιστῶδες ἢ κιστῶδες κηλοῦσι. Contra Galenὸν κιστὴς hederâ, κιστῶς frutex, de quo nobis sermo. Hanc lectionem probat Hesychius; nisi quod accentu scribatur in ultima; κιστὸς γάρ κιστῶς ἢ κιστῶδες ἢ κιστῶδες. Bandem probat & Dioscorides, cum ab aliquibus κιστῶδες, vocari tradit: similiter & apud Ætium reperio, κιστῶς ἢ κιστῶδες. Contra Æginetâ, qui exactè per seriem alphabeti simplicia medicamenta descripsit, servato examussim literarū ordine, post mentionem κιστῶδες, statim subnectit de cistho, quem κιστὸν vocavit. Nec enim aliter eo loco sedè & ordinem habere potuisset; κιστὴς ἢ κιστῶδες. Hęc ostendunt ipsos veteres non satis convenisse in hac voce, vel utroque & κιστὸν & κιστῶς nomine hanc vocasse plantam. Theophrastus, ut supra dixi, hederam constanter κιστὸν vocavit; hunc vero fruticem κιστῶς. Gâza malè vertit hederam. De cistho suffrutice, hoc capite agere Theophrastum, facile probari potest. κιστὴς sive hederâ, arbor; κιστῶς suffrutex est. Suffruticum enim hoc capite tractat historiâ. Nec video, cum de arboribus agens lib. 3. cap. ult. hederam quam diligentissimè descripsit, ac dividerit in duo summa genera, puta in humi repentem, & in altum se attollentem; hanc denuo in tria genera, candidam, nigram, & quæ helix vocatur; cur hoc capite, sui quasi oblitus, inter suffrutices hederam denuo recenseret, ejusque duo duntaxat genera faceret, marem & fœminam, utriusque florem rosæ sylvestris tribuens. Hederæ flos nullam cum rosâ habet similitudinem, nec ulla ratione cum ea comparari meretur. Hunc suffruticem κιστῶς nomen accepisse contendunt, quod κιστῶς hederæ foliis sit rotundis. Et hoc quidem etymon probant omnes. Mea tamen opinio est, hunc suffruticem primum dictum fuisse κιστῶς & κιστῶν, idq; postea propter obscurnitatem mutatum in κιστὸν & κιστῶν. Κοιστῶν vel κιστῶν vocatur, quod flore suo roseo eam referret partem, qua mulier est. Scholiastes Aristophanis, χριστῶς ἢ αἰθῶν γυναικῶν λέγεται ἢ κιστῶν. Certè apud Scribonium Largum, ὑποκιστῶς, pro, ὑποκιστῶς legitur.

Δύο γένη. Dioscorides duo quoque genera novit, marem & fœminam. Recentiores plura utriusque observant genera, ac quidem maris quinque. I. Cistus mas folio rotundo hirsutissimo. Malè audit summus Botanicus Mathiolus, quod pessimè dicat fictam ad verba Dioscoridis imaginem. Scribunt; Nos nostris oculis rotundifolio cistum,

qualem Senensis Doctor ostendit, vidimus; descripsit Clusius; cujus auctoritas rejici nec debet, nec potest. II. Cistus mas folio oblongo incano; flos colore rubro est, eoq; nunc saturatiore, nunc dilutiore. III. Cistus mas angustifolius. IV. Cistus mas folio brevior. V. Cistus mas foliis chamædryos; sive cistus mas sarpinus sinuatis & fimbriatis foliis: Cysti fœminæ observantur genera XII. I. Cistus fœmina, foliis salviæ. Qui variat: est n. elatior & rectis virgis; est & humi sparsus: in utroq; flos albus, quandoque luteus, ochræ colore. II. Cistus fœmina folio plantaginis; majorem & minorem Lugdunensis pingit. III. Cistus fœmina portulacæ marinæ folio, latiore, obtusior. IV. Cistus fœmina portulacæ marinæ folio, angustiore, mucronato. V. Cistus folio spicæ sive lavendulæ. VI. Cistus folio sampluchi incano. VII. Cistus folio stochados curinæ. VIII. Cistus folio majoranæ, deflexis floribus. IX. Cistus folio thymj. X. Cistus folio salicis, qui variat, foliis amplioribus, floribus majoribus, aut foliis angustioribus, floribus minoribus. XI. Cistus flore pallido, punicante macula insignito. Et hic variat. Est enim flore maculoso, macula ex nigro rufescente, sive puniceo, vel non maculoso: uterq; annuus, uti. X. I. Cistus ledi folio.

Τὸ δὲ φύλον, &c.] Diocorides nullam in foliis agnoscit differentiam libr. I. cap. 127. Κιστὸς δὲ ἔνιοι κιστῶδες ἢ κιστῶδες κηλοῦσι. ἑ μίλας ἔνιοι ἐν πηλοῦσι τῶν περὶ φύλων, περὶ κηλοῦσι, φουκῶδες, ἢ κιστῶδες, φύλα ἔχειν ἀσπίδης, μίλας, διστῶς. Cistus, quam nonnulli cistharon aut cistaron vocant, frutex est, petrosi loci nascens, multos emittens ramulos, foliosus, improcerus, foliis rotundis, nigris, hirsutis. Pro φουκῶδες Caracur. codex habet, ξυλάδης lignosus, quam lectionem probat Serapio, vel ejus Interpretès. Improcerus. Plinius libro vigesimo quarto capite decimo, Græcè, vicino vocabulo, ciston appellant fruticè majorem thymo. Utinam ubiq; inter κιστῶς hederam, & κιστῶς cistū distinxisset, nec utriusque historiam confudisset. Majorem cum ait thymo, verum dicit: magitudine n. thymum multū, vincit ac superat, Dioscorides folia inquit esse ἀσπίδης; id est, rotunda, circumatæ rotunditatis. Plinius ocymo comparat. Foliis, inquit loco citato, ocymi. Ocimo foliola quodammodo tantum rotunda. Sed foliis admodum variat cistus. Pro, μίλας, in antiquo etiam & vulgato codice, κιστῶδες legitur. Quæ lectio auctoritate Oribasii munietur. Acerba folia cisti esse, comprobatur gustus; habet vires adstringendi, & roborandi.

Καὶ τὸ ἀσπίδης.] Dioscorides loco citato, ἑ ἀσπίδης, ἀσπίδης, ἑπὶ τὸ γένος. λίσυσι. Flores masculo, veluti mali punice, fœminæ albi. Plinius loco citato. Duo ejus genera, flos masculo rosaceus, fœminæ albus. Illud rosaceus intelligi debet

gi debet de colore; opponitur enim albo. Rosaceus color non multum à punice colore differt, imo idem ferme est. *Τὸς ἀγροίους.* Deest vox. Theodorus addidit, legiturque *πίς ἀγροίους ῥόδους.* Recte. Plinius lib. 21. cap. 9. ubi hederam cum cisto confundit: *Utuntur & ferulis & corymbis hederæ flore purpureo, & in alio genere earum sylvestribus rosis simili. & in iis quoque color tantum delectat, odor autem abest.* Scribit Coronarios, ferulis uti, & hederæ corymbis, qui florem purpureum habent, (qui ne in toto quidem orbe Christiano reperiuntur) & alio genere sylvestribus rosis simile, verum sine odore. Ex quibus colligo, Theophrastum scripsisse, *ἄμφω δὲ ὅμοια τῆς ἀγροίους ῥόδου, καὶ τῷ ἐκαστῷ ἔχει ἴδιον.* Sic scripsisse Theophrastum, *cistumque habere florem rosæ similem,* testantur Latini, qui cistum appellarunt rosam caninam, & sylvaticam. Scribonius Largus cap. 85. *ῥοσινιδὸς* (an scribendum *ῥοσινιδός*) qui est succus rosæ sylvaticæ, quam caninam quidam vocant. Theocritus cistum florē roseum habere testatur Eydil. 1.

*Ταῖσι δὲ ἐμαῖς ὄρεσι παρέσι μὲν ἂ μολίσιαι
Φέρουσι, πολλὰ δὲ ἕως ῥέει κισὸς ἐπανθεῖ.
Ovibus vero meis adest apiastrum
Ad pascendum, & sicut rosæ copiosa hederæ effloret.*

Sic vertunt; sed nullum hederæ genus est, quo ad formam vel colorem flore roseo: cistus roseum fert florem. Interpres cistum cum ladano confundit, alioq; in historia cisti turpes committit errores. Sic ait, *Κισὸς ἰσὺν εἶδος βοτάνης ἀπὸ ῥόδου ἰσικίνας ῥόδου. ἐν ἐπίγειοις δὲ ῥοσινιδὸς γασφίται ἐν μέσσοις ὄρεσι.* Est δὲ αὐτὴ τῶν ἡλιμαν γλυκῶδες ἀγροῦ ἀποσεισθή, ἐστὶ τὸ ῥοσινιδὸς δὲ τῶν ῥοσινιδῶν καὶ τῶν παρῶνα πηροσίνου. Cistus plantæ spinosæ similis, rosæ genus. in aliis codicibus uno vocabulo *ῥοσινιδὸς* scribitur. Frutex est florem emittens dulcem: coagulaturn circa genicula & barbas hircorum. Postremum de ladano tradunt Dioscorides, Galenus, Rufus, ut mox ostendam. Nullam spinam fert cistus. Spinofam vocat, quia Poëta, *ὡς ῥόδου* dixit, qui non totam plantam rosæ comparat, ut imaginatus est Scholiastes, sed florem rosæ similem ait, idque colore & forma. Rosæ ergo non stipite, vel, ut aliis fortè magis placet, caule similis, sed flore. Uterque cistis mas & fœmina frutex est lignosus, multis alis ramofus, humilis, nec admodum procerus, & virgis tenuibus. Foliis admodum variat; huic rotunda, alteri oblonga, tertio lata, omnium aliquantulum rugosa & lanu-

Cistus Mas.

ginofa, propemodum subalbicantia. Flores in summo virgularum, veluti paryæ sylvestres rosæ; fugaces tamen & cito pereuntes, colore, masculo quidem, in cæruleo penè subrubentes, aut purpurei; fœmellæ vero candidi: capitula inde rotundiuscula, in quibus semen minutum pa-

Cistus Fœmina.

paveri non dissimile; radices lignosæ, fissæ, & in diversa tendentes. Nascitur cistus in Italia, Hispania, Gallia, ac pro soli cæliq; ratione admodum variat. Alibi enim candidioribus mollioribusque foliis, in aliis minus candidis, minus pilosis; in nonnullis crebrioribus, in aliis rarioribus; idem de longitudine, ac latitudine dicere licet. In calidis regionibus Majo Apriliq; mensibus floret; semē Augusto & Septembri maturū est; apud nos altero a satione anno, Junio, Iulioque floret, & adversus hyemem diligenter muniri debet. Gignitur subinde sub ipso frutice ad radices limodoro quid simile, hypocistis vocant, quod veteribus etiam notum. Dioscorides libr. 1. cap. 127. *Φύεται δὲ ὡς τῆς ῥόδου καὶ τῆς κισσοῦ ἢ λευκοῦ ῥοσινιδῶν, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλο ῥοσινιδῶν ἢ κισσοῦ καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλο ῥοσινιδῶν ἢ κισσοῦ καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλο ῥοσινιδῶν ἢ κισσοῦ.* Cisti radicibus adnascitur quiddam mali punice cytino simile, quod hypocistis dicitur; a nonnullis vero roborum aut cytini appellatur. Horum aliud fulvum, alterum virens, tertium candidum cernitur. Ex ea succus acacie modo exprimitur, aliqui tamen ipsam aresfactam contusamq; macerant, & decoquunt, reliquaque ut in hycio præstant. Hypocistis cur dicitur docet Plinius libr. 26. cap. 8. *Hypocistis — nascitur, ut diximus, sub cistis, unde nomen.* Objiciet quis, etiam sub ledo nasci in Gallo-Provincia. Sed facilis responsio, ipsum ledum cistis genus est. *ῥοσινιδῶν* vocari scribit Dioscorides ut in vulgatis habetur codicibus; in Aldino *ῥοσινιδῶν*, in Pal. *ῥοσινιδῶν*. Plinius orobathion legit. Quæ lectio legitima hæreo; in re incerta nihil certi statuens. *Ὅμοιον ἢ κισσοῦ.* Plinius vertit, *hypocistis orobathion quibusdam dicta malo granato immaturo similis.* Quid cytinus sit, cap. de malo punice docuimus. Male *malum granatum immaturum* vertit Plinius; nullam enim hypocistis cum malo punice immaturo similitudinem habet. Verum cytinum, quale lib. 1. exhibemus, optime refert. Contendunt nonnulli, hypocistida à cytino differre, ac quidē cytinum vocari id, quod ad radices cisti subadnascitur; succū vero ab ipso expressū hypocistida appellari. Horum sententiæ favet Egineta libr. 7. *Ἰπποκίστις ἕλκος ἐστὶν ἀποφρακτικὴ, ὡς δὲ τῆς ῥόδου καὶ κισσοῦ.* *Ἐκαστὸν καλεῖται, ὅταν νοσηται, ὁμοίως ἰσικίνας ὡς ἀπὸ τῆς ῥόδου καὶ κισσοῦ.* τὸ ῥοσινιδῶν ἢ κισσοῦ. Hypocistis

poctis eorum quæ ad radices cisti & cisthari appellari sub-
nascuntur, nempe cytinorum; succus est medicamentum ad
omnes fluidos affectus efficacissimum, ut quod particulas sic-
cet, roboretque. Fallitur Scribonius, cum Hypocistum suc-
cum rosæ sylvaticæ esse scribit. Non est ipsius rosæ suc-
cus, sed ejus quod ad radices subadnascitur & αροκισιδιον;
qui est succus rosæ sylvaticæ, quam caninam quidam vo-
cant. Ignoravit quid esset & αροκισιδιον lexicæ Iatricæ veteris
auctor. Ὑποκισίς, ἴσιν ἰδίων ἀσθῆν. ὁ γίνεται μέσθιν τῶν χαμαϊκί-
ων. Falsum omnino hypocistida floris genus esse, nec
chamæcistarum adnascitur; sive chamæcistaron hederam
exponas terrestrem, sive cistum humilem, quem chamæ-
cistum vocamus, perinde est; sub neutro nascitur. Cæ-
terum quæ Dioscorides de hypocistidos confectione tra-
dit, hic de ladanio refert. De hoc errore paulo infra. A
vero etiam discedunt, qui hypocistida fungū existimant.

Cistus mas cum Hypocistide.

Neutiquam fungus est, sed veluti germen quod ex cisti
pellulat radiculis. Limodori quoddam genus videtur;
crassum est, pingue, carnosum, succi plenum, ex multis
veluti hyofchiami utriculis, aut mali punicæ cytinis totum
constans. Hujus tria genera Dioscorides ait reperiri, rus-
sum, herbaceum, candidum. Duo tantū genera agnoscit
Plinius, loco citato. Duo genera ejus candida & ruffa. Τὸ
καρπώδες videtur textū à quopiam additū. Nec Plinius, nec
Orbasius viridis hypocistidos meminerūt. Unde quæ re-
centiores observarunt addam. Sub cisto mare primo Clu-
sū nascitur hypocistis, quam his ferè verbis lib. 1. histor.
cap. 45. delineat. Ad hujus radices, quæ summis cespitibus
diffunduntur & coherent, copiose nascitur; elegantissima om-
nium quas unquā viderim, hypocistis, novo vere, cum cistus
jam ad explicandos flores se parat. Nam quando primū è ter-
ra emergit, purpureum, sive Kermesinum sericū esse diceres:
deinde paulatim assurgens, & sese explicans, multum de pris-
tini coloris elegantia remittit, & cyrinus suos profert can-
dicantes, turgidos & lento succo plenos: qui à peritis phar-
macopæis densatur & in usum ad servatur. Nasci & ad ci-
sti halimi folio radices hypocistum, idem observavit,
omnino luteo, sive ochræ colore, ipsius plantæ florem refe-
rentē, & Ianuario reperit mense; Item ad ledi Narbon-
nensis radices nasci hypocistū observavit, quā loc. cit. de-
scribit: Ad hujus radices genus illud αροκισιδιον sive cynomo-
rii, hypocistis nuncupatum, adnatum inveniebam, multis
veluti squamis, ut quod in aliorum cisti generum radicibus
crescit compactum, pallecentis coloris, quibusdam tamen li-
neis purpurascens, & nonnihil virescentibus distincti,
cytinus suos summa parte profertens, lento & glutinoso succo
totum prægnans. Ex his concludo, Saracenum non ineptē

vertere, Ejus pars sulva, altera vivens, quædam etiam can-
dida cernitur. Duos hypocistidos succi colligendi & præ-
parandi modos tradit Dioscorides. Plinius simpliciter a-
refieri in umbra tradit: Hæc arefacta, inquit, in umbra sicut
album ex vino austero, &c. Multo nitidius Dioscorides.
Primus præparandi modus, eodem quo acacia perfici-
citur; alter quo lycium. Vide cap. de Lycio, item de aca-
cia. & cap. 1. lib. 6. Hodie ad hunc ferè præparatur mo-
dum cytinum contundunt recentem, ex eodem eliciunt
succum, qui subinde insolatur ac densatur, servaturque ad
usum. Eandem ladanii præparandi rationē tradit veteris
Iatricæ lexicæ auctor, Ὅτις γινέσθαι τὸ λαδανίου συνάγειται τῶν
τῶν Ἰουδαίων καὶ Μαίρων καὶ ἀσθῆν. καὶ ἐκπιέσθαι ἐν πηκτικῷ ἐν ἄλλῳ τῶν
ὁπῶν ἵσιν ἀνὰ γῆρας ἀπὸ σπασσοῦ ἕρπον. Qui ladanū conficiunt, col-
ligunt hanc mense Julio & Majo, contundunt, & expriment,
ponunt que in sole, donec consistentiam acquirat siccam. Ne-
mo ladanum hoc modo colliguntquam tradidit: nec Julio
colligitur hypocistis, sed verno tempore: utriusq; histo-
riam confundit. Impositores hypocistidos loco, succum
ex tragapogi radicibus collectum & exsiccatū vendunt;
sed fraus facile detegitur. Sapore enim non est usq; adeo
adstringente, quam verū ac legitima hypocistis. A cisto
venio ad ladanum. Hujus mentionem non fieri à Theo-
phrasto, non satis mirari possum. Describitur à Dioscoride
lib. 1. cap. 128. Ἐστὶ δὲ ἐν ἔργῳ εἶδος κίσου, καλοῦντο δὲ τὸ
ἐν Ἰνδῶν, ἡμεῖς δὲ τὸ πῦρ. ὅτι τὸ κίσου μακροτέρως οὐ
πὶ φύλλα ἔχει καὶ μὴ ἀντιθεῖ. γινέσθαι τῆς καὶ τῆς ἰσχυρῶς,
εἶς (alt. ὄν) πῦρ φύλλων ἢ δένδρων ἐπιπέσει καὶ ἑστῆσει. ποιούσα αἴθε-
ρόσα καὶ κίσου. γίνεται δὲ ἐξ αὐτοῦ ἢ λεπτότερον λαδανόν, πῦρ φύλλα γὰρ
αὐτοῦ ἐμύθηται εἰς αἶθρα καὶ οἱ τρυφεροὶ τῶν λιπαρίων ἀναλαμβάνονται
τῶν πύργων γινέσθαι, ἔστις μακροτέρως αἰσθητικῶν καὶ τοῦ γὰρ
τεν ἰσχυρῶν, καὶ ἀφαιεῖται τὸ ὑλίσθαι (Marc. legit, αἰς μὲν διυλί-
ξουσιν καὶ ἀπὸ τῆς) ἀναπλάσσειται μακρῶς. ἐστὶ δὲ γοῖνα ἰσχυρῶν
τοῖς γυμνασίοις, καὶ τῶν αἰσθητικῶν αὐτῶν ἀπὸ δένδρων τῶν ἀναπλάσ-
σονται. κορμῶν δὲ ἴσιν ὄσθεις. ἀσπύλασθαι, ἀμειλίχου, γινέσθαι, ἀ-
μειλίχου, ἡμεῖς δὲ τὸ πῦρ ἀμειλίχου ἢ ψαφείας ἰσχυρῶν. τῶν δὲ
ἴσιν τὸ ἐν Κόπρῳ γινέσθαι. ἢ μὴ τῶν Ἀσπείρων καὶ Ἀσπείρων ἀπὸ τῆς
ἐστὶ. Ἐστὶ ἄλλῳ cisti genus ledum à nonnulli appellatum,
frutex eodem quo cistus modo nascens, sed longioribus foliis
& nigrioribus, quæ verno tempore quiddam pingue contra-
hunt. Hujus foliorum vis adstringens, eosdem quos cistus ef-
fectus præbet. fit autem ex eo quod ladanum appellatur. si-
quidem cum cisti folia depascuntur, capræ hircique pingue-
tudinem conspicuè barbæ & femoribus, quoniam viscosa sit,
adherentem excipiunt, contrahuntque, quæ depexa colatur,
& in offas efformata reponitur. Alii attractis per frutices fun-
niculis, inhaerentem eis pinguetudinem deradunt & in offas
cogunt. Maxime vero probatur odoratum, subviride, facile
mollescens, pingue, arenæ squalorisque expers ac resinosum.
tale autem est, quod in Cypro gignitur. Arabicum vero Liby-
cumoe vilius est. Est, inquit, & alterum cisti genus. Gale-
nus lib. 7. simpl. *. Κισὸς ἢ λαδανόν. ὅ ἐστὶ τῶν πῶν ἡμεροτέρως
χρῆσις οὐτῶν ὁ κισὸς γινέσθαι. ἢ γὰρ τῶν ἴσιν τῶν παρὰ
ἡμῶν, ἰεραῖα τε ἔκτισται καὶ τῶν γινέσθαι ἰδίων καὶ ἀπὸ τῆς ἡμε-
ροτέρως, ἔκτισται ἀμειλίχου τῶν ἡμῶν διυλίξαι, τῶν τε τῶν ἰσχυρῶν
καὶ τῶν αἰσθητικῶν ἡμεροτέρως. καὶ μὴ οὐδὲ αἴθερα ἔκτισται ἀπὸ τῆς
ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν καὶ ἀπὸ τῶν αἰσθητικῶν. Cistus hic in calidioribus regio-
nibus nascitur, non genere alius ab his qui in aliis locis nas-
cuntur, sed à regione præcipuam quandam propriam discusso-
riam qualitatem adeptus est, deposita frigiditate; in reliquis
igitur consimilis est præcedenti. Hanc ego non ausim pro-
bare sententiam: quæ si vera, ladanum quod provenit in
regione calidiore, melius sit oportet. Contra Dioscorides
ladanum quod in Lybia Arabiaq; colligitur, regionibus
calidioribus, damnat; laudat quod in Cypro, insula frigi-
diore, provenit. Observavit Clusius, scribit Lobelius, te-
stantur Hispani Galliq; Narbonnenses, non tantum sua
eademq; in regione sponte sua nasci ladanū & cisthū, sed
uno eodemq; in loco, & aggerè provenire. Qui hæc pera-
grat regiones, & cistū & ledū simul sponte crescere videt.
Per universam Lusitaniam & cistus & ledon visuntur: sed in
solis foliis ledi pinguedo, quam ladanum vocant veteres.
Rectius ergo Dioscorides alterū cisti genus esse scripsit.
sed male audit; quod ex ledo ladanum provenire dixit.

Ita viri magni, qui orientales regiones adierunt. Non colligunt, inquit, è ledo, ut veteres existimarunt, sed alia arbuscula cisto nuncupata, cujus tanta est abundantia, ut ejus regionis (Cretensis) montes isto vestiantur. Non negat Dioscorides fruticem, è quo Cretenses ladanum colligunt, cistum vocari; sed alium inquit esse cistum, diversum ab illo ex quo hypocistus colligitur; eundem ledon vocari, ac cisti genus esse; tantum ab eo differre, quod longioribus sit foliis & nigrioribus, quæ verno tempore pingue quiddam trahunt, quod cistus, ad cujus radices nascitur hypocistus, non facit. Ledum utrum è λήδω, an τὸ λήδω scribendum, nemo facile dixerit. Apud Æginetam scribitur; λήδω δὲ τὸ κισθίου τοῦ λήδω, pro quo λήδω, vel λήδω, legendum videtur. Hesy chius λήδω — τὸ ἢ δὲ τὸ βοτάνης λήδω. Corruptus est codex, vel λήδω vel λήδω scribe. λήδω vel λήδω dicitur, quod folia ejus neque lævia, neque nitida sunt, sed scabra & pannosa. λήδω enim vestis ex panno raro ac detrito; Hesy chius λήδω τρεῖς ἑκατόντα ἐπέλλει. Vel dicitur potius, δὲ τὸ λήδω, quod capræ & hirci pinguedinem ejus deprædentur, ac diripiunt; nisi placeat ab Arabibus nomē ladi impositū, pro quo Græci λήδω. Herodotus, scriptor antiquissimus, τὸ δὲ ἐν λήδω τὸ Ἀργείοις καλεῖται λήδω, at ledanum, quod Arabes ladanum vocant. τὸ δὲ τὸ τὸ αὐτὸ φυτόν τὸ ἐκ τῆς. Frutex eodem quo cistus modo nascens. Hoc Alpino, viro summo, non placet, cum eum lib. de Plantis Ægypti c. ult. describit; Ex qua ladanū Cretenses colligunt, quā plane differentiā ab ea quā hæcenus omnes prodidere, inspicit. Hæc si quid cisto sæminæ persimilis est; foliis tamē cisti longioribus prædita, salviæq. proximis. Flores fert sylvestrib. rosas omnino similes, qui roseo etiam colore, quippe communium rosarum suffusi spectantur. Quæ planta florum tantum multitudine à cisto sæmina differre videtur, deceptusque fuit Mathiolus, Dioscoride dicente, ladanum (ladanum scribit Alpinus) esse cisti (cysti idem) genus longioribus foliis, nigrioribusque refertum. Quæ nota in cisto, ex quo Cretenses ladanum colligunt, utique omnes observantur, quando hæc planta omnino cisto sæminæ sit similis, cum iisdem foliis floribusque spectetur, etsi majoribus. Eandem hanc plantam lib. 1. de plantis exoticis describit cap. 40. Quo loco non addidit, florum tantum multitudine & foliorum differentia à cisto sæmina differre. Secus enim se res habet. Cisto sæminæ flos albus vel luteus; huic roseus, purpureusque, qualis solet cisto esse mari. Describit ladanum Cretense Alpinus his ferè verbis. In Creta insula nascitur ubiq; locorum fere cistus ladaniferus, ex quo Cretenses ladanum colligunt, tantopere usui, & medicinæ, & odoratorum sufficuum cognitum. Hæc planta fruticat ab una radice multis ramis, longis, lignosis, duris, ad cubitalem ac etiam ampliorem altitudinē, cisti maris foliis, sed longioribus, salviæ proximis, ramis æqualibus spatiis adherentibus, plerumq; ex opposito binis, aut pluribus, etiam ab uno exortu prodeuntibus, odoratis, atq; per æstatem manibus ex quodam lento humore maxime adherentibus. Flores vero in cauliculis cacumine exeunt purpurei, cisti floribus per quam similes, sed majores tamen, à quibus si liquæ parvæ, rotundæ, oblongæ, involucri rotundo continetur, colore nigrescentes, minuta semina nigra continentes. Tota planta est odorata, adstringens, cum humiditate viscida, odorata, præsertim foliis inhærens verno tempore. Ex quo patet Cretenses ex hac planta ladanū colligere; non autem ex illa, quam Andreas Mathiolus; & alii pro ladano receperunt; quæ planta habet folia longa, tenuia, in acutum desinentia, foliis salicis quodammodo similia, cui etiā plantæ quodam anni tempore, humorem lentum, odoratum inhære, multi ex recentioribus observasse, tradiderunt; nos vero complures plantas ex iis, quæ cisti ledi genere comprehendi herbarii voluerunt, in variis locis vidimus, cujusvis viscidæ humiditatis expertes. Quo cognovimus, eam plantam minime esse cistum ledum Dioscoridis, at hanc nostram quam descripsimus. Cujus opinionis fuisse quoque visus est Petrus Bellonius, qui cum in Creta insula plantas perlustrasset, falsus est, non ex vulgari cisto ledo ladanum colligi, sed ex alia planta cisto nominata. Ita n. de ea scripsit, lib. 1. Itin. obs. c. 17. Non colligitur (ladanū) è ledo, ut veteres existimarunt, sed ex alia arbuscula cisto nuncupata, cujus tanta est abundantia, ut ejus regionis montes isto vestiantur. Natura ea est, ut deflorentibus floribus vernis, abjectisque hybernis foliis, novis frondibus amiciatur, quasi lanagine pubescentibus in proximam æstatem, quæ per folis æstus, uliginoso quodā rore pinguescunt, quoque ardentiores sunt calores, tanto abundantior ille ros foliis nascitur. Quare colligimus plantam ex qua ladanū col-

ligitur, non esse cistum ledum, sed hanc quam descripsimus, quam multos annos Paravii in fictilibus conservavimus, atque etiam nunc alimus. Quo tempore etiam in quo eam insulam perlustravimus, hanc ipsam stirpem ladanum esse à Cretensibus accepimus, atque ab ea in-

Cistus ledum Cretense.

digenas ladanum colligere. Addimus totam plantam esse odoratam, & post vernos calores humiditate illa viscida, odorataque refertissimam. Demum confirmari hanc nostram opinionem vel ex eo posse credimus, quod aperte Dioscorides, ubi expresserat cistum marem habere folia rotunda, de cisto ledo ita subjunxerit in 1. de Mat. Med. cap. 130. Est & alterum cisti genus, ledum à nonnullis appellatum, frutex simili modo nascens, longioribus foliis & nigrioribus, quæ verno tempore quiddam contrahunt pingue. Quibus recentiorum nonnullos deceptos fuisse, haud leviter suspicatus sum; ex quo Dioscorides dixerit, ledum habere folia cisto longiora, ipsis persuasum fuit, eam plantam cisti ledi vocatam ab ipsis, esse cistum ledum. Qui sane neque parum hallucinati fuerunt, quoniam ledum ab ipsis vocatum habet folia tenuia, longa, nullatenus figura cum cisti foliis, quæ Dioscorides inquit esse rotunda, convenientia. Unde Dioscoridem per cistum ledum intellexisse plantam credimus in aliis à cisto differentem, quam quod habeat folia cisti, sed longiora quidem, quæ verno tempore humido pingui odorato infarciuntur, ex quibus ladanum colligunt. Nos cisti plantam ledum vidimus prope Clodiam civitatem in agro juxta Brundulum, & foliis & floribus purpureis, totoque frutice simillimam; hoc excepto, quod nullo tempore ipsius folia habent pingue, odoratamque humiditatem. Modum quo Cretenses ex hac planta colligunt ladanum inter pigmenta odoris causa maxime expetitur, & commodatum, & Dioscorides docuit, & ex recentioribus Petrus Bellonius in primo libro suarum Itinerariarum Observationum. Folia ledi efficaciter adstringunt, siccant, quo ad sanguinis profluvium, & sputum cruentum, arque ad alias immundatas fluxiones, evacuationesque cohibendas laudantur. Ladanum vero quod ex ea planta colligunt optimum est, odoratum, subviride, facile mollescens, pingue, quod arenas non colligit, nec squalore oblitum est, refinofum, natura ei spissandi, ex Dioscoride calefaciendi, emolliendi. Galenus scribit hanc cisti plantam,

plantam, à regione in qua nascitur eximiam, seculi-
remque digerentem caliditatem nactam fuisse, lada-
num vero calidum ad secundum fere gradum esse, &
habere paululum adstrictionis, esseque tenuis substan-
tia, moderate emolliens, acriterque digerens & con-
coctorium. Defluentes capillos retinet, si cum vino il-
linatur cutis, aut simul cum myrrha & oleo myrrino, ex
mulso dissolutum instillatur in aures, ad tollendum acu-
tum dolorem utilissime: idem facit & cum rosaceo dis-
solutum; ex vino vero cicatrices emendat. Suffitu in e-
nixis, secundas educit. Inditum autem pessis uteri du-
ritiem emollit: alvum sistit cum vino antiquo sumrum,
& urinam movet; usum non minus habet ad unguenta
odoratiora paranda. Hactenus Alpinus. Probabile ad-
modum, hanc plantam verum ledum esse, ex qua lada-
num colligitur. Recentiores plura ledi observarunt gene-
ra. I. Cistus ledon Monspelienfium, quem non alium puto

Cistus ledon Narbonnense
cum hypocistide.

cistum, quam quintum Clusii, qui ad radices hypocistum
profert. Hic quintus à Clusio his fere verbis descri-
bitur; Quintum genus multis ramis fruticat, cubito lon-
gioribus, duris, lignosis, nigricantibus, oblongis oleæ foliis,
angustioribus, fuscis, pinguibus, & lento humore consper-
sis, quemadmodum & novelli ramuli: flos albus, omnium fe-
rè minimus, longa & angulosa capitula, in quibus semen, ex
ruseo nigricans, exiguum. Ad hujus radices hypocistum nasci-
tur, qualem supra descripsi. Nihil isto ledi genere vulgatius
toto Valentino regno, & Narbonnensi Gallia; ubi aliud ge-
nus ledi non reperitur. unde nomen Monspelienfium ledi ac-
cepit. Aliorum alia sententia, qui hoc ledum diversum,
à Monspelienfi scribunt. II. Cistus ledum Hispanicum
incanum, sive primum Clusii. Hoc Clusius his verbis
describit; Primum ledon fruticat ad hominis altitudi-
nem, quam etiam interdum superat, ramis frequentibus, li-
gnosis, duris, nigris: folia, quemadmodum & rami, ex ad-
verso sita sunt, oblonga, transversum digitum quandoque
lata, nonnunquam etiam latiora, superne ex viridi nigri-
cantia, inferne candicantia, quæ cum tenellis ramis pinguis
quodam odorato, calido, & transparente liquore adeo co-
piose aspersa sunt, ut procul etiam ex splendore conspici &
agnosci possit, odor autem octava miliaris Germanici par-
te navibus percipi. Flore est inter reliqua cisti genera & pul-
cherrimo & amplissimo, magnæ rose instar, simplici, quin-
que foliorum textura, omnino interdum albo, sed cujus
singula folia circa unguem ex purpura nigricante macu-
la rhomboide, nunc majore, modo minore & angustiore,
ut plurimum infecta sunt, floris umbilico multis croceis fi-

bris pleno, ut in aliis cisti generibus; capitula in longis
pediculis folisque suis denudatis, omnium maxima, ro-
tunda ferè & plana, non mucronata, & sæpe numero de-
cagona, dura interius flavescens, quibus dehiscentibus;
semen decidit copiosum, subrujum, omnium minutissi-
mum. Tota planta, dum resiccata est, quendam candore-
rem contrahit; pinguem tamen illum suum lentorem &
suavem odorem non amittit, sed cum retinet, ad multos e-
triam annos. Crescit hoc genus multis Hispaniæ & Lusita-
niæ locis frequentissime; pistoriibus ad calefaciendas fornaces,
& tenuioris fortune hominibus struendo igni ser-
viens. Hoc genus descripsi, quod non multo negotio
colligi ex eo possit, purissimum ladanum. III. Cistus
ledon foliis laurinis. IV. Cistus ledon foliis populi nigrae
major. V. Cistus ledon foliis populi nigrae minor. VI. Ci-
stus ledon Cretense, sive ledum tertium Cyprium Clusii.
Qui hoc genus idem esse cum Cretenfi Alpini existi-
mant, falluntur: quam & ipse fovi sententiam, ante-
quam Libellum de exoticis Alpini plantis videre mihi li-
cuit. Id his verbis describit Clusius; Tertium in Hispaniis
non observavi, sed semine ex Italia misso Cyprii ledi nomi-
ne, nobis & plerisque aliis Belgis rei herbariæ studio sese
oblectantibus natum est cubitali, interdum majore altitu-
dine, fruticosum, nigricantibus ramis, carnosius foliis, &
præ satuta viriditate nigricantibus; mediæ inter primæ
& secundæ generis folia magnitudinis, brevioribus tamen,
& rhomboidis quodammodo figura, quæ cum novellis ramis
lento & roseo humore obsita sunt; non adeo tamè abundan-
ti & denso, neque etiam adeo odorato, ut in primo genere:
Flos est albus, secundo generi similis, semen etiam exile,
nigricans in rotundis capitulis. VII. Cistus ledon folio
myrti. VIII. Cistus ledon hirsutum. IX. Cistus ledon
foliis oleæ, sed angustioribus. Narbonnense supra descri-
ptum. X. Cistus ledon angustifolius. XI. Cistus ledon
foliis rosmarini hispida. XII. Cistus ledon foliis rosmari-
nini, subrus incanis. XIII. Cistus ledon foliis rosmari-
nini, sed non incanis. XIV. Cistus ledon foliis Thymi.
XV. Cistus ledon foliis rosmarini ferrugineis, quod alii
rosmarinum sylvestre vocant. XVI. Cistus ledon foliis
falciis angustifoliae; alii rectius rosmarinum sylvestre
dicunt. XVII. Myrtocistus Pennæi. Postrema
genera ad ledi classem referri vix possunt, uti & quod
ledum alpinum hirsutum, & ledum alpinum foliis fer-
rea rubigine nigricantibus, vocant. Et hæc ledi genera.
Revertor ad Dioscoridem. Κατὰ τὴν ἐξ ἀπορίας ἀπορίας, ait. Malè
verò audit, quod scripserit verno tempore folia ledi te-
sinosum quidam contrahere. Sed quibus armis ad-
versus Dioscoridem pugnant? Dicunt, Petrus Bellonius
ἐπιπέρας, in mediis æstatis & canicularium dierum ardentissi-
mis fervoribus id fieri tradit. Bellonio oppono Alpinum,
non minus testem oculatum; qui & ipse satis clarè ait
verno tempore contrahi pingue illud resinofum. Sed
nec ulla inter Dioscoridem, Alpinum, & Bellonium dis-
fensio. Quod vel ex his Bellonii apparet verbis: Natura ea
est, ut defluentibus floribus vernis, abjectisque hibernis fo-
liis, novis frondibus amicitur, quasi lanugine pubescenti-
bus in proximam æstatem, quæ per solis æstium uliginoso quo-
dam rore pinguescant. quoque ardentiores sunt calores, tan-
to abundantior ille ros foliis innascitur. Vult Bellonius,
quum verno tempore vetera exiit folia, nova succede-
re, quæ quo solis æstus major, eo pinguiora. Quod non
est contra Dioscoridem. Hic tradit, folia ledi, quando
ver est, acquirere pinguedinem, quæ (quod tamen non
exprimit) copiosissime in ea reperitur, quando folis æ-
stus maximus est. Quod vel in fine veris, vel æstatis ini-
tio esse potest; quando dies longissimi. Non infestantur
ventis borealibus insulæ maris Mediteranei, circa festum
Divi Ioannis, uti Batavorum terra; apud quos sæpe anni
illud tempus frigidum, non raro grando, nonnunquam,
verum rarius, nix cadit; quæ tamen statim folis vi lique-
cit. Nihil de canicularibus diebus Bellonius. quo tem-
pore nec nos negamus, in iis insulis ardorem æstusq; esse
vehementissimum. Pergit Dioscorides, ἡνίκου δὲ τὸ αὐτὸν.
Duos Ladani colligendi modos tradit Dioscorides, & u-
trumq; Plinius libr. 12. cap. 17. ubi turpiter ladani he-
deraque confundit historiam. Nec solus hoc facit Pli-
nius, sed etiam Græci recentiores, ut supra probavi, &
Arabes. De Avicenna notum est, eum cistum cum he-
dera confundere, & ladanum ex hedera facere. Vo-
cum ἰανουπία adeo turbavit Arabes, Plinium, & ex Græcis
nonnullos, ut passim ex hedera ladanum collipi tradide-
rint. Arabes mitto; de ladani collectione hæc Plinius lib.
12. cap. 17. Arabia etiamnum & ladano gloriatur, forte
casuque hoc, & injuria aeri odoris, plures tradidere. Capras
maleficum

maleficum alias frondibus animal, odoratorum vero fruticum appetentius, tanquam intelligans pretia, carpere germinum caules, prædulci liquore surgentes, distillantemque ab his (casus mixtura) succum improbo barbarum villo abstergere. Hunc glomerari pulvere, incoqui sole; & ideo in ladanum caprarum pilos esse. Sed hoc non alibi fieri, quam in Nabateis, qui sunt ex Arabiâ contermini Syria. Recentiores ex auctoribus strobos hoc vocant, traduntque sylvas Arabum pastu caprarum infringi, atque ita succum villis inhærescere: verum autem ladanum Cypri insulæ esse: ut obiter quæque genera odorum dicantur, quamvis non terrarum ordine. Similiter hoc ibi fieri tradunt, & esse æsypum hircorum barbibus genibusque villosis inhærens, sed edera flore depresso, partibus maturinis, cum est rorulenta Cypros. Deinde nebula sola discussa, pulverem madentibus villis abhærescere, atque in ladanum depecti. Sunt qui herbam in Cypro ex qua id fiat, ledam appellant: (etenim illi ladanum vocant) hujus pingue insidere: itaque attractis funiculis herbam eam convolvi, atque ita offas fieri. Ergo in utraque gente bina genera, terrenum & factitium: id quod terrenum est, friabile: factitium, lentum. Hæc Plinii verba multis mendis laborant, quæ, priusquam ad ladani collectionem veniamus, emendabimus. Forte ait casusque hoc, & injuria aeri odoris, &c. Antiquus codex, & injuria fieri odores plures tradidere. Corrigunt, injuria fieri auctores, plures tradidere. Scribo, & injuria fieri odoris, plures tradidere. Sic Solinus, injuria religionis litare hostus humanis Gallos, dixit. Injuria odoris ladanum cum fieri scribit, explicat Herodotum apud quem lib. 3. legitur, τὸ δὲ δὴ λέδανον, τὸ Ἀραβίῳ καλεῖται λέδανον, ἐκ τοῦτο ἰωύμεκιστ' ἐστιν γίνεσθαι. ἐν δὲ δουδμοσάτω γινώσκον, εὐάδιστατόν ἐστι. At ladanum, quod Arabes ladanum vocant, etiam cinamomo mirabilibus comparatur. Quippe quod in graveolentissimo loco nascens, tamen fragrantissimo olet. Hinc Plinius injuria odoris ladanum fieri scripsit, quod frutices, in quorum foliis generatur, carpantur à foetidissimo quadrupede hircos; & sic fit ladanum, ut Plinius ait, ex succo distillante, & hircorum barbibus adhærescente. Ex hoc Plinii loco apud Eupolim, cujus versus lib. 4. cap. de myrica emendavimus, probatur, λέδανον, vel ut alii malunt, λέδον non significare hederam, sed ledum. Vide etiam an non rectius apud Plinium eodem hoc loco, pro, carpere germinum caules, legas, carpere germina caulium prædulci liquore surgentia. Pro; appetentius, antiquus noster codex habet appetentius. Vulgata magis arridet. Distillantemque ab his casus mixtura succum improbo barbarum villo abstergere: Duo illa verba, casus mixtura, negat Plinii esse Pintianus; quod probat Salmasius. Certè glossatoris videntur, qui scripsit ad oram, notandi gratia, casus mixtura, quod in textum ab aliis receptum est. Nullus omnino casus in succo distillante ab his germinibus quæ hirci carperunt: sed casu forteque ladanum fieri ibidem scripsit, quod ex pastu hircorum vel caprarum, & succo distillante, ac villis earum adhærescente, concinnatur. Unde aliquis ad marginem notavit, casus mixtura. Legebat aliquando Clariss. Salmasius: distillantem ab his esus mixtura succum; Ut sunt omnicarpæ capræ, omnigena edunt germina, ex quibus succum distillantem esus mixtura barbarum villo abstergunt. Non è succo unius certiq; fruticis, quem capræ deroserint, ladanum in Arabia conficiebatur, sed ex pluribus odoratis germinibus defractis ac derosis, esusque mixtura, succo inde distillante, & barbibus hircorum adhærescente. Prius magis arridet, uti & Clariss. Salmasius. Corrigunt alii; ab his quasi casura succum improbo barbarum villo abstergere. Arridet aliis, distillantemque ab his morsu casus succum improbo barbarum villo abstergere. Improbum barbarum villum dixit, pro grandi & promisso. Sic improbe natus Suetonius de homine enormis proceritatis dixit. Eodem modo Marcellinus, & podex improbius extans, id est, longius. Antiquus noster codex, uti etiam Parmensis, pro eo quod sequitur, glomerari pulvere, habent, glomerari in pulvere. Qui sunt in Arabiâ contermini Syria. Recentiores ex auctoribus, strobos hoc vocant. Strobos eodem hoc capite alia vocatur arbor, quam ad suffitus accendebant Arabes, vino palmeo perfusam. Strobolon vel stabalon, inquit viri maximi, illud genus ladani vocabant, quo villi caprarum inhorrescebant, ac veluti crispabantur. nam Σταβάλον est ὄλον. Hefychius, σταβάλον, ὄλον, ὄλον, ὄλον, ὄλον, ὄλον. Ἄβωλες ὄλον dicebant. In indice scribitur; de stobolo, enhæmo, bratus arbor, stobrum arbor. Ubi stobolon est ladanum. Malè igitur editiones, quæ strobos indigerant, cum arboris nomen sit. Hanc cur rejiciam lectionem, nullam invenio rationem. Sequitur; Atque ita succum villis inhæ-

rescere. Recepta est veteribus sententia, ladanum inveniri in caprarum barbibus. Herodotus libr. 3. τὸν γὰρ αἰγῶν τῶν τετραγῶν ἐν τοῖσι πάροις ἀριστοτατοὶ ἐκινώμενοι, εἰς γλοῖος δὲ τῆς ὕλης. ζῆσιμον δ' ἐς πολλὰ τῶν μύρων ἐπὶ θυμῶσι τε καὶ αἵματι τοῦτο Ἀραβίῳ. Vertunt; In barbibus hircorum invenitur innatum, veluti mucor ligni, cum ad conficienda varia unguenta utile, tum præcipuè ad suffitionem qua Arabes utuntur.

Οἶον γλοῖος δὲ τῆς ὕλης. Perperam vertunt, veluti mucor ligni; Interpretare, veluti glutinosus humor è sylva, quam capræ hircique depascuntur. τὸ δὲ ὄλον vocat, fruticum omne genus, quod hirci carpunt, de quibus apud Eupolim. Vide cap. de myrica. Hefychius, λέδανον τὸ δὲ δὲ τῶν πάροις τῶν αἰγῶν καὶ τετραγῶν, ladanum quod in barba caprarum hircorumque reperitur. Ægineta libr. 7. λέδανον δὲ τῆς κίττου τῆς λέδανου λέγεται γίνεσθαι. νεμόμεθα γὰρ αὐτῶν αἱ αἴγες, ἐν τοῖσι πάροις ἐν τοῖσι μύροις αὐτῶν τὸ λιπαρότερον καὶ ἰσχυρότερον ἀφαιεῖται. Notat interpres in M. S. legi, λέδανον δὲ τῆς κίττου Κυπρίου τοῦ λέδανου, &c. Ladanon ex cistho Cyprio frutice ladone dicto, nascitur, quem capræ pascunt, barbibus & femoribus quod pinguius & liquori simile est ab eo auferunt. Galenus lib. 8. cap. 1. κτ' ὅπως. τὸ δὲ δὲ τῶν πάροις, ἀντικρὺς ἡμῖν ἰδοὺκε ἀπὸ τοῦ λέδανου λελεχθῆαι, καὶ γὰρ συμπεφάνηται σπῆς τῆς τριακτῆς ἀρμόστου, καὶ γίνεσθαι αὐτοῦ κτ' τὰ γένεα τῶν τετραγῶν ἐν τοῖσι χωρίοις ἐπιγίνεται. δηλοῖ δὲ τούτου καὶ Ραῦφου δὲ Εφεσίου λέγει τῶν δὲ τῶν ἰσπῶν.

Ἄλλο δὲ που κτ' γαίαν Ἐρεμβῶν λέδανον εὐροῖς
 Αἰγῶν ἀμφὶ γένεα. τὸ γὰρ καταθύμιον αἰγῶν,
 Κίτσου αἰθήντ' ἐπέδωρα ἀκρὰ πύτλα.
 Τοῦ δὲ δὲ λαχνηέντος ἀλαπλήθησαν ἀλοιφῆς
 Αἴγες ὑπαὶ λασηῖσι γένεασι πλεωράτε πάντες.
 Οὐ μὴ δὴ νοῦσις τὸ ἢ κάλλιον, αἰτὶ ἄρα προῆ.
 Ἐξοχον, οὐνεκα πολλὰ μεμιγμένα φάρμακ' ἔχουσιν
 Ἀμβρόσι' οἶα τε γαῖα φύει πεδίον Ἐρεμβῶν.

Et ἢ οὐδ' αὐτοῦ μόνον τὸ λέδανον ἐσθλόν, τὸ φάρμακον ἰσχυρότερον καὶ εὐερέον τῶν ἀδελῶν ἐστίν. ἰγχαρῆ δὲ καὶ ἀφ' ἐνὸς εἶδους τὸ πᾶν εἰρηθῆναι γένε' αὐτοῦ. Cæterum barba hircina sordes statim nobis visæ sunt de ladano dicta esse: nam ad has affectiones convenire in confesso est & sane generatio ejus circa mentum hircorum in quibusdam locis contingit, quod & ipsum & Ruphus Ephesius per hos versus indicat.

Invenias in Ereborum quoque ladanon orbe
 Caprarum circa mentum, gratissimus illis
 Succus n̄ è cisti folio decerptus amico.
 Imbuti hoc villi menti laterumque madescunt,
 Non tamen ad morbos hoc præstat, laudem ab odore
 Egregie quo spirat habet, quod plurima mixta
 Pharmaca Erembi habeant divinis viribus aucta,
 Orta solo & campo longè lateque patenti.

An quidem hoc solum ladanon, is qui pharmacum composuit, injicere jubet, non satis manifestum est: fieri potest per unam speciem, totum genus ab eo designari. Vox δὲ τετραγῶν, errandi occasionem præbuit Arabibus, Græcisque recentioribus, ac iis qui è tragopogi radicis succo confici ladanum scribunt. Erembi Æthiopiæ populi; qui & Troglodyte, utroque simili nominis etymo appellantur, siquidem Ἐρεμβῶν δὲ τῆς ὑπὸ τῶν ἰσπῶν ἰσβαίνων appellatos volunt; sicut τρωγλοδύτας δὲ τῆς κτ' τῆς τετραγῶν δὲ τῆς Τρωγλοδύτας nomē acceperunt à subeundis cavernis; cavernas enim incolunt. Ruphus tamē Erembos Arabiæ incolas vocat, quod vel ex Dioscoride, Plinioque constat, qui Ladanū non in Æthiopia, sed Arabia provenire scribunt. Pofidonius apud Strabonem, Ἐρεμβῶν δὲ Ἀραβίας, eodem esse dicit, levi nominum commutatione & corruptela. Strabo lib. 1. τούτω δὲ εἰκέναι τοὺς Ἀραβίας καὶ Ἐρεμβῶν, τῆς γὰρ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων οὐτο κηλούντων τοὺς Ἀραβίας, ἀμὰ ἐ τῆ ἰσπῶν συνερῶντι σπῆς τούτο. Ἀπὸ γὰρ τῆ εἰς τῶν ἰσπῶν ἰσβαίνων τῶν Τρωγλοδύτας (scribe Ἐρεμβῶν) ἰσμολορῶσιν οὐτως αἱ πολλοὶ οὗς μεταλαβόντες (Causabonus mavult, μεταβαλόντες) οἱ ὕστερον ἐπὶ τὸ σπῆσθαι, Τρωγλοδύτας οὐδέ τι. οὐτοὶ δὲ εἰσὶν Ἀραβῶν οἱ ἐπὶ γῆτερον μέρους τοῦ Ἀραβίου κήλητον κεκλιμένοι, τὸ σπῆς Αἰθιοπίας καὶ Αἰθιοπίας. Hisque conveniunt Armenii, & Arabes, & Erembi; sic enim fortasse veteres Græci vocabant Arabes. Nam perique inde ducunt nominis rationem, quod terram subirent, quod est ἰσπῶν ἰσβαίνων, & posteriores apertiore vocabulo Troglodytas, quod est, qui cavernas intrant, appellant. Sunt autem ii Arabes, qui alterum latus sinus Arabici vergunt, quod est ad Ægyptium & Æthiopiā. Eodem loco idem Strabo, οἱ δὲ πᾶσι πάντες Ἐρεμβῶν ἰδίῳ πῆθει αἰθιοπικῶν, quidam autem fingunt Erembos esse Æthiopicam quandam

quandam familiarem. Idem lib. 16. Ἀλλὰ μάλλον ἐστὶν Ἐρεμ-
 βος ἢ Ζημιός, εἴτε τῶς ἑσπερίων ἢ τῶν ἰσθμίων λέγεται, καὶ ἡμεῖς οἱ
 τῶν ἰσθμίων βιολογῶν δὲ τοῦ οἴου ἰσθμίου ἐμνοῦμεν. ὅπερ ἐστὶν οἱ
 τῶν γῆς, εἴτε τῶς Ἀραβίας. ὁ μὲν οὖν Ζημιός ὁ ἡμεῖς μὲν ἰσθμίου
 οἴου, καὶ Σιδωνίου Ἀραβίας τι. Πιθανώτερον δὲ Ποσειδώνιο ἔγραφε,
 τῶν ἑσπερίων ἀλλὰ καὶ καὶ Σιδωνίου καὶ Ἐρεμβίου. οἱ τὸ Ποντικόν
 τῶς τῶν Ἀραβίας οἴου καὶ λέγουσιν. Sed Major tamen questio
 de Erembis est, an Troglodytae intelligi debeant (quod vi o-
 riginis vocabuli quidam pervincere volunt, inde Erembos
 dici autumantes, quod terram subeant) an Arabes. Ac noster
 Zeno sic scripturam mutat, Sidonios Arabesque. Probabilius
 est quod scripsit Posidonius, Erembos leviter deflexo vocabulo
 à Poëta sic nominatos, qui nunc Arabes vocantur. Revertor
 ad Plinium, unde digressus sum; Verum autem lada-
 num ait Cypri insula esse. Verum vocat, quod Dioscorides
 optimum dixit. Falsum igitur quod lib. 26. cap. 8. Ledon
 appellatur herba, ex qua ladanum fit in Cypro, barbibus capra-
 rum adhaerescens, nobilius in Arabia. Postremum ex ipso
 Plinio falsissimum evincitur. Contrarium probat Diof-
 corides; τὸ μὲν τῶν Ἀραβίων ἐ Λέδων ὀστράκιστον. Arabicum
 vero Libycumque vilis est. An ὀστράκιστον malè vertit Plin-
 ius? an pro nobilius, scribendum vilis? Et oesypum
 hircorum barbibus genibusque villosis inherens. Οἴσιν ἐστὶ
 collecta pinguedo in lana succida. Dioscorides, οἴσινος λίγα-
 ται τῶν ἐκ τῶν οἴσινος ἰσθμίου λίγατον. Oesipus dicitur succida-
 tum lanarum pinguitudo, ut vertit Ruellius, vel, ut Her-
 molaus, sordidarum lanarum pinguitudo. Pergit Plinius.
 Sed hederæ flore deorsu, &c. Hæc inepta. Dioscorides
 duos colligendi ladanum modos tradit, utrumque è ledo
 frutice fieri scribit, & esse cisti genus: Plinius vero alter-
 rum è ledo herba, alterum ex hederæ flore depasto, à
 capris ladanum colligi docet. Vocum vicinitate deceptus
 est Plinius. Vide quæ cap. de hederæ, & cisto dicta
 sunt. Deinde nebula discussa, usque ad, atque ita depecti.
 Hoc habet Plinius ex Dioscoride, qui ad hunc fermè mo-
 dum ladanum colligi docet. Femoribus, inquit, & barbibus
 adheret, quoniam viscosa est; adhaerentem excipiunt
 contrahuntque hunc in modum, primum depectunt, deinde
 colant, postea in offas efformant, ac deponunt. Sunt qui her-
 bam in Cypro, ex qua id fiat, Ledam appellant: etenim illi le-
 danum vocant. Antiquus codex, ladan appellatur. Scribe,
 ledon. Simile mendum lib. 26. cap. 8. lada appellatur herba.
 Dioscorides ἡμίονον ait esse, Plinius herbam: quod falsum;
 esse autopfia docet: frutex enim est. Hujus pingue insidere,
 atque attractis funiculis: corrigit Doctissimus Pintianus,
 huic pingue insidere, ex Dioscoride. Sunt, inquit, qui tra-
 ctis per fruticem funibus, inherentem illis pinguedinem de-
 trahunt. Aliter, quod magis placet, Salmalius corrigit.
 Etenim illi ladanum vocant hujus pingue: ei insidere, idque
 attractis, &c. Vel, quod non displicet. Ladanum vocant
 hujus pingue insidere id, atque attractis, &c. Herbam ip-
 sam a Cypriis ledon appellari scribit, pingue vero hujus
 herbæ, ledanum. Pingue vocat, τὸ λίγον vel τῶν λιπαρίων
 quæ foliis caulibusque inheret. Dioscorides μακροτέρα δὲ
 τῶν φύλλα ἔχει καὶ μακροτέρα λιπαρίας πρὸς τὸ ἴσον, &c. Itaque
 attractis funiculis herbam eam convolvit, atque ita offas fie-
 ri. Hunc locum viri maximi sit exponunt. Hæc ex Dioscori-
 de transcribat; & injuriam optimo scriptori facit, tum
 quia herbam vocat, quam ipse ἡμίονον vocaverat, & nos sci-
 mus fruticem esse; tum etiam quia non intellexit quid scri-
 bebatur. Nam attractis funiculis dicit eam herbam convolvi,
 ita obscure, καὶ ἀτόπως, ut quid velit Dioscorides, manifestum
 sit, quid ipse velit, ne ipse quidem intellexerit. Quis unquam
 intellexisset illud, attractis funiculis? Deinde pervertit
 verba Græci scriptoris, ὀστράκιστον, mutans in ἰσθμίου. Tolerabi-
 le erat si dixisset ladanum; & pingue illud convolvi, non
 autem plantam ipsam. Ergo sibi contradicit statim. Nam non
 multo ante dixit, pingui ex herba collectum ladanum vocari.
 Vides nihil potuisse dici inconstantius: nisi fortasse aut simili-
 lis, aut majoris inconstantia fuerit, non meminisse à se su-
 perius scriptum, ladanum, quod ipse toxicum ait vocari, non
 aliud esse quam hoc, quod attractis funiculis colligebatur.
 Profecto dicere licet, Plinium & Ladanum & cisthon igno-
 rasse. Hanc conjecturam alii improbanti nec verisimile
 videtur, Plinium ἰσθμίου legisse apud Dioscoridem, pro
 ὀστράκιστον. Nec enim in hoc genere ladanum verbum ὀστράκιστον
 locum habebat, sed in eo quod ex hircorum barbibus de-
 cerpebatur. Quod enim οἴσινος esset, & fordiū plenum,
 per colum liquebatur. Præterea ἰσθμίου pro ἰσθμίου Græ-
 cum non est; pingue vero illud quod ex foliis colligeba-
 tur tractis ad herbam funiculis, circa ipsos funiculos vo-
 lutum, & inde expressum cogebatur in offas. Sed men-
 dosa Plinii lectio, & interpunctio viros istos decipit.
 Corrigunt ergo alii: Ei insidere: idque attractis funiculis

herbam eam, convolvi atque offas fieri. Id pingue, roscidum
 quod inhæret foliis & stipitibus ledi, attractis ad herbam
 eam funiculis convolvitur, id est, circa funiculos volvitur,
 & inde exemptum in offas redigitur. Hanc lectionem probat
 Dioscor. οἱ καὶ τὸ ὀστράκιστον, utque ad, ἀναπλάσσειν. Non ma-
 le etiam legeretur & eodem sensu, insidere id, atque at-
 tractis funiculis herbam eam convolvi. Tralatitia autem
 locutio; attractis funiculis herbam eam, pro, tractis funi-
 culis ad eam herbam. Sic adstruitur tribunal, genua advolu-
 tus, & similia. Scribi tamen posset, attractis herbam in
 eam funiculis. Sed nihil necesse. Idem Plinius lib. 26.
 cap. 8. de confectione ladanum in Syria & Africa. Fit jam
 & in Syria & Africa, quod toxicum vocant (antiquus no-
 ster codex, taxon, fortè, toxon) nervos enim in arcum cir-
 cumdatos lanis trahunt, adhærescens roscida lanugine. Nulla,
 iidem viri magni inquit, roscida lanugo; & corrigunt,
 adhaerente roscida lanugine. Lanæ lanugini adhæresce-
 bat pingue roscidum, quod absolute roscidum hic vocat.
 Non igitur ipsa herba convolvebatur, ut viri magni scri-
 bunt, sed pingue ipsum tractis ad herbam funiculis, unde
 offæ fiebant, Dioscoridi, μαρίδι. Hactenus Doctissimo-
 rum virorum argumenta & sententias super hoc Plinii
 loco attulimus. Posterior sententia videtur nobis pro-
 babilior. Posset in eundem sensum Plinii codex sic resti-
 tui, Sunt qui herbam in Cypro, ex qua id fiat, ledon appellant.
 Etenim illi ledanum vocant. Hujus foliis pingue insidere;
 idque attractis funiculos ei herbæ advolvi, atque ita offas
 fieri, vel, idque attractis funiculis super herbam eam convol-
 vi, atque ita offas fieri. Hoc ladanum genus toxicum voca-
 tur à colligendi modo. Τόξον enim Græcis arcum signifi-
 cat. Concludit tandem Plinius, Ergo in utraque gente bina
 genera, terrenum & factitium: id quod terrenum est friabi-
 le, factitium lentum. Aliunde hoc habet quam ex Diof-
 coride. Bina genera ladanum sunt; alterum ex hircorum
 caprarumque barbibus generibusque depectabatur, alte-
 rum ex ipsa herba tractis funiculis decerpebatur, sed
 nec satis convenit inter doctos, quale terrenum aut facti-
 tium sit. Scribunt nonnulli. Alius error, (Ruellii, qui
 cum Plinio pro ὀστράκιστον legit ἰσθμίου.) cum dicit multipli-
 cem Plinio ladanum legendi rationem esse, ipse enim duas tan-
 tum agnovit, unam sponte, hoc est ex villis caprarum, alte-
 ram arte, hoc est, funibus attractis, vel nervo arcus ad illas
 plantas attracto. Prius vocavit terrenum, quia fere οἴσινος
 alterum factitium, quia ingenio hominum, non sponte, collig-
 gitur, & ut verius dicitur, quia non φύεται, ut illud supe-
 rius, sed ἔσται. Alii contra. Certe, inquit, multo veri-
 similius, factitium proprie appellatum, in quo conficiendo
 plus operæ sumptum fuerit. Tale erat quod hircorum barbibus
 adhaerebat, quodque è pastu geminum rorulentorum depe-
 ctabatur, unde postea saccabatur, ergo hoc proprie factitium.
 Alterum vero terrenum, quod ex ipsis fruticibus tracto funi-
 culo colligebatur, hoc simplicissimum, & nullius ferè artis in-
 dignum. Colligitur tantum ex ipso frutice, ideo terrenum
 vocat. Præterea terrenum friabile esse dicit, factitium lentum.
 Si hircorum ladanum, quod terrenum, qui contrariam
 sententiam defendunt vocari putant, friabile fuit; quo-
 modo verum erit, quod tradit Dioscorides, id colo liquari
 solitum? Τῶν λιπαρίων — ὀστράκιστον. Ait, ergo lentum, &
 ἰσθμίου, quod ex caprarum villis abstergebatur, & proinde
 factitium Plinio dicitur. Id confirmabitur ex altero
 loco Pliniano, qui est libro 26. capite 8. Et ladanum sistitur
 alvus utroque: quod in segetibus nascitur contuso ac vibra-
 to. Utrouque ladanum, factitium scilicet & terreno, alvum si-
 fti scribit, quod in segetibus nascitur contuso & cribrato;
 id est terreno, quod friabile esse dixit. Nam factitium est,
 quod lentum erat, καὶ ἰμμάδακτον, nec contundi, nec cri-
 brari poterat. Segetes hic arva sunt; seges enim aliquan-
 do pro ipsa ponitur terra. Poëta, Nec Cerevi opportuna se-
 ges, nec commoda Baccho. Cicero in Hortensio, Ut enim
 segetes agricolæ subigunt aravis, multo antequam serant.
 Ita hoc loco Plinii, in segetibus, significat; in arvis. La-
 danum quod in segetibus provenit, terrenum vocavit, &
 in arvo ex frutice ipso colligitur, diversum utique à fa-
 ctitio, quod domi, scilicet, ex hircorum villis carpitur. La-
 danum sanè illud nascitur in arvis & colligitur, foliis fru-
 ticum insidens, & floribus ledæ herbæ. Illud postremum
 verum non est; caudicibus & foliis insidet, non floribus.
 Aliis placet hunc Plinii locum corruptum esse. Restitua-
 mus, inquit, Plinium nitore suo, qui sine dubio ita scrip-
 sit, & ladanum sistitur alvus, utroque quod in segetibus nasci-
 tur contuso ac cribrato. Plinius non taxit peculiariter
 de ladanum, sed de iis quæ alvum adstringunt. Vitrum est
 ἰσθμίου, ex cujus pastillis, non parum compendii percipiunt
 Tectofages Lauracienses. Vitruvius, Mela, Cæsar, Mar-
 cellus